

**T.C.
MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI**

**KENTSEL ÖRGÜTLENMELERİN KENT YÖNETİMİNE KATILIMI
(İSKENDERUN ÖRNEĞİ)**

Sibel BAĞRIAÇIK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HATAY/2007

T.C.
MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI

**KENTSEL ÖRGÜTLENMELERİN KENT YÖNETİMİNE KATILIMI
(İSKENDERUN ÖRNEĞİ)**

Sibel BAĞRIAÇIK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Sabahattin NAL

HATAY/2007

MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Kamu Yönetimi Anabilim Dalı öğrencisi Sibel BAĞRIAÇIK tarafından hazırlanan “**Kentsel Örgütlenmelerin Kent Yönetimine Katılımı (İskenderun Örneği)**” başlıklı çalışma, **12/06/2007** tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Tez Danışmanı
(Başkan)

Yrd. Doç.Dr. Sabahattin NAL

Üye

Doç. Dr. Yakup BULUT

Üye

Doç. Dr. Mehmet ÖZBİRECİKLİ

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../.....

Prof. Dr. Cemal YÜKSELEN
Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Bu alıŐma sűresince ve problemlerin özűmünde bűyűk emeęi bulunan danıŐmanım Yrd. Doç. Dr. Sabahattin Nal'a, bilgi ve tecrűbeleri ile yardımlarını esirgemeyen hocam Doç. Dr. Yakup Bulut'a, verdikleri bilgi ve gűsterdikleri ilgiden dolayı hocam Doç. Dr. Muharrem GűneŐ'e Mustafa Kemal Ŭniversitesi, Turizm İŐletmecilięi ve Otelcilik Yűksekokulu'nun çok deęerli űęretim elemanlarına, İŐkenderun Belediyesi BaŐkan ve çalıŐanlarına, İŐkenderun Kaymakamı Cengiz Horozoęlu'na, sivil toplum kuruluŐlarına ve her zaman desteęini arkamda hissettięim EŐim Cuma, Oęlum Ahmet Anıl'a, benim eęitimime katkılarından dolayı da aileme teŐekkűr ederim.

Sibel BAğRIAçIK

ÖNSÖZ

Türkiye’de, son yirmi yıldır yaşanan değişim ve gelişim süreci ekonomik, sosyal, siyasal alanda küreselleşme çizgisi ve Avrupa Birliği Uyum Yasaları çerçevesinde gerçekleşmektedir. Bu yönde kabul edilen temel ilkeler hemen her alanda uygulanmaktadır. Katılımlı yönetim(yönetişim) anlayışının, merkezi yönetimden sonra yerel yönetimlerde de temel kabul edilmesi yönetilenler açısından sevindirici sonuçlar ortaya çıkarmaktadır.

Yaşanan gelişmeler sonrasında “yönetime katılmak demek, seçimlerde oy kullanmak demektir” anlayışı da artık değişmektedir. Yönetilenler genel ve yerel seçimlerde oy kullanmanın yanında çeşitli faaliyetler düzenleyerek, kamuoyu oluşturarak, yönetenlere raporlar düzenleyip çeşitli konularda baskı yaparak...vb şekillerde yönetime katılmaktadır.

Kent yönetimlerinde ise, hizmete dönük, halkın katılımını sağlayan, yaratıcı, girişimci, yeniliklere açık, başarıyı özendiren ve ödüllendiren bir yaklaşımla yeni ve çağdaş yönetim tekniklerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda İskenderun’da kent yönetimine, kentsel alt örgütlenmelerin (mahalle ve sivil toplum kuruluşları) ne derece katıldığı, diğer bir ifade ile katılımlı yönetim anlayışını uygulamada hangi düzeyde olduğu araştırılmaktadır.

KENTSEL ÖRGÜTLENMELERİN KENT YÖNETİMİNE KATILIMI (İSKENDERUN ÖRNEĞİ)

Yüksek Lisans Tezi, Sibel BAĞRIAÇIK
Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans
Danışman: Yrd. Doç. Dr. Sabahattin NAL

ÖZET

Son çeyrek yüzyılda yaşanan, ekonomik, sosyal ve siyasal gelişmeler kent yönetimlerini hızlı bir değişime ve gelişime zorlamıştır. Yönetim anlayışında, yönetişim kavramı önemli hale gelmiştir. Değişime ve gelişime ayak uyduran kentlerde katılımlı yönetim(yönetişim) ilkeleri benimsenmiş ve buna ilişkin yeni bir düzen oluşturulmuştur.

Açıklık, katılımcılık, hesap verebilirlik, temsil...vb ilkelerin, İskenderun Kent Yönetimi'ndeki alt örgütlenmelerce(mahalle muhtarları, sivil toplum örgütleri) benimsenmesi ve bu ilkelere uygulamada yer verilip verilmemesi durumu araştırmanın konusunu oluşturmaktadır.

Araştırmada öncelikle, kavramsal ve kuramsal çerçeve, kent yönetiminde temel olan ilkeler, katılım, açıklık, hesap verebilirlik ve temsil hakkında temel bilgiler verilmiştir. Ayrıca katılım kavramının tarihsel süreçteki gelişimi de belirtilmiştir. Katılımlı yönetim kavramına ve katılımı etkili olan faktörlere Avrupa Kentsel Şartı'nda yer alan sorumluluklar ışığında yer verilmiştir. Son olarak, İskenderun'daki kentsel örgütlenmelerin yönetime katılımları konusundaki anket çalışmasından elde edilen veriler ışığında genel bir değerlendirme yapılmıştır.

ANAHTAR SÖZCÜKLER

Yönetişim, Katılım, Kentsel Örgütlenmeler, İskenderun

THE PARTICIPATION OF URBAN ORGANIZATION TO THE URBAN GOVERNMENT (THE CASE OF ISKENDERUN)

Sibel BAĞRIAÇIK

Department of Public Administration, Master of Science

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Sabahattin NAL

ABSTRACT

Economical, social and political developments, that have been experienced in the last quarter century, forced the urban governments to a rapid change and development. The concept of governance has become important in the understanding of government. In the urbans, which adapt to change and development, the government with participation (governance) principles have adopted and a new order about it has constituted.

Having adopted clearness, participation, responsibility, representation, etc. principles by sub organizations (like quarter autonomous, civil society organizations) in the Iskenderun Urban Organization and giving place to those principles in application or not constitute the topic of the study.

In the research, firstly, basic knowledge about conceptual and theoretical frame, the basic principles in urban government, participation, clearness, responsibility and representation are given. In addition, the development of the participation concept in the historical process is pointed out. The concept of the governance and the factors those are effective in participation are pointed out within the responsibilities which take part in European Urban Condition. Finally, there is a general evaluation within the results of the questionnaire which is about the participation to government of urban organization in Iskenderun.

KEY WORDS

Governance, Participation, Urban Organizations, Iskenderun

KENTSEL ÖRGÜTLENMELERİN KENT YÖNETİMİNE KATILIMI
(İskenderun Örneği)
Sibel BAĞRIAÇIK

İÇİNDEKİLER

Dış Kapak	
İç Kapak	
Jüri Üyeleri Onay Sayfası	
Teşekkür	i
Önsöz	ii
Özet ve Anahtar Sözcükler	iii
Abstract and Key Word	iv
İçindekiler	v
Tablolar	ix
Kısaltmalar	x

BİRİNCİ KESİM

GİRİŞ

1. ÇALIŞMANIN KONUSU, ÖNEMİ, AMACI VE YÖNTEMİ

1.1. Çalışmanın Konusu ve Önemi	2
1.2. Çalışmanın Amacı	2
1.3. Çalışmanın Yöntemi	2
1.4. Çalışma Alanının Belirlenmesi	3

İKİNCİ KESİM

KAVRAMSAL KURAMSAL ÇERÇEVE, İLKELER VE SÜREÇ

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Yönetime Katılım Kavramına Genel Bakış	4
2.2. Katılımlı Yönetim (yönetişim) İlkeleri	7
2.2.1. Katılım	7
2.2.2. Açıklık- Şeffaflık	9

2.2.3. Hesap Verebilirlik.....	10
2.2.4. Temsil.....	10
2.2.5. Hukukilik ve Meşruiyet.....	11
2.2.6. Bilgi Edinme.....	11

3. KENT YÖNETİMİNDE TARİHSEL SÜREÇ

3.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem.....	13
3.2. Cumhuriyet Döneminde Kent Yönetimi.....	18
3.2.1. 1930- 1960 Dönem Belediyeciliği.....	19
3.2.2. 1960- 1980 Dönem Belediyeciliği.....	20
3.2.3 1980 Sonrası Dönem Belediyeciliği.....	21

ÜÇÜNCÜ KESİM

DEVLET VE KENT YÖNETİMİNE KATILIM

4. DEVLET VE KENT YÖNETİMİNE KATILIM24

4.1. Katılım Türleri.....	26
4.1.1. Belediye Yönetimine Katılım.....	27
4.1.2. E- Belediye Sistemi ile Katılım.....	29
4.1.3. Yasal- Hukuksal Yönden Katılım.....	33
4.2. Katılımın Boyutları.....	36
4.3. Katılım İçin Gerekli Unsurlar.....	38
4.3.1. Çalışan Sınıflar.....	38
4.3.2. Kadınlar.....	38
4.3.3. Gençler.....	38
4.3.4. Kentsel Örgütlenmeler.....	39
4.4. Katılımı Etkileyen Unsurlar.....	40
4.4.1. Cinsiyetin Etkisi.....	41
4.4.2. Eğitimin Etkisi.....	43
4.4.3. Yaşın Etkisi.....	44
4.4.4. Yerleşme Yerinin Etkisi.....	45
4.4.5. Sınıfın Etkisi.....	46
4.4.6. Kitle İletişim Araçlarının Etkisi.....	47
4.4.7. Gelirin Etkisi.....	47

4.5. Katılımı Engelleyen Unsurlar.....	48
--	----

DÖRDÜNCÜ KESİM

ARAŞTIRMA ALANI VE ANKET VERİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

5. ARAŞTIRMA ALANININ SOSYO- EKONOMİK ÖZELLİKLERİ.....	50
5.1. Coğrafi Konum.....	52
5.2. Nüfus.....	52
5.3. İstihdam.....	53
5.4. Eğitim.....	53
6. ANKETE KATILANLARIN KİŞİSEL ÖZELLİKLERİ.....	54
6.1. Cinsiyet.....	54
6.2. Eğitim Durumu.....	55
6.3. Yaş Durumu.....	56
6.4. Meslek Türü.....	56
7.İSKENDERUN KENT YÖNETİMİNE İLİŞKİN VERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	57
7.1. Belediye Hizmetlerinin Yeterlilik Düzeyinin Tespiti.....	57
7.2. Örgütlenmelerin Belediye Çalışmalarını Etkileyebilme Düzeyi.....	58
7.3. Belediye Yönetiminde Etkili Olanlar.....	59
7.4. Kent Sorunlarını Dile Getirmek İçin Toplantı Yapılma Düzeyi.....	60
7.5. Kentsel Örgütlenmelerin Çeşitli Durumlarda Bir Araya Geldiklerinde Görüştükları Konular.....	60
7.6. Kentsel Örgütlenmelerin Belediye İle İlişkileri.....	61
7.7. Kent Belediyesi İle İşbirliğı İçinde Olmanın Faydaları.....	62
7.8. Katılım Kavramının Algılanması.....	63
7.9. Olumsuz Durumlarda Yapılan Davranışlar.....	64
7.10. Kentte Yapılacak Hizmet İçin Katkı Durumu.....	65
7.11. Kentsel Çalışmalara Katılım ve Olumsuzlukları Belirtme Durumu.....	66
7.12. Çalışmalara Katkı Sağlamada En Etkili Yöntemin Belirlenmesi.....	66
7.13. Hizmetlere İlişkin Kararların İstenip İstenmediğinin Tespitinde Kullanılacak Yöntemler.....	67

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	69
EKLER.....	74
KAYNAKÇA.....	81

TABLolar

Tablo 1- Ankete Katılanların Cinsiyete Göre Dağılımı.....	55
Tablo 2- Ankete Katılan Kişilerin Mezun Oldukları Okullar.....	56
Tablo 3- Ankete Katılan Kişilerin Yaş Durumu.....	56
Tablo 4- Ankete Katılan Kişilerin Meslek Türleri.....	57
Tablo 5- Belediye Hizmetlerinin Yeterlilik Durumu.....	58
Tablo 6- Belediye Çalışmalarını Etkileyebilme Düzeyi.....	59
Tablo 7- Belediye Yönetiminde Etkili Kişiler.....	60
Tablo 8- Belediye İle Toplantı Yapılıp Yapılmaması Durumu.....	61
Tablo 9- Görüşmelerde Üzerinde En Çok Durulan Konular.....	62
Tablo 10- Belediye İle İlişkilerin Durumu.....	63
Tablo 11-Belediye İle İşbirliği İçinde Olmanın Faydaları.....	64
Tablo 12- Katılım Kavramı.....	65
Tablo 13- Olumsuz Durumlarda Yapılan Davranışlar.....	66
Tablo 14- Kente Yapılacak Bir hizmete Yapılacak Katkılar.....	67
Tablo 15- Kentsel Çalışmalara Katılım ve Olumsuzlukları Belirtme Durumu.....	68
Tablo 16- Çalışmalara Katkı Sağlamada En Etkili Yöntem.....	69
Tablo 17- Halkın Belediye Hizmetlerine İlişkin Görüşlerinin Tespit Edilmesi.....	70

KISALTMALAR

ABD Amerika Birleşik Devletleri

BM Birleşmiş Milletler

DP Demokrat Parti

ERDEMİR Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları

IULA- EMMU Uluslararası Yerel Yönetimler birliği, Doğu Akdeniz Ortadoğu Bölge

Teşkilatı

İHD İnsan Hakları Derneği

İSDEMİR İskenderun Demir ve Çelik Fabrikaları

SPSS Statistical Program for Social Sciences

TBD Türkiye Bilişim Derneği

TBMM Türkiye Büyük Millet Meclisi

TOBB Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği

TÜSİAD Türkiye Sanayici ve İşadamları Derneği

UNDP United Nations Development Programme (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı)

BİRİNCİ KESİM

GİRİŞ

Günümüzde demokratik yönetimler, katılımlı yönetim(yönetişim) anlayışını demokrasinin bir gereği olarak kabul etmektedirler. Kent yönetiminde ise açık, şeffaf, hesap verebilir, katılımcı yaklaşımların hakim olduğu görülmektedir. Çağdaş bir anlayışla faaliyette bulunan birimler kent için güvenin, başarının, kalıcılığın, gücün işareti sayılmaktadır. İskenderun'daki kentsel örgütlenmelerin, yönetimde katılım anlayışı çerçevesinde incelenmesi çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

Demokratik değerlerin değişmesi, yönetenler ve yönetilenlere farklı sorumluluklar yüklemektedir. Yönetimde katılım, açıklık, hesap verebilme, temsil ilkeleri çağımızın temel gerekleri olması nedeniyle, kentte, bu ilkeleri benimsemek ve hayata geçirmek büyük önem taşımaktadır.

2000'li yıllarda toplumlar yaratıcı, verimli yönetim biçimleri ortaya koymaktadır. Böylece yurttaşlık bilinci de gelişmektedir. Buna bağlı olarak, birey, kendi sorunlarına sahip çıkan, yüksek standartlar talep edebilen ama bu standartların oluşumunda ve hayata geçirilmesinde aktif rol alan, bunun için kendi içinden çözümler çıkaran ve bunun için yapılanmalar oluşturan yepyeni bir kimlikle yönetimde yerini almaktadır.

Kent yönetiminde başarı yöneten, yönetimde söz sahibi olabilen birimler ve yurttaşlar üçgeninde gerçekleşmektedir. Kararları alırken uygularken danışmak karşı tarafı da yönetime katmak yönetimin güvenilirliği ve kalıcılığı için temel şart olmaktadır.

Bir kararın hazırlanması, olgunlaştırılması, uygulanması ve denetlenmesinde yer alabilme, iktidarı kullanan kurum ve kişilerin aldıkları kararı etkileyebilme gücü ve yetkisine sahip olmanın önemine çalışmamızda yer verilmiştir.

1. ÇALIŞMANIN KONUSU, ÖNEMİ, AMACI VE YÖNTEMİ

1.1. Çalışmanın Konusu ve Önemi

Değişen koşullar, yönetim kavramını yönetişim kavramına yaklaştırmaktadır. Birlikte, ortak yönetim, karşılıklı etkileşim, açıklık, şeffaflık, hesap verebilirlik, katılım gibi ilkeler hem merkezi yönetimde hem de yerel yönetimde zorunlu hale gelmektedir. Kentsel örgütlenmelerin kent yönetimine katılımının İskenderun örneğinde incelenmesi çalışmanın konusu olmaktadır. İskenderun Kent Yönetimine, kentsel örgütlenmelerin katılımı çeşitli boyutları ile ele alınmaktadır. İskenderun kentinde yönetime katılım, kentteki dernekler, kulüpler, cemiyetler, sendikalar, vakıflar, mahalle muhtarları, yerel basın organları ...vb ile nasıl ve ne düzeyde olduğu incelenmektedir. Ayrıca ülkemizde yapılabilecek benzer çalışmalara örnek teşkil etmesi açısından önemli görülmektedir.

1.2. Çalışmanın Amacı

Çalışma, kent yönetimlerine kentsel örgütlenmelerin katılımını inceleyerek, İskenderun'daki kentsel örgütlenmelerin kent yönetimine ne ölçüde katıldıklarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. İskenderun'daki kentsel örgütlenmelerin (muhtarlar, dernekler, kulüpler, vakıflar, sendikalar, odalar...) katılım kavramından ne anladıkları, belediye yönetimi ile birlikte- ortak yönetim(yönetişim) anlayışının uygulanıp uygulanmaması konularında görüş ve yaklaşımların irdelenmesi amaçlanmaktadır.

1.3. Çalışmanın Yöntemi

Çalışma temel olarak birincil ve ikincil veri kaynaklarından elde edilen veriler ile yürütülmüştür. İkincil veri kaynakları olarak kamu yönetimi literatürü yanında, konuyla doğrudan ilgili olan kurumların yayınları kullanılmıştır. Birincil verilerin elde edilmesinde mülakat ve anket yöntemi birlikte kullanılmıştır. İskenderun'daki kamu yöneticileri, mevcut kentsel örgütlerin başkanları ile kentte faaliyette bulunan örgütlenmelerin, dernek, vakıf, kulüp, sendika, oda, basın-yayın organları yöneticilerine ve mahalle muhtarlarına anket uygulanmıştır. Anketlerin geri dönüşlerinde birtakım sıkıntılar yaşandığından, anketler bizzat yüz yüze uygulanmıştır. Ulaşılamayan, müsait

olmayan birkaç kişiye de daha sonra cevaplamaları üzere anket bırakılmıştır. Ayrıca anket yapımı esnasında bazı gözlemlerde de bulunulmuştur.

Anketlerden elde edilen veriler, tablolar haline getirilerek yorumlanmıştır. Çözümleme yöntemi olarak, bilgisayar destekli istatistik programlarından yararlanılmıştır. SPSS (Statistical Program for Social Sciences) programı kullanılmıştır.

1.4. Çalışma Alanının Belirlenmesi

Çalışma alanı olarak İskenderun'un seçilmesinin bir çok nedeni olmakla beraber temel neden, gerek ülkemiz açısından gerek de Hatay açısından önemli bir niteliğe sahip olması, sosyo- ekonomik açıdan gelişen ve Gayri Safi Milli Hasılaya önemli katkı sağlayan bir yer olmasıdır. İskenderun'un birçok ilden daha etkin, birçok ilçeden de daha büyük bir konumda olması kentin yönetiminde kimlerin ne şekilde, nasıl yer aldığına incelenmesini gerektirmektedir. Diğer bir ifade ile ilçenin sahip olduğu sosyal doku böyle bir incelemeyi gerekli kılmaktadır.

İskenderun çok yönlü ekonomik ve sosyal bir yapıya sahiptir. Sanayi sektörü başta olmak üzere tarım, balıkçılık, turizm gibi etkinlikler de önemli olmaktadır. İskenderun Limanı, Türkiye ve bölge açısından önemli bir yere sahiptir. Eğitim seviyesi yüksektir. Kentteki demografik çeşitlilik, değişik kültürlerin ve inançların da birlikte yaşamasını gerektirmektedir. Hoşgörü ve saygı ortamında yönetenlerin ve yönetilenlerin bir arada sorunsuz yaşayabilmeleri de bu kentin en önemli özelliklerindedir.

İKİNCİ KESİM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE, İLKELER VE SÜREÇ

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Araştırmanın bu bölümünde yönetime katılım kavramı, temel ilkeleri ve kent yönetiminin tarihsel süreci incelenmektedir.

2.1. Yönetime Katılım Kavramına Genel Bakış

Günümüz koşullarında, demokratik işleyiş ve değerlerin gelişmeye başlaması ile hizmete yönelik sorumlulukların da daha alt birimlerle paylaşılması söz konusu olmaktadır. Bu nedenle demokratik yönetimlerde, daha alt yönetsel birimlerin ve halkın yönetsel işleyişin her kademesine katılımı istenmektedir.

Katılım (participation) bütün demokratik yönetimler için ortak bir amaç olmaktadır. Sistem ve toplum değerlerini bir elde birleştiren kişisel olarak politik sisteme etki etmeye imkân veren mekanizma için katılım kavramı kullanılmaktadır (Öner, 2000: 132).

Demokratik fakat birbirinden farklı siyasal sistemlerin olması, farklı katılım anlayışlarının uygulamada görülmesine yol açmaktadır. Bu nedenle bütün siyasal sistemleri kapsayacak bir katılım tanımı yapmak da zorlaşmaktadır. Buna rağmen, demokratik sistemin ölçütü sayılan katılma davranışı, kamu siyasalarının belirlenmesinde, uygulanmasında ve denetlenmesinde yer alma ya da iktidarı kullanan kurum ve kişilerin aldıkları kararları etkileme amacına yönelik eylemler bütünü olarak ifade edilmektedir (Çitci, 1999: 9).

Ayrıca katılım, bir kararın hazırlanması, olgunlaştırılması, alınması ve uygulanması aşamalarından birine, bir kaçına veya bütününe o kararlardan doğrudan ya da dolaylı olarak etkilenecek kişilerin güçleri oranında katkıda bulunması olarak da tanımlanmaktadır (Demir, Acar, 1997: 130).

Katılım denildiğinde bazen sadece oy verme eylemi şeklinde düşünülmektedir. Yönetilenlerin yönetime katılımı yalnızca seçimlere katılmak ve oy vermek olmamaktadır. Karar verme sürecine doğrudan ve sürekli katılımın sağlanması önemli olmaktadır. Katılım toplumdaki her kesimi ilgilendirmektedir. Bu nedenle devlet dışındaki aktörlerin; sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetimlerin temsil ettikleri

bireylerin ve toplumun sorunlarını çözebilecek düzeyde yapılandırılmaları gerekmektedir. Bu yapılanma şekli ise yönetim (governance) kavramı ile açıklanmaktadır.

“Bir ülkede kaynaklar üzerinde kontrolü elinde bulunduran otoritenin, bu kaynakları ekonomik ve toplumsal gelişme için nasıl kullandığını belirleyen gelenekler ve kurumsal yapı yönetim olarak nitelendirilmektedir” (www.sendika.org, Beydilli, 2004).

Bu genel tanım, şirketlerin ortaklarına ve müşterilerine olan sorumluluklarından insan haklarına, yerel yönetimlerden devletin düzenleyici rolüne kadar toplumsal yaşamın hemen her alanını ilgilendirmekte ve devletin bu amaçla yeniden yapılandırılması söz konusu olmaktadır. Devlet, özel sektör ve sivil toplum, refahın artırılması ve yaşam kalitesinin yükseltilmesi konularında ortak sorumluluklar taşımaktadır.

Yönetim, iktidarın nasıl kullanıldığını, kararların nasıl alındığını, vatandaşların veya diğer ilgili kişi ve kuruluşların söz haklarını nasıl kullandıklarını belirleyen kurumlar, prosedürler ve gelenekler arasındaki etkileşimleri kapsayan bir kavram olmaktadır (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı-UNDP, 2006).

Açık ve öngörülebilir bir karar alma sürecinin, profesyonel bir bürokratik yönetimin, eylem ve işlemlerinden sorumlu bir hükümetin ve kamusal sürece aktif bir şekilde katılımında bulunan sivil toplumun bulunması ve hukukun üstünlüğünün geçerliliği yönetimin gerçekleşebileceği ortamı anlatmaktadır.

Devlet yönetiminde temsil, katılım ve denetimin, etkin bir sivil toplumun, hukukun üstünlüğünün, yerinden yönetimin, yönetimde açıklık ve hesap verme sorumluluğunun, kalite ve ahlakın, kurallar ile sınırlamaların, rekabet ve piyasa ekonomisi ile uyumlu alternatif hizmet sunum yöntemlerinin ve nihayet dünyada gerçekleşen dijital devrime uyumun mevcut olduğu yeni bir siyasal ve ekonomik düzeni ifade etmektedir.

Yönetim için, vatandaşların ve toplumsal grupların kendi çıkarlarını korumak ve yasal haklarını kullanmak için gerekli mekanizmalara ve kurumlara sahip olmaları gerekmektedir.

Bilişim teknolojisi sayesinde demokrasilerin geçirmekte olduğu evrim, yönetim modelinden yönetim sistemine geçişi yaratmaktadır. Yönetimler karşılıklı etkileşim sonucu birbirleriyle daha şeffaf ve daha doğrudan ilişki içerisine girmektedirler. Sivil toplum örgütlerinin, yönetimler üzerindeki etkisi de gün geçtikçe artmaktadır.

Yurttaşların, sivil toplum örgütlerine katılımları yükselmekte, sivil toplum örgütlerinin sayıları çoğalmaktadır. İnternet uygulamaları, yurttaşın fikirlerini kolayca yayması konusunda yeni imkânlar sağlamaktadır.

Hükümetlerin aldıkları kararlar ve yöneticilerin icraatları konusunda, çok daha çabuk tepki verebilme imkânları ortaya çıkmaktadır. Yönetişim anlayışı hükümetleri ve yöneticileri, daha dikkatli ve adil olmaya zorlamaktadır (www.sendika.org. Beydilli, 2004).

Küreselleşme ve teknolojik gelişmelerin hâkim olmaya başladığı dünyada, kent yönetimlerinin daha yoğun ve daha hızlı bir hizmet verme çabasına girmeleri gerekmektedir. Bilişim ve iletişim alanındaki gelişmeler yönetim alanına da taşınmaya başlamaktadır. Özellikle yerel düzeyde yönetim ile kentsel örgütlenmelerin yakın ilişkisi ve işbirliği gerekmektedir. Sorunların çözümü için bir yandan küreselleşme kapsamında daha geniş bir siyasal sistemden yararlanmak, diğer taraftan da yerel düzeyde kentsel örgütlerinin dayanışmasını sağlamak gerekmektedir. Ancak bu durumda kentsel örgütlenmeler, yurttaş ile yönetim arasında bir köprü işlevi görebilmekte, yurttaş yönetime taşınmakta ve kentsel sorunların çözümüne katkıda bulunmaktadır (Bulut, 2003: 117).

Yönetişim çoğulculuğa dayanmaktadır. Yönetişimde tek başına hareket etme yerine birlikte düzenleme, birlikte yönetim, birlikte üretim ve kamu özel sektör ortaklığı esas alınmaktadır. Bu da verimliliğin sağlanmasını, rekabetin ve girişimciliğin gelişmesini beraberinde getirmektedir. Bu sisteme göre yurttaşlar taraf olmaktadır. Böylece yönetime aktif olarak katılma ve fikir beyan etme gibi hakları edinebilmektedirler. Yönetişimde, hukukun üstünlüğü, şeffaflık, hesap verme sorumluluğu, yönetim ahlâkı, rekabete ve piyasa mekanizmasına işlerlik kazandırma, toplumu güçlendirme, dijital devrime uyum sağlama, etkin sivil toplum ve katılım, denetim, toplam kalite, yerinden yönetim, kurallar ve sınırlamalar esas alınmaktadır (www.antoloji.com. Malkoç, 2006).

Yönetilenler ile yöneticiler arasında yakın iletişim olduğundan, iyi yönetim içinde diyalog ve uzlaşma gerçekleşmektedir. Toplum, önce kendi iradesiyle temsilcilerini seçebilmeli, onlara yönetme hakkını vermeli, yöneticiler ile yakın ilişkiler içinde bulunarak kamusal kararlara katılabilmeli ve yöneticilerin güç ve yetkilerini kötüye kullanmamaları için onları kontrol edebilmelidir. Bunun yanında yöneticilerin karar ve eylemlerinin hukuka uygunluğunu da kontrol edebilme hakkına sahip olmalıdır. Ayrıca yönetim, yönlendirici, destekleyici, yapabilir kılıcı, yatay, saydam,

hesap vermeye ve demokratik denetime açık, tabana dayalı, gücünü halktan alan, katılımcı politikalar, kurumlar ve hareketler üstüne oturan yeni bir ilişkiler sisteminin geliştirilmesini gerekli kılmaktadır.

2.2. Katılımlı Yönetim (Yönetişim) İlkeleri

Dünyadaki gelişmelere paralel olarak, yönetim anlayışı çerçevesinde bazı ilkelerin uygulanması gerekmektedir. 2 Nisan 2004'te yapılan BM Kamu Yönetimi Uzmanlar Komitesi toplantısında katılımlı yönetim (yönetişim) anlayışı ile etkileşimli, tüm vatandaşların ihtiyaçlarını ayırım yapmadan karşılayan ve toplumun en hassas kesimlerine bile hesap verebilen bir yönetim açıklanmaktadır. Ayrıca kanun yapma sürecinde vatandaş ile iletişim ve kamu hizmetinde şeffaflık gibi bazı ilkelerin de iyi yönetim anlayışı içerisinde geliştirilmesi gerektiği belirtilmektedir (www.tesev.org.tr).

Demokratik bir sistemde, kuralları ve koşulları daha önceden belirlenmiş olarak alınacak kararlara halkın katılımının sağlanması, yönetenlerin danışma yön temini benimsemeleri ve yönetilenlere hesap vermeleri gerekmektedir. Çağı yakalayabilmek için de büyüyen ve gelişen kentlerin yönetimde uyması gereken, genel şart sayılan bazı temel ilkeler bulunmaktadır. Bu ilkelerin belli başlıklar altında irdelenmesinde fayda vardır.

2.2.1. Katılım

Yönetişimin en temel ilkelerinden biri, yönetimde katılımın olmasıdır. Çağdaş demokrasi anlayışına göre, katılımın en elverişli uygulanabilme alanı olarak da yerel yönetim birimleri gösterilmektedir. Yerel yönetimlerin karar ve yönetim organları(vali hariç) seçim yolu ile ve yerel halkın çoğunluk oyları ile belirlenmektedir.

Katılımda, yönetim ile yurttaş arasındaki karşılıklı gidermek veya azaltmak, otoritenin karar ve denetim sistemleri üzerinde de bireyin etkin olmasını sağlamak temel unsur olmaktadır.

Katılımın, bireylerin gelişimine, eğitimine ve sosyalleşme sürecinin tamamlanmasına etkisi olmaktadır. Bireylerin gelişimi bizzat katılım süreci içinde olmaktadır. Hatta bireyler katılıma ne kadar yoğun olarak iştirak ederlerse- onlara bu yönde fırsatlar ne kadar çok verilirse – o düzeyde katılımcı uygulamaları benimsemektedirler (Uysal, 1984: 1).

Katılım süreci içinde birey, kendi kişisel çıkarları ile kamusal çıkarları bağdaştırmayı, toplumun diğer bireyleri ve kamu otoritesini elinde bulunduran yöneticiler ile işbirliğini öğrenmektedir. Katılım sayesinde bireyler, politik güç kazanmakta, grup ilişkileri yoluyla diğeri ile empati kurma ve yabancılaşma duygusu azalmaktadır (Bilgin- Göregenli, 1996: 53- 55).

Sadece seçimlerde oy verme ile yapılan katılım yetersiz olmaktadır. Sivil toplum kuruluşlarının ve basının katkısı ile katılım artmaktadır. Yerel Gündem 21 ile sağlanan yerel katılımlar da önemli uygulamalar olmaktadır (www.sendika.org; Beydilli, 2004).

Kent yönetimlerinde yönetim ile yerel topluluklar arasında aracılık rolünü yapacak, katılımlı yönetim anlayışını hayata geçirecek olan kentin kendi bünyesindeki sivil toplum kurumları olmaktadır. Bu kurumlar seçilmiş ya da atanmış fark etmeden yerel düzeyden en üst merkezi yönetime kadar çeşitli şekillerde temasta bulunabilmektedirler (Bulut, 2003: 117).

Yerel yönetimlerde halkın karar alma süreçlerine doğrudan katılımını en iyi şekilde sağlamak gerekmektedir. Etkin katılımıda yurttaş, “değiştiren, dönüştüren ve yönetimin her aşamasına katılan” olmaktadır. Katılımlı yönetimde, yönetme gücünün nasıl elde edildiği değil, nasıl kullanıldığı da önem arz etmektedir. Gücün elde edilmesinde açık ve eşit şartlarda bir seçim yarışının olması gerekmektedir. Kurumsallaşmış bir seçim sisteminin ve buna itibar eden halk kitlelerinin olduğu yerde de, vatandaşlar hak ve sorumluluklarının bilincinde olmakta ve haklarını kullanabilme cesaretini gösterebilmektedir. Gerektiğinde hesap sorarak, ödediği verginin nasıl kullanıldığını takip edebilmektedir. Daha da ötesi, yetkiyi devrettiği temsilcilerine katkı amacıyla karar sürecinde daha etkin olarak katılmayı talep edebilmektedir (www.pendik.bel.tr, Coşkun; 2007).

2.2.2. Açıklık- Şeffaflık

Yönetimde açıklık, karar ve değerlendirmelerde esas alınan ölçütlerin halkın bilgisine açık olmasını ifade etmektedir (Akıncı, 1999: 107). Yönetimde açıklık-şeffaflık ilkesi, saydam, şeffaf, gün ışığında ve demokratik yönetim gibi kavramlarla birlikte kullanılmaktadır. Bu ilkeye göre, yapılan faaliyetlerin kamuoyuna gizlenmeden yansıtılması böylece de halkın takdirinin ve desteğinin kazanılması temel prensip olarak kabul edilmektedir.

Yönetim işlemlerinin açık olması, kamu kesiminin saydamlığının sağlanması ile kurumların çalışmalarına katılım ve yönetimde kullanılan dilde sadelik sağlamaktadır.

Yasa, yönetmelik ve tüzüklerin hem çok sayıda olması, hem de karmaşık olması, ayrıca hazırlanma ve karara bağlanma aşamasında ilgili taraflardan da gereken katılımın olmaması bir takım eksiklikleri de beraberinde getirmektedir.

Bu ilke için 3 unsur söz konusu olmaktadır;

- a) İdarenin karar alma mekanizması belli bir şekil ve usule bağlanması gerekmektedir. Bütün idari muameleler için geçerli bir genel idari usul olması açık yönetim için zorunlu olmaktadır. Yönetimde karar alma mekanizmalarının belli usullere bağlanması yönetimin demokratikleşmesi için gerekmektedir.
- b) Karar alma mekanizmasının belli bir usule bağlanması ile birlikte bilgi edinme özgürlüğünün de sağlanması gerekmektedir.
- c) İdarenin karar alma toplantılarının halka açık olması gerekmektedir. Halkın katkı ve taleplerini dikkate alan yönetim güvenilirliğini ve devamlılığını garantilemektedir (Fındıklı, 1996: 106- 107).

Açıklık ilkesi, yönetimin çalışma biçiminden, karar alma sürecine kadar her alanda geçerli olmalıdır. Günümüzde kimi ülkelerde çıkarılan “gün ışığında yönetim yasası” ile birlikte kamu yönetimi perdelerini halka aralamaktadır. Bir açık toplantı yasası olan gün ışığında yönetim yasası, komisyonların ve iki ya da daha fazla üyeli kurulların toplantılarını halk önünde gerçekleştirmelerini düzenlemektedir. Söz konusu yasa ile yönetimin toplantıları halka duyurulmakta ve halkın yönetim kayıtlarına ulaşması sağlanmaktadır (Vaughn, 2000: 13). Açık yönetimler dünyayı izleyen, yeniliklere açık, gelişmeleri değerlendiren, çözümler üreten, sorunlara cevap arayan araştırmacı yöneticileri de gerekli kılmaktadır.

2.2.3. Hesap Verebilirlik

Hesap verebilirlik ilkesi, verilen sorumlulukların yerine getirilmesinden dolayı açıklama yapma yükümlülüğünün olması anlamındadır. Basit bir anlatımla hesap verebilirlik, ilgililere rapor vermek, bilgi vermektir. Vatandaşlara karşı sorumluluk ve hesap verme yükümlülüğünün olması katılım için önemli bir ilke olmaktadır.

Günümüz yönetim anlayışının özellikleri arasında değerlendirilen hesap verebilirliğin kökleri, 19. yüzyıla kadar götürülebilmektedir. ABD Başkanı Abraham Lincoln, 1863'te ünlü Gettysburg Söylevi'nde “halk için, halk tarafından, halk

yönetimi”nin önemini belirtirken, ABD Anayasası’nın kurucuları da, halk için kural koymanın önemini farkında olarak, yönetimin sadece seçim dönemlerinde değil, sürekli hesap verebilir olması gerektiğine inanmışlardı (Sariti, 2000: 2).

Hesap verebilirlik, ilkesi ile yönetenlerin seçilme ve kamuya ilişkin karar alma süreçlerinin hangi işlemlere bağlı olduğu teminat altına alınmaktadır. Böylece, her yönetim, eylemlerinin sonucunda “önceden tanımlanmış” bir denetim mekanizmasına tabi tutulmaktadır. Sonuç olarak yönetimin gücü kullanma ve karar alma hakkını sürdürüp sürdürmeyeceğine halk karar verebilmektedir (www.pendik.bel.tr. Coşkun, 2007).

2.2.4. Temsil

Katılımlı yönetimde, yurttaşın yönetimde söz hakkının olabilmesinin yolu yeterince temsil edilebilmesinden geçmektedir. Yönetim sisteminin temsilde adalet ilkesini öne çıkaracak biçimde yeniden yapılanması yönetişim anlayışının bir gereği olmaktadır.

İyi yönetimin ilkeleri olan katılım, açıklık, hesap verebilirlik ve temsil insanı öne çıkartan bir anlayışın oluşmasına sebebiyet vermektedir. Temsil edilebildiği, sesini duyurabildiği ölçüde insan, yurttaş olabilmektedir.

Yöneten- yönetilen ayrımı yerine yönetileni bir paydaş gören ve onun kararları doğrultusunda çalışan bir kamu yönetimi anlayışı benimsenmektedir. Ülkemizde insan merkezci yaklaşımların geliştiğini ve sivil toplumun kamu-vatandaş arasındaki köprüyü kurmada rol almasının ve geçiş dönemlerinin hızlandırıcısı olmasının kaçınılmaz olduğu görülmektedir. Bu bağlamda yönetişim anlayışı sivil toplum hareketini, yönetişimin vazgeçilmezi olarak kabul etmektedir (www.tesev.org.tr).

2.2.5. Hukukilik ve Meşruiyet

Katılımlı yönetim anlayışında olması gereken temel ilkelerden biri de hukukilik ilkesidir.

Yönetimin kararlarının uygulanabilmesi için, yöneten ile yönetilenler arasındaki ilişkinin hukuki çerçevesinin, kuralların, işlemlerin ve süreçlerin belirgin olması ve halkın da, yönetimde olanların otoritesini kabul etmesi gerekmektedir. Meşruiyet ilkesi de bu anlamda önem kazanmaktadır (www.pendik.bel.tr. Coşkun, 2007).

En otoriter ve kapalı rejimler de yönetim haklarını mutlaka hukuki bir temele oturtmaktadırlar, ancak bu onların meşruluklarının sorgulanmasını engelleyememektedir. Sonuçta, hukuki olmanın ötesinde, bu hukukiliğin halkın algısında da yansımaları bulması ve yönetimi, haklı- adil olarak görebilmesi önemli olmaktadır.

2.2.6. Bilgi Edinme

Şeffaf ve katılımcı yönetimde, bilgi paylaşımının olması da istenmektedir.

Katılımlı yönetim anlayışında, sivil toplum ile yönetenler arasında bilgi akışının olması da gerekmektedir. Nitelikli bilgi akışı sayesinde yönetimdekilerin değerlendirilmesi mümkün olmaktadır. Kentteki örgütlenmelerin ve halkın yönetime katılma ve yöneticileri eylemlerinden sorumlu tutabilmesi ancak kanunlar, süreçler ve sonuçlar hakkında yeterince bilgilendirilmesi ile mümkün olmaktadır (www.pendik.bel.tr. Coşkun, 2007).

Ülkemizde, kişilerin bilgi edinme hakkını kullanmalarına ilişkin esas ve usulleri düzenleyen Bilgi Edinme Hakkı Yasa Tasarısı, 59. Hükümet tarafından 25 Haziran 2003'de TBMM'ye sunulmuştur. 24 Haziran ile 16 Temmuz 2003 tarihleri arasında Avrupa Birliği Uyum Komisyonu'nda, 17 - 24 Temmuz 2003 tarihleri arasında da Adalet Komisyonu'nda görüşülerek üzerinde bazı değişiklikler yapılmıştır. TBMM Genel Kurulu'nda 9 Ekim 2003 tarihinde kabul edilmiştir. 24 Ekim 2003 tarihli Resmi Gazete'de (Sayı: 25269) yayımlanarak, aynı gün yürürlüğe girmiştir (www.belgenet.com).

Yönetilenlerin yönetimden haberdar olması, istediği bilgileri edinebilmesi, daha sağlıklı tercihler yaparak, karar alma sürecine katılımını kolaylaştırmaktadır.

Sonuç olarak katılımlı yönetim (yönetişim) anlayışının katılımcılık, açıklık, hesap verebilirlik, temsil, hukukilik, bilgi edinme...vb gibi ilkeler üzerinde kurulduğu görülmektedir. Yönetişim kavramı, dinamik özellikler taşımaktadır. Zamanla içeriğine yeni ilkeler eklemek (bazen de eski içeriğini terk etmek) mümkün olmaktadır. Toplumsal, siyasi ve ekonomik gelişmelere bağlı olarak yönetişim kavramına yeni anlamlar yüklenebilmektedir. Bu ilkelerin siyasi, ekonomik ve sosyal her türlü alanda uygulanabilirliği söz konusu olmaktadır.

3. KENT YÖNETİMİNDE TARİHSEL SÜREÇ

1299 yılında küçük bir uç beyliği olarak kurulan ve kısa sürede genişleyen Osmanlı İmparatorluğu döneminden başlayarak yönetim yapısı, katılım olgusu, Türkiye Cumhuriyeti dönemine kadar incelenmektedir.

3.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem

Osmanlı Devleti döneminde, idari yapı, merkez ve taşra teşkilatından oluşmuştur. Genel anlamda kamu hizmetlerini yürüten personel mülkiye, kalemiye, ilmiye, seyfiye şeklinde sınıflara ayrılmıştır. Mülki idare sistemi içinde memleket, vilayetlere, livalara (sancaklara) ve kazalara ayrılmıştır. Kazaları idare eden kadılar, yürütme ve adliye hizmetlerini yerine getirmişlerdir. Sancakların idaresini alaybeyleri, vilayetlerin idaresini ise beylerbeyi yürütmüşlerdir. İlk kuruluş ve gelişme dönemlerinde mülki idare hizmeti askeriye ile birlikte olmuştur. Sancakbeyleri, beylerbeyi mülki idareyi yürütürken aynı zamanda da birer kumandan olarak kendilerine bağlı askeri kuvvetlerle sefere de çıkmışlardır (Özdemir, 2006: 13).

Tanzimat Fermanı ile kent yönetimleri sistemi oluşmaya başlamıştır. Türk toplum hayatına, belediyelerin ismen girmesi de yine bu tarihlerde olmaktadır.

Tanzimat ile birlikte bağımsızlıklar özgürlükler de ilke olarak 1876 Anayasası'nda yer almıştır. Sosyal sınıflar, birbirinden kesin çizgilerle ayrılmaya başlamıştır. Zengin konaklarının, orta halli yoksul sınıfların oturduğu bölgelerden uzaklaştığı görülmektedir. Tanzimatçı bürokratların, yerel halkın temsilcilerinin yönetime katılmasını çağdaşlaşmanın gereği olarak görmesine rağmen bu dönemde gerçek anlamda bir halk katılımı söz konusu olmamaktadır (Çukurçayır, 2002: 171).

Batılı anlamda yerel yönetim sisteminin 19. yüzyılda oluşmaya başladığı görülmektedir. Batıda yerel yönetimlerce yerine getirilen kimi kent hizmetleri Osmanlı İmparatorluğu'nda esnaf örgütleri (lonca), vakıflar, mahalle kurumları ile yapılmıştır.

Ruşen Keleş'in belirttiğine göre bu konuda en doğru ve ayrıntılı bilgiler İstanbul'da uzun süre mektupçuluk görevi yapmış olan Osman Nuri Ergin'in yapıtlarında bulunmaktadır. Batılı anlamda belediyeler kuruluncaya kadar belediye işleri vakıflar aracılığıyla yapılmıştır. Ayrıca belediyelerin kurulmasından sonra ikinci bir belediye olarak belirtilen Evkaf Nezareti'nin faaliyetlerine de 2.Meşrutiyetin ilanına kadar izin verildiği görülmektedir (Keleş, 1998 a: 122).

Tanzimat döneminden önce hem hükümet hem belediye hem de yargı işleri ile ilgili kadılar görevlendirilmiştir. Sistem temellerini Arap ve İslam geleneklerinden almıştır. Kadının, belediye alanındaki en önemli görevi, günümüzde artık belediye kolluk güçlerinin yapmakta olduğu esnaf denetimi görevini yapmaktadır.

Tanzimat (1839) ve Islahat (1856) hareketleri ile Osmanlı Devleti yönetimi merkeziyetçilik sistemini oluşturmaya başlamıştır. Çağdaş yönetim ilkelerine dayanan devlet yönetimi, gücün tek elde toplanması ve tek merkezden etkin biçimde kullanılması amaçlayarak modern anlamda yerel yönetim sisteminin temellerinin bu dönemde atıldığı belirtilmektedir (Görmez, 1997: 86).

1855'te İstanbul da ilk belediye örgütü kuruluncaya kadar belediye ile ilgili hizmetler yerel halkın bireysel ve ortak çabalarıyla yerine getirilmiştir.

Padişahlar, vezirler ve halkın kent ve kasabalardaki vakıf yoluyla yaptırdıkları hastane, çeşme, hamam, aşevi, imarethane...vb gibi kurumlar dönemin imar ve sosyal yardım hizmetlerini yerine getirmişlerdir. Kent ve kasabaların sokaklarının temizlik işleri, sokak sakinlerince; çarşıların temizliği ise esnaf tarafından yapılmıştır. 1719 yılından itibaren bu tür işler için süpürücüler görevlendirilmeye başlanmıştır. Osmanlı yönetiminin yönetsel örgütünde 'mahalle' çok önemli bir yer tutmaktadır. Muhtarlık kurumu kurulmadan mahalle örgütünde imamların önemli rolü olmuştur. Camiler, mahalle yönetim merkezi olarak hükümet emirlerinin kadılar kanalıyla ve imamlar ile halka iletildiği bir merkez konumunda olmuştur (Görmez, 1997: 87- 88).

Kadılar, yerel pek çok işte yetkili olmuşlardır. Zamanla esnaf işlerini ihmal etmiş, temizlik, kaldırım ve kanalizasyon işlerinde sorunlar yaşanmaya başlanmıştır. Kentlerin yaşadığı ciddi problemler 1854 yılında İstanbul Şehremaneti kuruluncaya kadar devam etmiştir.

19.yüzyıl ile birlikte lonca, vakıf ve mahalle kurumları iç ve dış nedenlerle yozlaşmaya başlamıştır. Batının ekonomik etkisiyle bu kurumları içeren bir dizi değişiklikler dönemi yaşanmıştır. Özellikle kıyı kentlerinde bazı ürünlerin dış satımı ve bununla birlikte Batı kaynaklı ürünlerin de dış alımı temeline dayalı bir ticaret gelişmeye başlamıştır. Değişen yerleşim merkezleri için yeni yerel gereksinimler ve bunlarla ilgili yeni düzenlemeler zorunluluk haline gelmiştir. Sağlık, temizlik, ulaşım, yangınlardan korunma gibi yeni hizmet şekilleri doğmuştur.

1855'te ilk Batı tarzı belediye örgütü, ağırlığını Müslüman olmayan nüfusun oluşturduğu İstanbul'un Beyoğlu semtinde kurulmuştur. Sonrasında da yerel örgütler İmparatorlukta yaygınlaşmıştır. İlk belediye örgütünün başına merkezi yönetimin atadığı

bir kişi, “Şehremini” getirilmiştir. Meclisi de (Şehir Meclisi) merkezi yönetimin atamakta olduğu 12 üyeden oluşmaktadır. Şehir Meclisi üyelerinin, esnaf örgütlerince tanınmış ve saygı duyulan üyeleri arasından atanması uygun görülmüştür. İstanbul da belediye örgütü kurulmadan önce oluşturulan çoğunluğu yabancı uyruklu kimselerden oluşan İntizam-ı Şehir (Kent Düzeni) Komisyonunun önerileri ile 1858 yılında Beyoğlu ve Galata semtlerini de kapsayan Altıncı Daire-i Belediye denilen bir tür ilçe belediyesi daha kurulmuştur (Göymen, 1997: 19). Bu belediyede yine merkezi yönetimin atadığı bir daire müdürü ve yedi üye görev yapmaktadır. Daire-i Belediye Meclisinde kararlar alınmaktadır. Daire-i Belediye Meclisine üye olarak atanabilmek için bir kimsenin o yörede taşınmaz malı bulunması ve İstanbul’da en az on yıldan beri oturması gerekmektedir (Keleş, 1998 b: 18).

Altıncı Daire-i Belediye, Paris Belediyesi’nden örnek alınarak, özel gelir kaynaklarına sahip olmuştur. Başkan ve meclis üyeleri seçiminde seçim yerine atanma durumu aynen korunmuştur. Hizmetlerin yürütülmesinde gerekli masrafları karşılamak üzere gelir tahsil edebilen ilk ve tek Türk yerel yönetim kuruluşu olması farklılığını göstermiştir. Ayrıca belediye tarafından alınacak personelin Bab-ı Ali’nin onayına rağmen daire meclisinin kararı ile belirlenmesi de bir yenilik kazandırmıştır. 1856 Islahat Fermanı’nın Osmanlı İmparatorluğu yönetim yapısına önemli etkiler yaptığı görülmektedir. Ferman ile vilayet, liva ve nahiye düzeyinde halkın yönetime katılması öngörülmüştür (Görmez, 1997: 89- 90).

1864 tarihli Vilayet Nizamnamesi ile Osmanlı yönetim sistemi yeni bir örgütlenme dönemine girmiştir. Eyalet örgütünün yerini vilayet (il örgütü) almıştır. Fransa’nın etkisi burada da görülmektedir. İllerde genel yönetimin yanında bir de il özel yönetiminin bulunması öngörülmüştür. Günümüzdeki il genel meclisi Meclis-i Umumi adıyla bu dönemde kurulmuştur. Meclis-i Umumi’nin başkanlığı, merkezi yönetimce atanan valiye bırakılmıştır. Genel Meclis üyeleri ise her sancaktan seçilerek gönderilen dörder üyeden oluşmuştur (Keleş, 1998 a: 125).

1869 tarihli Dersaadet İdare-i Belediye Nizamnamesi ile Altıncı Daire-i Belediye modeli geliştirilmiş ve bütün anakent alanını içine alacak şekilde genişletilmiştir. Buna göre İstanbul’da iki düzeyli federal bir yapıya sahip bir yerel yönetim oluşturulmuştur. Alt düzeyde çeşitli semtlerin yerel yönetimlerinden sorumlu 14 ilçe belediyesi bulunmaktadır. Her birinde birer meclis (Daire Meclisi) ve birer başkan (Daire Reisi) bulunmaktadır. Bu belediyenin meclis üyeleri, iki yıllık bir süre için seçimle göreve getirilmiştir. Ancak başkan, meclis üyeleri arasından merkezi yönetimce atanmıştır. Üst düzeyde ise bir

anakent meclisi (Cemiyet-i Umumiye), belediyenin yönetimden sorumlu bir encümen (Şehremaneti Meclisi) ve bir de başkan (Şehremini) bulunmaktadır. Anakent meclis üyelerini, on dört ilçe belediye başkanı ve her ilçe belediyesinin kendi üyeleri arasından seçecekleri üçer üye oluşturmaktadır (İsbir, 1991: 227)

Anakent Belediye Meclisi toplantılara başkanlık da edecek olan Şehremini ile birlikte Cemiyet-i Umumiye'nin üye sayısı, elli yedidir. Encümen görevlerini yapmakta olan Şehremaneti Meclisi'nin üyeleri, merkezi yönetim tarafından atanmıştır (Keleş, 1998 b: 18).

1871 İdare-i Umumiye-i Vilayet Nizamnâmesi, bazı gelişmelerin başlangıcı olma niteliği taşımaktadır. Anadolu'da şehirlerde ve kasabalarda belediye kurulması bu tarihten sonra gelişmiş, İstanbul dışındaki yerleşim merkezlerinde Batı'daki anlamda belediye örgütü kurulmasının yasal temelini 1871'deki bu düzenleme oluşturmuştur. Bu Nizamnâme'de Osmanlı yönetiminde klasik dönemden beri yönetimin en alt ve temel unsuru olan mahalle ve köy birimleri merkezîyetçi bir yaklaşımla yeniden düzenlenmiştir. İlgili hükme göre muhtarın memuriyetini kaymakam onaylamak durumundadır (Ortaylı, 1979: 293). 1871 Nizamnâmesi, 1864 yılında yapılan düzenlemedeki aynı ilkeleri korumakla beraber, Genel Meclislerde görüşülen işler, genişlemiş ve çoğalmıştır.

1876 tarihli Kanun-u Esasi'nin 112. maddesiyle belediye kuruluşu, bir yönetim kuruluşu olarak güvence altına alınmıştır. Buna göre 1877 yılında Dersaadet ve Vilayet Belediye Kanunu çıkarılmıştır.

Dersaadet ve Vilayet Belediye Kanunu, yönetimde laikleşme sürecini hızlandırıcı etkiler yapmıştır. Nizamnâmelere ve Belediye Kanununa göre Vilayet, Liva, Kaza İdare Meclisinde ve şehirlerdeki Belediye Meclislerinde memurlardan başka halkın temsili esas kabul edilerek, gayrimüslim nüfusun temsiline eşitlik sistemi amaçlanmıştır (Ortaylı, 1982: 495).

1877 tarihli Dersaadet ve Vilayet Belediye Kanunu ile birlikte İstanbul'da 20 belediye dairesi kurulmuştur. Böylece yerel örgütlenme açısından gelişmeler başlamıştır. 1877 tarihli Dersaadet ve Vilayet Belediye Kanunu ilk defa tek dereceli seçimi başlatması açısından önemli bir kanun olmaktadır. Seçimler gizli oy, açık sayım esasına dayanmıştır. Seçmenleri belirleyen bir kurul oluşturulmuş, kurulun kararlarına karşı (seçmen listelerine) mahkemeye itiraz edilebilmiştir. Fakat ne yazık ki bu düzenlemeye rağmen bu dönemde de seçimle işbaşına gelen belediye başkanı olmamıştır. Bu kanunda daha sonra yapılan düzenleme ile seçimle gelen belediye

başkanlarının Dâhili Nazırı namına denetim ve soruşturma yapan Mülkiye Müfettişlerince işten el çektirilebileceği hükmü getirilmiştir. Ayrıca bu kanun ile büyük kentlerin birden fazla belediye dairesine ayrılabilmesi belirtilmiş ve bu konuda Vilayet İdare Meclisleri yetkili kılınmıştır. Bu kanun bazı istisnalar dışında 1930 Belediye Kanunu kabul edilinceye kadar yürürlükte kalmıştır (Görmez, 1997: 90- 93).

1902 yılında Jön Türkler Kongresinde merkeziyetçilik, adem-i merkeziyetçilik tartışmaları başlamıştır. İstanbul, 1912 yılında çıkarılan bir kanunla İstanbul Şehremaneti olarak tek belediye haline getirilmiş ve dokuz şubeye ayrılmıştır. Her şubeye hükümet tarafından bir müdür tayini ile merkeziyetçiliğe dönüş başlamıştır. 1912 yılında ilçe belediyeleri kaldırılarak, yerlerine 9 adet belediye şube müdürlüğü kurulmuştur. Bu yapı da 1930 tarih ve 1580 sayılı Belediye Kanunu'na kadar sürmüştür.

İlin “Genel” ve “Özel” yönetimine dair esasları düzenleyen 13 Mart 1913 tarihli, “İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanun-u Muvakkat” kaynağını Fransa’da 1790 yıllarında ve Napolyon’un konsüllüğü zamanında kabul edilip 1838 ve özellikle de 10 Ağustos 1871 tarihinde geliştirilen kanunların hükümlerinden almıştır (Giritli, 1983: 150).

1913 tarihli İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanun-u Muvakkat, “İlin Genel Yönetimi” ve “İlin Özel Yönetimi” olmak üzere iki bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde İl Genel Yönetimi’ne ilişkin belirtilen hususlar, 1864 yılında oluşturulan vilayet yönetiminin genel esaslarını korumaktadır. Valileri güçlendiren ve ona yardımcı olmak amacıyla emrine verilen başta vali yardımcıları ve il şube müdürlerinin görev ve yetkilerini belirleyen geçici yasa, il genel meclisini korurken, il yönetiminde, vali yada yardımcısının başkanlığında, mektupçu, maarif müdürü, nafia müdürü, ziraat müdürü ve müftü ile seçimle gelen üyelerden kurulu “Vilayet İdare Meclisi”ne yer vermiştir. Bu hukukî metnin getirdiği en önemli yenilik, ilin özel yönetiminde ortaya çıkmıştır. İlin Özel Yönetimi, vilayet ölçeğinde bir yerel yönetim kurumunu ifade ederek ilin yerel hizmetleri, bu birimin yetki ve sorumluluğuna verilmiştir (Parlak, 2007: 5).

3.2. Cumhuriyet Döneminde Kent Yönetimi

Cumhuriyetin ilk yıllarında, Tanzimat’ın getirdiği haklar sistemiyle, mülkiyet düzeninde, toplumsal yapı veya toplumsal sınıf düzeninde ortaya çıkan değişimlere paralel olarak kentsel yapıda da yeni değişimler ortaya çıkmıştır.

Kentlerde, kent içi ulaşımın niteliği değişerek kente araba, tramvay gibi yeni araçlar girmeye başlamıştır. Böylece kentlerin gereksinimleri de geleneksel Osmanlı vakıf

ve esnaf örgütleri gibi yerel yönetimlerin işlevlerini yüklenen yeni kurumlarca karşılanamaz hale gelmiştir. Belediyeler ise bu duruma çözüm olabilecek kurum olarak görülmüştür (Çevikbaş, 1995: 82).

Cumhuriyetin ilk yılları, diğer konularda olduğu gibi, belediyeler için de yeni bir oluşum dönemi olmuştur. 1930 tarihli 1580 sayılı Cumhuriyet döneminin ilk Belediye Yasası hazırlanıp kabul edilinceye kadar Türkiye Cumhuriyeti Belediyeciliği'nin düzeni hazırlanan Anayasalarla sağlanmaya çalışılmıştır.

24 Nisan 1921'de kabul edilen Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun 11, 12, 13, 14. maddeleri mahalli idareler ile ilgili hazırlanmıştır. Yerel yönetim ve yerel demokrasinin gelişmesine önemli katkıları olmuştur. İl ve nahiyelerin tüzel kişiliği benimsenmiş, üyeleri doğrudan doğruya halk tarafından seçilen il meclislerine geniş çapta yönetsel özerklik vermiş, bundan da öte nahiyeye meclislerine yargısal yetkiler devretmiştir. Ayrıca, iller toplumsal ve ekonomik ilişkileri itibarıyla birleştirilerek "Genel Müttelik Mıntıkları" kurulmuştur. Yeni olan bu uygulamaya belli bir dönem sonra son verilmiştir. Yine bu anayasa ile sancak kademesi kaldırılmıştır. Nahiyeyi özerk bir kişiliğe kavuşturan ve mülki yönetimin bir parçası olmaktan çıkarmak isteyen hüküm ise yürürlüğe girememiştir (Tosun, 1970: 12).

1921 Anayasası'nda "adem-i merkeziyet" geniş kapsamlı bir biçimde ele alınmış, yerel yönetimlerin muhtariyeti ve yerel görevlerin aslılığı kabul edilmiştir. Ancak Anayasa'da üzerinde durulan adem-i merkeziyet ilkesi uygulamaya konamamıştır (Ünlü, 1993: 152).

Bu dönemde Ankara, Türkiye'nin başkenti olmuş, 1924 tarihli ve 417 sayılı kanunla da şehrin adı "Ankara Şehremanetine" çevrilmiştir. Bu düzenleme ile Cumhuriyet yönetimi de, başkent belediye yönetiminin diğer belediyelerden ayrılması ve ayrı kanunla düzenlenmesi prensibine devam etmiştir. Ankara Şehremini, İçişleri Bakanı tarafından atanıp, İstanbul Şehremini'nin yetki ve görevlerine sahiptir. Şehremininin başkanlığında, fenni işler, sağlık, hesap, sözleşme hukuk müdürlerinden oluşan bir Emanet Encümeni (Genel Kurulu) bulunur. Bu kurul vilayet belediye meclislerinin görev ve yetkilerine sahip olmaktadır (<http://www.ibb.gov.tr/tr-TR/Kurumsal/BelediyeTarihcesi>).

3.2.1. 1930- 1960 Dönem Belediyeciliği

Belediye yönetimi, 1930 ve sonrasında sağlık, sosyal ve kültürel hizmetler konusunda görev alanlarını, kaynak yetersizliklerinden dolayı büyük ölçüde kısarak zamanla merkezi yönetime devretmiştir. Tek partili dönemde belediye başkanları, merkezi yönetimce kayıtsız şartsız belirlenmiştir.

1950 yılından itibaren ise yerel yönetimlerin ve yöneticilerin bireysel niteliklerinin ön plana çıkarıldığı “İkinci Belediyecilik Hareketi” olarak nitelenen başka bir dönem ve uygulama yaşanmıştır. Belediye ve öteki toplumsal gelişmeleri yarı politik açıdan değerlendiren ve çekişmeyi reddeden bu uygulamada başkanın kişiliği yine de önemli olmuştur (Çevikbaş, 1995: 84).

1930 tarih ve 1580 sayılı Belediye yasası, İstanbul için özel bir yönetim biçimi getirmiştir. Bu yasa ile İstanbul Belediyesi, İstanbul İl Özel Yönetimi ile birleştirilmiştir. Bu ortak yönetimin başında aynı zamanda İstanbul Belediye Başkanı olarak da görev yapan ve merkezi yönetimce atanan bir vali bulunmaktadır. Halkın oyu ile seçilen üyelerden oluşan bir meclisi ve hem seçimle gelen, hem de atanmış üyelerden oluşan bir encümeni bulunmaktadır. 1956’ya kadar devam eden bu sistem sonrasında yeniden, bir yandan belediyeye bir yandan da il özel yönetimine, ülkenin başka kentlerindeki belediye örgütlerinde olduğu gibi, seçilmiş meclislerine ayrı ayrı sahip olma yetkisi vermektedir (Keleş, 1998 b: 19).

1950’de iktidar olan Demokrat Parti (DP), ile belediyelerin demokratikleşmesi de gündeme gelmekte ancak belediye yasalarında önemli bir değişiklik olmamaktadır.

Uygulamada ise esnaf ve küçük üreticilerin etkinliği artmaktadır. Demokrat Parti döneminde, Türkiye’de merkezi yönetimde belediyeler arasında bir işbölümü bulunmaktadır. Böylece de gelişen burjuvazisinin çıkarları merkezi düzeyde savunulurken küçük burjuvazisinin çıkarları da belediyelerde savunulmaktadır (Çevikbaş, 1995: 84).

3.2.2. 1960- 1980 Dönem Belediyeciliği

1961 Anayasasının kabul edilmesiyle Belediyecilik çalışmaları hızlanmaktadır. 116. madde bu konuda yerel yönetimlerin karar organlarının seçimle işbaşına gelmesi gerekliliğini getirmiştir. Belediye Başkanının ve belediye meclis üyelerinin seçimle işbaşına getirilmesi bu hüküm gereğince uygun görülmüştür.

1960- 1980 yılları arasında birkaç belediye, görevlerini daha iyi yerine getirebilmek amacıyla kendi aralarında birlikler kurmayı denemişlerdir. Büyük kentlerin sorunlarının artmasına paralel olarak, Bakanlar Kurulu; İstanbul, İzmir ve Ankara gibi büyük kentlerde nazım planlarının hazırlanması için Metropolitan Planlama Büroları kurmuştur. Planlı dönemlerin başlaması ile birlikte büyük kent alanlarıyla ilgili görüşler de bütün kalkınma planlarında kendine yer bulmuştur. Özellikle İstanbul ve İzmir gibi büyük yerleşim alanlarında özel yönetim biçimleri oluşturmak gereği bu planlarda sık sık belirtilmiştir.

1970’li yıllarda, ülke nüfusunun yarıdan fazlasının belediye sınırları içinde yaşamaya başlamıştır. Belediyeler önemli sorunlarla karşılaşmıştır.

1973 seçiminden sonra, yaklaşımlar değişmiş ve başkanların siyasi görüş ve tutumları önem kazanmıştır. Kısacası 1970’lerden sonra yerel yönetimler özellikle belediyelerimiz, toplumsal ve siyasal sistemimizin önemli bir ögesi olarak yoğun bir siyasi içerik kazanmaktadır. Yerel yönetim hareketi ile halk, yerel yönetimleri artık bir siyasal yapı ve arena olarak görmektedir. 1977 yılında yapılan seçimlerde, kentsel seçmen artık oyunu aday kişinin bireysel özelliğine değil tamamen siyasal programa vermiştir. 1978’de iş başına gelen Ecevit Hükümeti içinde yerel yönetimlerin sorunları ile ilgilenmek ve onlara yardım etmek üzere, Yerel Yönetim Bakanlığı kurulmuştur. Dünya’da sayıları çok sınırlı olan yerel yönetim bakanlığı, yerel yönetimler üzerinde merkezi yönetimin denetimini azaltmak ve yerel yönetimleri üretici-birlikçi bir yapı içinde özerkliğe kavuşturarak kendi öz kaynaklarını kullanmayı geliştiren bir amaç gütmektedir. Ülkemiz ise yerel yönetim bakanlığının belirli yetkileri zamanında diğer bakanlıklardan alamaması nedeniyle kendilerinden beklenen performansı gösterememiştir (Çevikbaş, 1995: 85).

Sonuçta, 1970’li yıllarda demokratik katılımcı belediyecilik kavramı geliştiği ve bu dönem deneyimlerinin günümüz belediyecilik anlayışına katkıda bulunduğu görülmektedir.

3.2.3. 1980 Sonrası Dönem

Ülkenin siyasal yaşamının 1980 ve 1983 yılları arasında kesintiye uğradığı dönemde, özellikle büyük kent alanlarında köklü birtakım değişiklikler yapılmıştır. Büyük kentlerdeki küçük yerel yönetimlerin tüzel kişiliklerinin kaldırılması ve bu yerleşim yerlerinin, yakınlarında bulunan büyük belediyelerle birleştirilmesi bu konudaki ilk girişimi teşkil etmektedir.

1980'de 12 Eylül harekâtıyla birlikte Afyon, Çorum, Sivas, Erzurum dışındaki diğer illerin belediye başkanları değiştirilmekte yerlerine merkezi yönetim atamasıyla çoğunlukla bürokrat olan kişiler getirilmiştir. Bu dönemde belediyeler, sadece temizliği sağlama ve kentin belirli hizmetlerini düzenlilik içinde yerine getirmektedir. Başta büyük belediyeler olmak üzere, gelir yetersizliğine düşen belediyelerin kaynak sıkıntısını gidermek için genel bütçe vergi gelirlerinden belediyelere önemli bir pay (%5)ayrılarak yeni bir belediye gelirleri yasası çıkarılmıştır (Çevikbaş, 1995: 85).

Askeri müdahalenin ardından, köktenci birtakım değişikliklere gidilmiştir. Milli Güvenlik Konseyi'nin 34. sayılı kararı ile küçük yerel yönetim birimlerinin sayısının azaltılması amacıyla bazı düzenlemeler yapılmıştır. Buna göre, bazı küçük yerel yönetimlerin tüzel kişilikleri kaldırılmakta, bazıları da yakınında buldukları büyük belediyelerle birleştirilmektedir. Kararın uygulanması sonucunda, Türkiye'de belediyelerin sayısı, 1980 yılında 1.700'den 1981 yılında 1580'e kadar düşmüştür. Aynı zamanda 150 kadar köyün de tüzel kişilikleri kaldırılmıştır (Keleş, 1998 a: 274- 275).

Türk tarihinde ilk kez, 1982 Anayasası, 127. maddesinde “Büyük yerleşim yerleri için özel yönetim biçimleri getirilebilir.” hükmüne yer vermektedir. Anayasa, ayrıca belediye seçimlerinin dört yılda değil beş yılda bir yapılmasını da belirtmektedir.

Mart 1984'te çıkartılan bir kanun hükmünde kararname ile Ankara, İstanbul ve İzmir illerinde Büyükşehir Belediyesi kurulmuştur. Temmuz 1984'te de Büyükşehir Belediyelerinin yönetimine ilişkin 3030 sayılı yasa çıkarılmıştır. İstanbul, Ankara ve İzmir'de birer Büyük Kent Belediyesi oluşturulmuştur. 19 Haziran 1986 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanan 3306 sayılı kanunla Adana'da Büyük Kent Belediyesi kurulması öngörülmüştür. Daha sonra 18 Haziran 1987'de 3391 sayılı kanunla Bursa, 20 Haziran 1987'de 3398 sayılı kanunla Gaziantep ve 3399 sayılı kanunla Konya illerinde de Büyük Kent Belediyesi kurulmuştur. Bu illere daha sonra Kayseri'nin de eklenmesi sonucu büyük kent sayısı 8'e yükselmiştir. 1993 Eylül'ünde 504 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Antalya, Eskişehir, Mersin, Samsun, İzmit, Erzurum ve Diyarbakır illerinde de Büyük Kent Belediyesi kurulmuş ve böylece bu sayı 15'e ulaşmıştır.

1984 yılı yerel seçimleri ile çoğunlukla iktidar partisine mensup belediyeler göreve gelmiştir. Sivilleşme ve demokrasiye yeniden dönme çabaları ile bir yandan belediye gelirlerinde daha büyük artışlar olmakta bir yandan da merkezi yönetimin belediyeler üzerindeki vesayet yetkilerinin azaltılmasına çalışılmıştır. Ancak merkezi yönetim, belediyeler üzerinde hem tüzel hem de fiili olarak kapsamlı denetim ve gözetim yetkilerini kullanarak, belediyelerin merkeze bağımlılığını devam ettirmiştir (Çevikbaş, 1995: 86).

1989 seçimleri sonucunda ise belediyelerde esaslı bir değişlikle büyük küçük çoğu belediyenin başkan ve meclis üyelikleri muhalefet partilerinin adaylarınca kazanılmıştır. Halk, 1970'li yıllarda olduğu gibi belediyeleri bir siyasal kurum ve arena olarak görmeye başlamıştır. 1994 seçimleri de 1989 seçim sonucu gibi olmuştur, belediyeler uzun bir süre muhalefet yanlısı yerel yöneticiler tarafından idare edilerek siyasal içerikli bir yapı içinde görevlerini yerine getirmişlerdir.

Yapılan seçimler, değişen hükümetler, yeni bir yüzyıl ve gündemde olan Avrupa Birliği uyum paketleri de belediyecilik anlayışı değişmeye devam etmektedir. 1580 sayılı Belediye Kanunu 2004 yılında yapılan değişlikle 5215 sayılı Belediye Kanunu iken 3.7.2005 tarihindeki değişlikle 5393 sayılı Belediye Kanunu olarak yürürlükte olmaktadır.

İKİNCİ KESİM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE, İLKELER VE SÜREÇ

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Araştırmanın bu bölümünde yönetime katılım kavramı, temel ilkeleri ve kent yönetiminin tarihsel süreci incelenmektedir.

2.1. Yönetime Katılım Kavramına Genel Bakış

Günümüz koşullarında, demokratik işleyiş ve değerlerin gelişmeye başlaması ile hizmete yönelik sorumlulukların da daha alt birimlerle paylaşılması söz konusu olmaktadır. Bu nedenle demokratik yönetimlerde, daha alt yönetsel birimlerin ve halkın yönetsel işleyişin her kademesine katılımı istenmektedir.

Katılım (participation) bütün demokratik yönetimler için ortak bir amaç olmaktadır. Sistem ve toplum değerlerini bir elde birleştiren kişisel olarak politik sisteme etki etmeye imkân veren mekanizma için katılım kavramı kullanılmaktadır (Öner, 2000: 132).

Demokratik fakat birbirinden farklı siyasal sistemlerin olması, farklı katılım anlayışlarının uygulamada görülmesine yol açmaktadır. Bu nedenle bütün siyasal sistemleri kapsayacak bir katılım tanımı yapmak da zorlaşmaktadır. Buna rağmen, demokratik sistemin ölçütü sayılan katılma davranışı, kamu siyasalarının belirlenmesinde, uygulanmasında ve denetlenmesinde yer alma ya da iktidarı kullanan kurum ve kişilerin aldıkları kararları etkileme amacına yönelik eylemler bütünü olarak ifade edilmektedir (Çitci, 1999: 9).

Ayrıca katılım, bir kararın hazırlanması, olgunlaştırılması, alınması ve uygulanması aşamalarından birine, bir kaçına veya bütününe o kararlardan doğrudan ya da dolaylı olarak etkilenecek kişilerin güçleri oranında katkıda bulunması olarak da tanımlanmaktadır (Demir, Acar, 1997: 130).

Katılım denildiğinde bazen sadece oy verme eylemi şeklinde düşünülmektedir. Yönetilenlerin yönetime katılımı yalnızca seçimlere katılmak ve oy vermek olmamaktadır. Karar verme sürecine doğrudan ve sürekli katılımın sağlanması önemli olmaktadır. Katılım toplumdaki her kesimi ilgilendirmektedir. Bu nedenle devlet dışındaki aktörlerin; sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetimlerin temsil ettikleri

bireylerin ve toplumun sorunlarını çözebilecek düzeyde yapılandırılmaları gerekmektedir. Bu yapılanma şekli ise yönetim (governance) kavramı ile açıklanmaktadır.

“Bir ülkede kaynaklar üzerinde kontrolü elinde bulunduran otoritenin, bu kaynakları ekonomik ve toplumsal gelişme için nasıl kullandığını belirleyen gelenekler ve kurumsal yapı yönetim olarak nitelendirilmektedir” (www.sendika.org, Beydilli, 2004).

Bu genel tanım, şirketlerin ortaklarına ve müşterilerine olan sorumluluklarından insan haklarına, yerel yönetimlerden devletin düzenleyici rolüne kadar toplumsal yaşamın hemen her alanını ilgilendirmekte ve devletin bu amaçla yeniden yapılandırılması söz konusu olmaktadır. Devlet, özel sektör ve sivil toplum, refahın artırılması ve yaşam kalitesinin yükseltilmesi konularında ortak sorumluluklar taşımaktadır.

Yönetim, iktidarın nasıl kullanıldığını, kararların nasıl alındığını, vatandaşların veya diğer ilgili kişi ve kuruluşların söz haklarını nasıl kullandıklarını belirleyen kurumlar, prosedürler ve gelenekler arasındaki etkileşimleri kapsayan bir kavram olmaktadır (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı-UNDP, 2006).

Açık ve öngörülebilir bir karar alma sürecinin, profesyonel bir bürokratik yönetimin, eylem ve işlemlerinden sorumlu bir hükümetin ve kamusal sürece aktif bir şekilde katılımında bulunan sivil toplumun bulunması ve hukukun üstünlüğünün geçerliliği yönetimin gerçekleşebileceği ortamı anlatmaktadır.

Devlet yönetiminde temsil, katılım ve denetimin, etkin bir sivil toplumun, hukukun üstünlüğünün, yerinden yönetimin, yönetimde açıklık ve hesap verme sorumluluğunun, kalite ve ahlakın, kurallar ile sınırlamaların, rekabet ve piyasa ekonomisi ile uyumlu alternatif hizmet sunum yöntemlerinin ve nihayet dünyada gerçekleşen dijital devrime uyumun mevcut olduğu yeni bir siyasal ve ekonomik düzeni ifade etmektedir.

Yönetim için, vatandaşların ve toplumsal grupların kendi çıkarlarını korumak ve yasal haklarını kullanmak için gerekli mekanizmalara ve kurumlara sahip olmaları gerekmektedir.

Bilişim teknolojisi sayesinde demokrasilerin geçirmekte olduğu evrim, yönetim modelinden yönetişim sistemine geçişi yaratmaktadır. Yönetimler karşılıklı etkileşim sonucu birbirleriyle daha şeffaf ve daha doğrudan ilişki içerisine girmektedirler. Sivil toplum örgütlerinin, yönetimler üzerindeki etkisi de gün geçtikçe artmaktadır. Yurttaşların, sivil toplum örgütlerine katılımları yükselmekte, sivil toplum örgütlerinin sayıları çoğalmaktadır. İnternet uygulamaları, yurttaşın fikirlerini kolayca yayması konusunda yeni imkânlar sağlamaktadır.

Hükümetlerin aldıkları kararlar ve yöneticilerin icraatları konusunda, çok daha çabuk tepki verebilme imkânları ortaya çıkmaktadır. Yönetişim anlayışı hükümetleri ve yöneticileri, daha dikkatli ve adil olmaya zorlamaktadır (www.sendika.org, Beydilli, 2004).

Küreselleşme ve teknolojik gelişmelerin hâkim olmaya başladığı dünyada, kent yönetimlerinin daha yoğun ve daha hızlı bir hizmet verme çabasına girmeleri gerekmektedir. Bilişim ve iletişim alanındaki gelişmeler yönetim alanına da taşınmaya başlamaktadır. Özellikle yerel düzeyde yönetim ile kentsel örgütlenmelerin yakın ilişkisi ve işbirliği gerekmektedir. Sorunların çözümü için bir yandan küreselleşme kapsamında daha geniş bir siyasal sistemden yararlanmak, diğer taraftan da yerel düzeyde kentsel örgütlerinin dayanışmasını sağlamak gerekmektedir. Ancak bu durumda kentsel örgütlenmeler, yurttaş ile yönetim arasında bir köprü işlevi görebilmekte, yurttaş yönetime taşınmakta ve kentsel sorunların çözümüne katkıda bulunmaktadır (Bulut, 2003: 117).

Yönetişim çoğulculuğa dayanmaktadır. Yönetişimde tek başına hareket etme yerine birlikte düzenleme, birlikte yönetim, birlikte üretim ve kamu özel sektör ortaklığı esas alınmaktadır. Bu da verimliliğin sağlanmasını, rekabetin ve girişimciliğin gelişmesini beraberinde getirmektedir. Bu sisteme göre yurttaşlar taraf olmaktadır. Böylece yönetime aktif olarak katılma ve fikir beyan etme gibi hakları edinebilmektedirler. Yönetişimde, hukukun üstünlüğü, şeffaflık, hesap verme sorumluluğu, yönetim ahlâkı, rekabete ve piyasa mekanizmasına işlerlik kazandırma, toplumu güçlendirme, dijital devrime uyum sağlama, etkin sivil toplum ve katılım, denetim, toplam kalite, yerinden yönetim, kurallar ve sınırlamalar esas alınmaktadır (www.antoloji.com, Malkoç, 2006).

Yönetilenler ile yöneticiler arasında yakın iletişim olduğundan, iyi yönetişim içinde diyalog ve uzlaşma gerçekleşmektedir. Toplum, önce kendi iradesiyle temsilcilerini seçebilmeli, onlara yönetme hakkını vermeli, yöneticiler ile yakın ilişkiler

içinde bulunarak kamusal kararlara katılabilmeli ve yöneticilerin güç ve yetkilerini kötüye kullanmamaları için onları kontrol edebilmelidir. Bunun yanında yöneticilerin karar ve eylemlerinin hukuka uygunluğunu da kontrol edebilme hakkına sahip olmalıdır. Ayrıca yönetim, yönlendirici, destekleyici, yapabilir kılıcı, yatay, saydam, hesap vermeye ve demokratik denetime açık, tabana dayalı, gücünü halktan alan, katılımcı politikalar, kurumlar ve hareketler üstüne oturan yeni bir ilişkiler sisteminin geliştirilmesini gerekli kılmaktadır.

2.2. Katılımlı Yönetim (Yönetişim) İlkeleri

Dünyadaki gelişmelere paralel olarak, yönetim anlayışı çerçevesinde bazı ilkelerin uygulanması gerekmektedir. 2 Nisan 2004'te yapılan BM Kamu Yönetimi Uzmanlar Komitesi toplantısında katılımlı yönetim (yönetişim) anlayışı ile etkileşimli, tüm vatandaşların ihtiyaçlarını ayırım yapmadan karşılayan ve toplumun en hassas kesimlerine bile hesap verebilen bir yönetim açıklanmaktadır. Ayrıca kanun yapma sürecinde vatandaş ile iletişim ve kamu hizmetinde şeffaflık gibi bazı ilkelerin de iyi yönetim anlayışı içerisinde geliştirilmesi gerektiği belirtilmektedir (www.tesev.org.tr).

Demokratik bir sistemde, kuralları ve koşulları daha önceden belirlenmiş olarak alınacak kararlara halkın katılımının sağlanması, yönetenlerin danışma yön temini benimsemeleri ve yönetilenlere hesap vermeleri gerekmektedir. Çağı yakalayabilmek için de büyüyen ve gelişen kentlerin yönetimde uyması gereken, genel şart sayılan bazı temel ilkeler bulunmaktadır. Bu ilkelerin belli başlıklar altında irdelenmesinde fayda vardır.

2.2.1. Katılım

Yönetişimin en temel ilkelerinden biri, yönetimde katılımın olmasıdır. Çağdaş demokrasi anlayışına göre, katılımın en elverişli uygulanabilme alanı olarak da yerel yönetim birimleri gösterilmektedir. Yerel yönetimlerin karar ve yönetim organları(vali hariç) seçim yolu ile ve yerel halkın çoğunluk oyları ile belirlenmektedir.

Katılımda, yönetim ile yurttaş arasındaki karşıtlığı gidermek veya azaltmak, otoritenin karar ve denetim sistemleri üzerinde de bireyin etkin olmasını sağlamak temel unsur olmaktadır.

Katılımın, bireylerin gelişimine, eğitime ve sosyalleşme sürecinin tamamlanmasına etkisi olmaktadır. Bireylerin gelişimi bizzat katılım süreci içinde olmaktadır. Hatta bireyler katılıma ne kadar yoğun olarak iştirak ederlerse- onlara bu yönde fırsatlar ne kadar çok verilirse – o düzeyde katılımcı uygulamaları benimsemektedirler (Uysal, 1984: 1).

Katılım süreci içinde birey, kendi kişisel çıkarları ile kamusal çıkarları bağdaştırmayı, toplumun diğer bireyleri ve kamu otoritesini elinde bulunduran yöneticiler ile işbirliğini öğrenmektedir. Katılım sayesinde bireyler, politik güç kazanmakta, grup ilişkileri yoluyla diğeri ile empati kurma ve yabancılaşma duygusu azalmaktadır (Bilgin- Göregenli, 1996: 53- 55).

Sadece seçimlerde oy verme ile yapılan katılım yetersiz olmaktadır. Sivil toplum kuruluşlarının ve basının katkısı ile katılım artmaktadır. Yerel Gündem 21 ile sağlanan yerel katılımlar da önemli uygulamalar olmaktadır (www.sendika.org; Beydilli, 2004).

Kent yönetimlerinde yönetim ile yerel topluluklar arasında aracılık rolünü yapacak, katılımlı yönetim anlayışını hayata geçirecek olan kentin kendi bünyesindeki sivil toplum kurumları olmaktadır. Bu kurumlar seçilmiş ya da atanmış fark etmeden yerel düzeyden en üst merkezi yönetime kadar çeşitli şekillerde temasta bulunabilmektedirler (Bulut, 2003: 117).

Yerel yönetimlerde halkın karar alma süreçlerine doğrudan katılımını en iyi şekilde sağlamak gerekmektedir. Etkin katılımıda yurttaş, “değiştiren, dönüştüren ve yönetimin her aşamasına katılan” olmaktadır. Katılımlı yönetimde, yönetme gücünün nasıl elde edildiği değil, nasıl kullanıldığı da önem arz etmektedir. Gücün elde edilmesinde açık ve eşit şartlarda bir seçim yarışının olması gerekmektedir. Kurumsallaşmış bir seçim sisteminin ve buna itibar eden halk kitlelerinin olduğu yerde de, vatandaşlar hak ve sorumluluklarının bilincinde olmakta ve haklarını kullanabilme cesaretini gösterebilmektedir. Gerektiğinde hesap sorarak, ödediği verginin nasıl kullanıldığını takip edebilmektedir. Daha da ötesi, yetkiyi devrettiği temsilcilerine katkı amacıyla karar sürecinde daha etkin olarak katılmayı talep edebilmektedir (www.pendik.bel.tr, Coşkun; 2007).

2.2.2. Açıklık- Şeffaflık

Yönetimde açıklık, karar ve değerlendirmelerde esas alınan ölçütlerin halkın bilgisine açık olmasını ifade etmektedir (Akıncı, 1999: 107). Yönetimde açıklık-

şeffaflık ilkesi, saydam, şeffaf, gün ışığında ve demokratik yönetim gibi kavramlarla birlikte kullanılmaktadır. Bu ilkeye göre, yapılan faaliyetlerin kamuoyuna gizlenmeden yansıtılması böylece de halkın takdirinin ve desteğinin kazanılması temel prensip olarak kabul edilmektedir.

Yönetim işlemlerinin açık olması, kamu kesiminin saydamlığının sağlanması ile kurumların çalışmalarına katılım ve yönetimde kullanılan dilde sadelik sağlamaktadır.

Yasa, yönetmelik ve tüzüklerin hem çok sayıda olması, hem de karmaşık olması, ayrıca hazırlanma ve karara bağlanma aşamasında ilgili taraflardan da gereken katılımın olmaması bir takım eksiklikleri de beraberinde getirmektedir.

Bu ilke için 3 unsur söz konusu olmaktadır;

- d) İdarenin karar alma mekanizması belli bir şekil ve usule bağlanması gerekmektedir. Bütün idari muameleler için geçerli bir genel idari usul olması açık yönetim için zorunlu olmaktadır. Yönetimde karar alma mekanizmalarının belli usullere bağlanması yönetimin demokratikleşmesi için gerekmektedir.
- e) Karar alma mekanizmasının belli bir usule bağlanması ile birlikte bilgi edinme özgürlüğünün de sağlanması gerekmektedir.
- f) İdarenin karar alma toplantılarının halka açık olması gerekmektedir. Halkın katkı ve taleplerini dikkate alan yönetim güvenilirliğini ve devamlılığını garantilemektedir (Fındıklı, 1996: 106- 107).

Açıklık ilkesi, yönetimin çalışma biçiminden, karar alma sürecine kadar her alanda geçerli olmalıdır. Günümüzde kimi ülkelerde çıkarılan “gün ışığında yönetim yasası” ile birlikte kamu yönetimi perdelerini halka aralamaktadır. Bir açık toplantı yasası olan gün ışığında yönetim yasası, komisyonların ve iki ya da daha fazla üyeli kurulların toplantılarını halk önünde gerçekleştirmelerini düzenlemektedir. Söz konusu yasa ile yönetimin toplantıları halka duyurulmakta ve halkın yönetim kayıtlarına ulaşması sağlanmaktadır (Vaughn, 2000: 13). Açık yönetimler dünyayı izleyen, yeniliklere açık, gelişmeleri değerlendiren, çözümler üreten, sorunlara cevap arayan araştırmacı yöneticileri de gerekli kılmaktadır.

2.2.3. Hesap Verebilirlik

Hesap verebilirlik ilkesi, verilen sorumlulukların yerine getirilmesinden dolayı açıklama yapma yükümlülüğünün olması anlamındadır. Basit bir anlatımla hesap

verebilirlik, ilgililere rapor vermek, bilgi vermektir. Vatandaşlara karşı sorumluluk ve hesap verme yükümlülüğünün olması katılım için önemli bir ilke olmaktadır.

Günümüz yönetim anlayışının özellikleri arasında değerlendirilen hesap verebilirliğin kökleri, 19. yüzyıla kadar götürülebilmektedir. ABD Başkanı Abraham Lincoln, 1863'te ünlü Gettysburg Söylevi'nde "halk için, halk tarafından, halk yönetimi"nin önemini belirtirken, ABD Anayasası'nın kurucuları da, halk için kural koymanın önemini farkında olarak, yönetimin sadece seçim dönemlerinde değil, sürekli hesap verebilir olması gerektiğine inanmışlardı (Sariti, 2000: 2).

Hesap verebilirlik, ilkesi ile yönetenlerin seçilme ve kamuya ilişkin karar alma süreçlerinin hangi işlemlere bağlı olduğu teminat altına alınmaktadır. Böylece, her yönetim, eylemlerinin sonucunda "önceden tanımlanmış" bir denetim mekanizmasına tabi tutulmaktadır. Sonuç olarak yönetimin gücü kullanma ve karar alma hakkını sürdürüp sürdürmeyeceğine halk karar verebilmektedir (www.pendik.bel.tr, Coşkun, 2007).

2.2.4. Temsil

Katılımlı yönetimde, yurttaşın yönetimde söz hakkının olabilmesinin yolu yeterince temsil edilebilmesinden geçmektedir. Yönetim sisteminin temsilde adalet ilkesini öne çıkaracak biçimde yeniden yapılanması yönetişim anlayışının bir gereği olmaktadır.

İyi yönetimin ilkeleri olan katılım, açıklık, hesap verebilirlik ve temsil insanı öne çıkartan bir anlayışın oluşmasına sebebiyet vermektedir. Temsil edilebildiği, sesini duyurabildiği ölçüde insan, yurttaş olabilmektedir.

Yöneten- yönetilen ayrımı yerine yönetileni bir paydaş gören ve onun kararları doğrultusunda çalışan bir kamu yönetimi anlayışı benimsenmektedir. Ülkemizde insan merkezci yaklaşımların geliştiğini ve sivil toplumun kamu-vatandaş arasındaki köprüyü kurmada rol almasının ve geçiş dönemlerinin hızlandırıcısı olmasının kaçınılmaz olduğu görülmektedir. Bu bağlamda yönetişim anlayışı sivil toplum hareketini, yönetişimin vazgeçilmezi olarak kabul etmektedir (www.tesev.org.tr).

2.2.5. Hukukilik ve Meşruiyet

Katılımlı yönetim anlayışında olması gereken temel ilkelerden biri de hukukilik ilkesidir.

Yönetimin kararlarının uygulanabilmesi için, yöneten ile yönetilenler arasındaki ilişkinin hukuki çerçevesinin, kuralların, işlemlerin ve süreçlerin belirgin olması ve halkın da, yönetimde olanların otoritesini kabul etmesi gerekmektedir. Meşruiyet ilkesi de bu anlamda önem kazanmaktadır (www.pendik.bel.tr, Coşkun, 2007).

En otoriter ve kapalı rejimler de yönetim haklarını mutlaka hukuki bir temele oturtmaktadırlar, ancak bu onların meşruluklarının sorgulanmasını engelleyememektedir. Sonuçta, hukuki olmanın ötesinde, bu hukukiliğin halkın algısında da yansımaları bulması ve yönetimi, haklı- adil olarak görebilmesi önemli olmaktadır.

2.2.6. Bilgi Edinme

Şeffaf ve katılımcı yönetimde, bilgi paylaşımının olması da istenmektedir.

Katılımlı yönetim anlayışında, sivil toplum ile yönetenler arasında bilgi akışının olması da gerekmektedir. Nitelikli bilgi akışı sayesinde yönetimdekilerin değerlendirilmesi mümkün olmaktadır. Kentteki örgütlenmelerin ve halkın yönetime katılma ve yöneticileri eylemlerinden sorumlu tutabilmesi ancak kanunlar, süreçler ve sonuçlar hakkında yeterince bilgilendirilmesi ile mümkün olmaktadır (www.pendik.bel.tr, Coşkun, 2007).

Ülkemizde, kişilerin bilgi edinme hakkını kullanmalarına ilişkin esas ve usulleri düzenleyen Bilgi Edinme Hakkı Yasa Tasarısı, 59. Hükümet tarafından 25 Haziran 2003'te TBMM'ye sunulmuştur. 24 Haziran ile 16 Temmuz 2003 tarihleri arasında Avrupa Birliği Uyum Komisyonu'nda, 17 - 24 Temmuz 2003 tarihleri arasında da Adalet Komisyonu'nda görüşülerek üzerinde bazı değişiklikler yapılmıştır. TBMM Genel Kurulu'nda 9 Ekim 2003 tarihinde kabul edilmiştir. 24 Ekim 2003 tarihli Resmi Gazete'de (Sayı: 25269) yayımlanarak, aynı gün yürürlüğe girmiştir (www.belgenet.com).

Yönetilenlerin yönetimden haberdar olması, istediği bilgileri edinebilmesi, daha sağlıklı tercihler yaparak, karar alma sürecine katılımını kolaylaştırmaktadır.

Sonuç olarak katılımlı yönetim (yönetişim) anlayışının katılımcılık, açıklık, hesap verebilirlik, temsil, hukukilik, bilgi edinme...vb gibi ilkeler üzerinde kurulduğu görülmektedir. Yönetişim kavramı, dinamik özellikler taşımaktadır. Zamanla içeriğine

yeni ilkeler eklemek (bazen de eski içeriğini terk etmek) mümkün olmaktadır. Toplumsal, siyasi ve ekonomik gelişmelere bağlı olarak yönetim kavramına yeni anlamlar yüklenebilmektedir. Bu ilkelerin siyasi, ekonomik ve sosyal her türlü alanda uygulanabilirliği söz konusu olmaktadır.

3. KENT YÖNETİMİNDE TARİHSEL SÜREÇ

1299 yılında küçük bir uç beyliği olarak kurulan ve kısa sürede genişleyen Osmanlı İmparatorluğu döneminden başlayarak yönetim yapısı, katılım olgusu, Türkiye Cumhuriyeti dönemine kadar incelenmektedir.

3.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem

Osmanlı Devleti döneminde, idari yapı, merkez ve taşra teşkilatından oluşmuştur. Genel anlamda kamu hizmetlerini yürüten personel mülkiye, kalemiye, ilmiye, seyfiye şeklinde sınıflara ayrılmıştır. Mülki idare sistemi içinde memleket, vilayetlere, livalara (sancaklara) ve kazalara ayrılmıştır. Kazaları idare eden kadılar, yürütme ve adliye hizmetlerini yerine getirmişlerdir. Sancakların idaresini alaybeyleri, vilayetlerin idaresini ise beylerbeyi yürütmüşlerdir. İlk kuruluş ve gelişme dönemlerinde mülki idare hizmeti askeriye ile birlikte olmuştur. Sancakbeyleri, beylerbeyi mülki idareyi yürütürken aynı zamanda da birer kumandan olarak kendilerine bağlı askeri kuvvetlerle sefere de çıkmışlardır (Özdemir, 2006: 13).

Tanzimat Fermanı ile kent yönetimleri sistemi oluşmaya başlamıştır. Türk toplum hayatına, belediyelerin ismen girmesi de yine bu tarihlerde olmaktadır.

Tanzimat ile birlikte bağımsızlıklar özgürlükler de ilke olarak 1876 Anayasası'nda yer almıştır. Sosyal sınıflar, birbirinden kesin çizgilerle ayrılmaya başlamıştır. Zengin konaklarının, orta halli yoksul sınıfların oturduğu bölgelerden uzaklaştığı görülmektedir. Tanzimatçı bürokratların, yerel halkın temsilcilerinin yönetime katılmasını çağdaşlaşmanın gereği olarak görmesine rağmen bu dönemde gerçek anlamda bir halk katılımı söz konusu olmamaktadır (Çukurçayır, 2002: 171).

Batılı anlamda yerel yönetim sisteminin 19. yüzyılda oluşmaya başladığı

görülmektedir. Batıda yerel yönetimlerce yerine getirilen kimi kent hizmetleri Osmanlı İmparatorluğu'nda esnaf örgütleri (lonca), vakıflar, mahalle kurumları ile yapılmıştır.

Ruşen Keleş'in belirttiğine göre bu konuda en doğru ve ayrıntılı bilgiler İstanbul'da uzun süre mektupçuluk görevi yapmış olan Osman Nuri Ergin'in yapıtlarında bulunmaktadır. Batılı anlamda belediyeler kuruluncaya kadar belediye işleri vakıflar aracılığıyla yapılmıştır. Ayrıca belediyelerin kurulmasından sonra ikinci bir belediye olarak belirtilen Evkaf Nezareti'nin faaliyetlerine de 2.Meşrutiyetin ilanına kadar izin verildiği görülmektedir (Keleş, 1998 a: 122).

Tanzimat döneminden önce hem hükümet hem belediye hem de yargı işleri ile ilgili kadılar görevlendirilmiştir. Sistem temellerini Arap ve İslam geleneklerinden almıştır. Kadının, belediyecilik alanında en önemli görevi, günümüzde artık belediye kolluk güçlerinin yapmakta olduğu esnaf denetimi görevini yapmaktadır.

Tanzimat (1839) ve Islahat (1856) hareketleri ile Osmanlı Devleti yönetimi merkeziyetçilik sistemini oluşturmaya başlamıştır. Çağdaş yönetim ilkelerine dayanan devlet yönetimi, gücün tek elde toplanması ve tek merkezden etkin biçimde kullanılması amaçlayarak modern anlamda yerel yönetim sisteminin temellerinin bu dönemde atıldığı belirtilmektedir (Görmez, 1997: 86).

1855'te İstanbul da ilk belediye örgütü kuruluncaya kadar belediye ile ilgili hizmetler yerel halkın bireysel ve ortak çabalarıyla yerine getirilmiştir.

Padişahlar, vezirler ve halkın kent ve kasabalardaki vakıf yoluyla yaptırdıkları hastane, çeşme, hamam, aşevi, imarethane...vb gibi kurumlar dönemin imar ve sosyal yardım hizmetlerini yerine getirmişlerdir. Kent ve kasabaların sokaklarının temizlik işleri, sokak sakinlerince; çarşıların temizliği ise esnaf tarafından yapılmıştır. 1719 yılından itibaren bu tür işler için süpürücüler görevlendirilmeye başlanmıştır. Osmanlı yönetiminin yönetsel örgütünde 'mahalle' çok önemli bir yer tutmaktadır. Muhtarlık kurumu kurulmadan mahalle örgütünde imamların önemli rolü olmuştur. Camiler, mahalle yönetim merkezi olarak hükümet emirlerinin kadılar kanalıyla ve imamlar ile halka iletildiği bir merkez konumunda olmuştur (Görmez, 1997: 87- 88).

Kadılar, yerel pek çok işte yetkili olmuşlardır. Zamanla esnaf işlerini ihmal etmiş, temizlik, kaldırım ve kanalizasyon işlerinde sorunlar yaşanmaya başlanmıştır. Kentlerin yaşadığı ciddi problemler 1854 yılında İstanbul Şehremaneti kuruluncaya kadar devam etmiştir.

19.yüzyıl ile birlikte lonca, vakıf ve mahalle kurumları iç ve dış nedenlerle yozlaşmaya başlamıştır. Batının ekonomik etkisiyle bu kurumları içeren bir dizi

değişiklikler dönemi yaşanmıştır. Özellikle kıyı kentlerinde bazı ürünlerin dış satımı ve bununla birlikte Batı kaynaklı ürünlerin de dış alımı temeline dayalı bir ticaret gelişmeye başlamıştır. Değişen yerleşim merkezleri için yeni yerel gereksinimler ve bunlarla ilgili yeni düzenlemeler zorunluluk haline gelmiştir. Sağlık, temizlik, ulaşım, yangınlardan korunma gibi yeni hizmet şekilleri doğmuştur.

1855'te ilk Batı tarzı belediye örgütü, ağırlığını Müslüman olmayan nüfusun oluşturduğu İstanbul'un Beyoğlu semtinde kurulmuştur. Sonrasında da yerel örgütler İmparatorlukta yaygınlaşmıştır. İlk belediye örgütünün başına merkezi yönetimin atadığı bir kişi, "Şehremini" getirilmiştir. Meclisi de (Şehir Meclisi) merkezi yönetimin atamakta olduğu 12 üyeden oluşmaktadır. Şehir Meclisi üyelerinin, esnaf örgütlerince tanınmış ve saygı duyulan üyeleri arasından atanması uygun görülmüştür. İstanbul da belediye örgütü kurulmadan önce oluşturulan çoğunluğu yabancı uyruklu kimselerden oluşan İntizam-ı Şehir (Kent Düzeni) Komisyonunun önerileri ile 1858 yılında Beyoğlu ve Galata semtlerini de kapsayan Altıncı Daire-i Belediye denilen bir tür ilçe belediyesi daha kurulmuştur (Göymen, 1997: 19). Bu belediyede yine merkezi yönetimin atadığı bir daire müdürü ve yedi üye görev yapmaktadır. Daire-i Belediye Meclisinde kararlar alınmaktadır. Daire-i Belediye Meclisine üye olarak atanabilmek için bir kimsenin o yörede taşınmaz malı bulunması ve İstanbul'da en az on yıldan beri oturması gerekmektedir (Keleş, 1998 b: 18).

Altıncı Daire-i Belediye, Paris Belediyesi'nden örnek alınarak, özel gelir kaynaklarına sahip olmuştur. Başkan ve meclis üyeleri seçiminde seçim yerine atanma durumu aynen korunmuştur. Hizmetlerin yürütülmesinde gerekli masrafları karşılamak üzere gelir tahsil edebilen ilk ve tek Türk yerel yönetim kuruluşu olması farklılığını göstermiştir. Ayrıca belediye tarafından alınacak personelin Bab-ı Ali'nin onayına rağmen daire meclisinin kararı ile belirlenmesi de bir yenilik kazandırmıştır. 1856 Islahat Fermanı'nın Osmanlı İmparatorluğu yönetim yapısına önemli etkiler yaptığı görülmektedir. Ferman ile vilayet, liva ve nahiye düzeyinde halkın yönetime katılması öngörülmüştür (Görmez, 1997: 89- 90).

1864 tarihli Vilayet Nizamnamesi ile Osmanlı yönetim sistemi yeni bir örgütlenme dönemine girmiştir. Eyalet örgütünün yerini vilayet (il örgütü) almıştır. Fransa'nın etkisi burada da görülmektedir. İllerde genel yönetimin yanında bir de il özel yönetiminin bulunması öngörülmüştür. Günümüzdeki il genel meclisi Meclis-i Umumi adıyla bu dönemde kurulmuştur. Meclis-i Umumi'nin başkanlığı, merkezi yönetimce atanan valiye

bırakılmıştır. Genel Meclis üyeleri ise her sancaktan seçilerek gönderilen dörder üyeden oluşmuştur (Keleş, 1998 a: 125).

1869 tarihli Dersaadet İdare-i Belediye Nizamnamesi ile Altıncı Daire-i Belediye modeli geliştirilmiş ve bütün anakent alanını içine alacak şekilde genişletilmiştir. Buna göre İstanbul'da iki düzeyli federal bir yapıya sahip bir yerel yönetim oluşturulmuştur. Alt düzeyde çeşitli semtlerin yerel yönetimlerinden sorumlu 14 ilçe belediyesi bulunmaktadır. Her birinde birer meclis (Daire Meclisi) ve birer başkan (Daire Reisi) bulunmaktadır. Bu belediyenin meclis üyeleri, iki yıllık bir süre için seçimle göreve getirilmiştir. Ancak başkan, meclis üyeleri arasından merkezi yönetimce atanmıştır. Üst düzeyde ise bir anakent meclisi (Cemiyet-i Umumiye), belediyenin yönetimden sorumlu bir encümen (Şehremaneti Meclisi) ve bir de başkan (Şehremini) bulunmaktadır. Anakent meclis üyelerini, on dört ilçe belediye başkanı ve her ilçe belediyesinin kendi üyeleri arasından seçecekleri üçer üye oluşturmaktadır (İsbir, 1991: 227)

Anakent Belediye Meclisi toplantılara başkanlık da edecek olan Şehremini ile birlikte Cemiyet-i Umumiye'nin üye sayısı, elli yedidir. Encümen görevlerini yapmakta olan Şehremaneti Meclisi'nin üyeleri, merkezi yönetim tarafından atanmıştır (Keleş, 1998 b: 18).

1871 İdare-i Umumiye-i Vilayet Nizamnâmesi, bazı gelişmelerin başlangıcı olma niteliği taşımaktadır. Anadolu'da şehirlerde ve kasabalarda belediye kurulması bu tarihten sonra gelişmiş, İstanbul dışındaki yerleşim merkezlerinde Batı'daki anlamda belediye örgütü kurulmasının yasal temelini 1871'deki bu düzenleme oluşturmuştur. Bu Nizamnâme'de Osmanlı yönetiminde klasik dönemden beri yönetimin en alt ve temel unsuru olan mahalle ve köy birimleri merkeziyetçi bir yaklaşımla yeniden düzenlenmiştir. İlgili hükme göre muhtarın memuriyetini kaymakam onaylamak durumundadır (Ortaylı, 1979: 293). 1871 Nizamnâmesi, 1864 yılında yapılan düzenlemedeki aynı ilkeleri korumakla beraber, Genel Meclislerde görüşülen işler, genişlemiş ve çoğalmıştır.

1876 tarihli Kanun-u Esasi'nin 112. maddesiyle belediye kuruluşu, bir yönetim kuruluşu olarak güvence altına alınmıştır. Buna göre 1877 yılında Dersaadet ve Vilayet Belediye Kanunu çıkarılmıştır.

Dersaadet ve Vilayet Belediye Kanunu, yönetimde laikleşme sürecini hızlandırıcı etkiler yapmıştır. Nizamnâmelere ve Belediye Kanununa göre Vilayet, Liva, Kaza İdare Meclisinde ve şehirlerdeki Belediye Meclislerinde memurlardan başka

halkın temsili esas kabul edilerek, gayrimüslim nüfusun temsilinde eşitlik sistemi amaçlanmıştır (Ortaylı, 1982: 495).

1877 tarihli Dersaadet ve Vilayet Belediye Kanunu ile birlikte İstanbul'da 20 belediye dairesi kurulmuştur. Böylece yerel örgütlenme açısından gelişmeler başlamıştır. 1877 tarihli Dersaadet ve Vilayet Belediye Kanunu ilk defa tek dereceli seçimi başlatması açısından önemli bir kanun olmaktadır. Seçimler gizli oy, açık sayım esasına dayanmıştır. Seçmenleri belirleyen bir kurul oluşturulmuş, kurulun kararlarına karşı (seçmen listelerine) mahkemeye itiraz edilebilmiştir. Fakat ne yazık ki bu düzenlemeye rağmen bu dönemde de seçimle işbaşına gelen belediye başkanı olmamıştır. Bu kanunda daha sonra yapılan düzenleme ile seçimle gelen belediye başkanlarının Dâhili Nazırı namına denetim ve soruşturma yapan Mülkiye Müfettişlerince işten el çektirilebileceği hükmü getirilmiştir. Ayrıca bu kanun ile büyük kentlerin birden fazla belediye dairesine ayrılabilceği belirtilmiş ve bu konuda Vilayet İdare Meclisleri yetkili kılınmıştır. Bu kanun bazı istisnalar dışında 1930 Belediye Kanunu kabul edilinceye kadar yürürlükte kalmıştır (Görmez, 1997: 90- 93).

1902 yılında Jön Türkler Kongresinde merkeziyetçilik, adem-i merkeziyetçilik tartışmaları başlamıştır. İstanbul, 1912 yılında çıkarılan bir kanunla İstanbul Şehremaneti olarak tek belediye haline getirilmiş ve dokuz şubeye ayrılmıştır. Her şubeye hükümet tarafından bir müdür tayini ile merkeziyetçiliğe dönüş başlamıştır. 1912 yılında ilçe belediyeleri kaldırılarak, yerlerine 9 adet belediye şube müdürlüğü kurulmuştur. Bu yapı da 1930 tarih ve 1580 sayılı Belediye Kanunu'na kadar sürmüştür.

İlin “Genel” ve “Özel” yönetimine dair esasları düzenleyen 13 Mart 1913 tarihli, “İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanun-u Muvakkat” kaynağını Fransa'da 1790 yıllarında ve Napolyon'un konsüllüğü zamanında kabul edilip 1838 ve özellikle de 10 Ağustos 1871 tarihinde geliştirilen kanunların hükümlerinden almıştır (Giritli, 1983: 150).

1913 tarihli İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanun-u Muvakkat, “İlin Genel Yönetimi” ve “İlin Özel Yönetimi” olmak üzere iki bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde İl Genel Yönetimi'ne ilişkin belirtilen hususlar, 1864 yılında oluşturulan vilayet yönetiminin genel esaslarını korumaktadır. Valileri güçlendiren ve ona yardımcı olmak amacıyla emrine verilen başta vali yardımcıları ve il şube müdürlerinin görev ve yetkilerini belirleyen geçici yasa, il genel meclisini korurken, il yönetiminde, vali yada yardımcısının başkanlığında, mektupçu, maarif müdürü, nafia müdürü, ziraat müdürü ve müftü ile seçimle gelen üyelerden kurulu “Vilayet İdare Meclisi”ne yer vermiştir. Bu hukukî metnin getirdiği en önemli yenilik, ilin özel yönetiminde ortaya çıkmıştır. İlin

Özel Yönetimi, vilayet ölçeğinde bir yerel yönetim kurumunu ifade ederek ilin yerel hizmetleri, bu birimin yetki ve sorumluluğuna verilmiştir (Parlak, 2007: 5).

3.2. Cumhuriyet Döneminde Kent Yönetimi

Cumhuriyetin ilk yıllarında, Tanzimat'ın getirdiği haklar sistemiyle, mülkiyet düzeninde, toplumsal yapı veya toplumsal sınıf düzeninde ortaya çıkan değişimlere paralel olarak kentsel yapıda da yeni değişimler ortaya çıkmıştır.

Kentlerde, kent içi ulaşımın niteliği değişerek kente araba, tramvay gibi yeni araçlar girmeye başlamıştır. Böylece kentlerin gereksinimleri de geleneksel Osmanlı vakıf ve esnaf örgütleri gibi yerel yönetimlerin işlevlerini yüklenen yeni kurumlarca karşılanamaz hale gelmiştir. Belediyeler ise bu duruma çözüm olabilecek kurum olarak görülmüştür (Çevikbaş, 1995: 82).

Cumhuriyetin ilk yılları, diğer konularda olduğu gibi, belediyeler için de yeni bir oluşum dönemi olmuştur. 1930 tarihli 1580 sayılı Cumhuriyet döneminin ilk Belediye Yasası hazırlanıp kabul edilinceye kadar Türkiye Cumhuriyeti Belediyeciliği'nin düzeni hazırlanan Anayasalarla sağlanmaya çalışılmıştır.

24 Nisan 1921'de kabul edilen Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun 11, 12, 13, 14. maddeleri mahalli idareler ile ilgili hazırlanmıştır. Yerel yönetim ve yerel demokrasinin gelişmesine önemli katkıları olmuştur. İl ve nahiyelerin tüzel kişiliği benimsenmiş, üyeleri doğrudan doğruya halk tarafından seçilen il meclislerine geniş çapta yönetsel özerklik vermiş, bundan da öte nahiye meclislerine yargısal yetkiler devretmiştir. Ayrıca, iller toplumsal ve ekonomik ilişkileri itibarıyla birleştirilerek "Genel Mütteliklik Mıntıkları" kurulmuştur. Yeni olan bu uygulamaya belli bir dönem sonra son verilmiştir. Yine bu anayasa ile sancak kademesi kaldırılmıştır. Nahiyeyi özerk bir kişiliğe kavuşturan ve mülkî yönetimin bir parçası olmaktan çıkarmak isteyen hüküm ise yürürlüğe girememiştir (Tosun, 1970: 12).

1921 Anayasası'nda "adem-i merkeziyet" geniş kapsamlı bir biçimde ele alınmış, yerel yönetimlerin muhtariyeti ve yerel görevlerin aslılığı kabul edilmiştir. Ancak Anayasa'da üzerinde durulan adem-i merkeziyet ilkesi uygulamaya konamamıştır (Ünlü, 1993: 152).

Bu dönemde Ankara, Türkiye'nin başkenti olmuş, 1924 tarihli ve 417 sayılı kanunla da şehrin adı "Ankara Şehremanetine" çevrilmiştir. Bu düzenleme ile Cumhuriyet yönetimi de, başkent belediye yönetiminin diğer belediyelerden ayrılması

ve ayrı kanunla düzenlenmesi prensibine devam etmiştir. Ankara Şehremini, İçişleri Bakanı tarafından atanıp, İstanbul Şehremini'nin yetki ve görevlerine sahiptir. Şehremininin başkanlığında, fenni işler, sağlık, hesap, sözleşme hukuk müdürlerinden oluşan bir Emanet Encümeni (Genel Kurulu) bulunur. Bu kurul vilayet belediye meclislerinin görev ve yetkilerine sahip olmaktadır (<http://www.ibb.gov.tr/tr-TR/Kurumsal/BelediyeTarihcesi>).

3.2.1. 1930- 1960 Dönem Belediyeciliği

Belediye yönetimi, 1930 ve sonrasında sağlık, sosyal ve kültürel hizmetler konusunda görev alanlarını, kaynak yetersizliklerinden dolayı büyük ölçüde kısarak zamanla merkezi yönetime devretmiştir. Tek partili dönemde belediye başkanları, merkezi yönetimce kayıtsız şartsız belirlenmiştir.

1950 yılından itibaren ise yerel yönetimlerin ve yöneticilerin bireysel niteliklerinin ön plana çıkarıldığı “İkinci Belediyecilik Hareketi” olarak nitelenen başka bir dönem ve uygulama yaşanmıştır. Belediye ve öteki toplumsal gelişmeleri yarı politik açıdan değerlendiren ve çekişmeyi reddeden bu uygulamada başkanın kişiliği yine de önemli olmuştur (Çevikbaş, 1995: 84).

1930 tarih ve 1580 sayılı Belediye yasası, İstanbul için özel bir yönetim biçimi getirmiştir. Bu yasa ile İstanbul Belediyesi, İstanbul İl Özel Yönetimi ile birleştirilmiştir. Bu ortak yönetimin başında aynı zamanda İstanbul Belediye Başkanı olarak da görev yapan ve merkezi yönetimce atanan bir vali bulunmaktadır. Halkın oyu ile seçilen üyelerden oluşan bir meclisi ve hem seçimle gelen, hem de atanmış üyelerden oluşan bir encümeni bulunmaktadır. 1956'ya kadar devam eden bu sistem sonrasında yeniden, bir yandan belediyeye bir yandan da il özel yönetimine, ülkenin başka kentlerindeki belediye örgütlerinde olduğu gibi, seçilmiş meclislerine ayrı ayrı sahip olma yetkisi vermektedir (Keleş, 1998 b: 19).

1950'de iktidar olan Demokrat Parti (DP), ile belediyelerin demokratikleşmesi de gündeme gelmekte ancak belediye yasalarında önemli bir değişiklik olmamaktadır.

Uygulamada ise esnaf ve küçük üreticilerin etkinliği artmaktadır. Demokrat Parti döneminde, Türkiye'de merkezi yönetimde belediyeler arasında bir işbölümü

bulunmaktadır. Böylece de gelişen burjuvazisinin çıkarları merkezi düzeyde savunulurken küçük burjuvazisinin çıkarları da belediyelerde savunulmaktadır (Çevikbaş, 1995: 84).

3.2.2. 1960- 1980 Dönem Belediyeciliği

1961 Anayasasının kabul edilmesiyle Belediyecilik çalışmaları hızlanmaktadır. 116. madde bu konuda yerel yönetimlerin karar organlarının seçimle işbaşına gelmesi gerekliliğini getirmiştir. Belediye Başkanının ve belediye meclis üyelerinin seçimle işbaşına getirilmesi bu hüküm gereğince uygun görülmüştür.

1960- 1980 yılları arasında birkaç belediye, görevlerini daha iyi yerine getirebilmek amacıyla kendi aralarında birlikler kurmayı denemişlerdir. Büyük kentlerin sorunlarının artmasına paralel olarak, Bakanlar Kurulu; İstanbul, İzmir ve Ankara gibi büyük kentlerde nazım planlarının hazırlanması için Metropolitan Planlama Büroları kurmuştur. Planlı dönemlerin başlaması ile birlikte büyük kent alanlarıyla ilgili görüşler de bütün kalkınma planlarında kendine yer bulmuştur. Özellikle İstanbul ve İzmir gibi büyük yerleşim alanlarında özel yönetim biçimleri oluşturmak gereği bu planlarda sık sık belirtilmiştir.

1970'li yıllarda, ülke nüfusunun yarıdan fazlasının belediye sınırları içinde yaşamaya başlamıştır. Belediyeler önemli sorunlarla karşılaşmıştır.

1973 seçiminden sonra, yaklaşımlar değişmiş ve başkanların siyasi görüş ve tutumları önem kazanmıştır. Kısacası 1970'lerden sonra yerel yönetimler özellikle belediyelerimiz, toplumsal ve siyasal sistemimizin önemli bir ögesi olarak yoğun bir siyasi içerik kazanmaktadır. Yerel yönetim hareketi ile halk, yerel yönetimleri artık bir siyasal yapı ve arena olarak görmektedir. 1977 yılında yapılan seçimlerde, kentsel seçmen artık oyunu aday kişinin bireysel özelliğine değil tamamen siyasal programa vermiştir. 1978'de iş başına gelen Ecevit Hükümeti içinde yerel yönetimlerin sorunları ile ilgilenmek ve onlara yardım etmek üzere, Yerel Yönetim Bakanlığı kurulmuştur. Dünya'da sayıları çok sınırlı olan yerel yönetim bakanlığı, yerel yönetimler üzerinde merkezi yönetimin denetimini azaltmak ve yerel yönetimleri üretici-birlikçi bir yapı içinde özerkliğe kavuşturarak kendi öz kaynaklarını kullanmayı geliştiren bir amaç gütmektedir. Ülkemiz ise yerel yönetim bakanlığının belirli yetkileri zamanında diğer bakanlıklardan alamaması nedeniyle kendilerinden beklenen performansı gösterememiştir (Çevikbaş, 1995: 85).

Sonuçta, 1970'li yıllarda demokratik katılımcı belediyeçilik kavramı geliştiği ve bu dönem deneyimlerinin günümüz belediyeçilik anlayışına katkıda bulunduğu görülmektedir.

3.2.4. 1980 Sonrası Dönem

Ülkenin siyasal yaşamının 1980 ve 1983 yılları arasında kesintiye uğradığı dönemde, özellikle büyük kent alanlarında köklü birtakım değişiklikler yapılmıştır. Büyük kentlerdeki küçük yerel yönetimlerin tüzel kişiliklerinin kaldırılması ve bu yerleşim yerlerinin, yakınlarında bulunan büyük belediyelerle birleştirilmesi bu konudaki ilk girişimi teşkil etmektedir.

1980'de 12 Eylül harekâtıyla birlikte Afyon, Çorum, Sivas, Erzurum dışındaki diğer illerin belediye başkanları değiştirilmekte yerlerine merkezi yönetim atamasıyla çoğunlukla bürokrat olan kişiler getirilmiştir. Bu dönemde belediyeler, sadece temizliği sağlama ve kentin belirli hizmetlerini düzenlilik içinde yerine getirmektedir. Başta büyük belediyeler olmak üzere, gelir yetersizliğine düşen belediyelerin kaynak sıkıntısını gidermek için genel bütçe vergi gelirlerinden belediyelere önemli bir pay (%5) ayrılarak yeni bir belediye gelirleri yasası çıkarılmıştır (Çevikbaş, 1995: 85).

Askeri müdahalenin ardından, köktenci birtakım değişikliklere gidilmiştir. Milli Güvenlik Konseyi'nin 34. sayılı kararı ile küçük yerel yönetim birimlerinin sayısının azaltılması amacıyla bazı düzenlemeler yapılmıştır. Buna göre, bazı küçük yerel yönetimlerin tüzel kişilikleri kaldırılmakta, bazıları da yakınında buldukları büyük belediyelerle birleştirilmektedir. Kararın uygulanması sonucunda, Türkiye'de belediyelerin sayısı, 1980 yılında 1.700'den 1981 yılında 1580'e kadar düşmüştür. Aynı zamanda 150 kadar köyün de tüzel kişilikleri kaldırılmıştır (Keleş, 1998 a: 274- 275).

Türk tarihinde ilk kez, 1982 Anayasası, 127. maddesinde "Büyük yerleşim yerleri için özel yönetim biçimleri getirilebilir." hükmüne yer vermektedir. Anayasa, ayrıca belediye seçimlerinin dört yılda değil beş yılda bir yapılmasını da belirtmektedir.

Mart 1984'te çıkartılan bir kanun hükmünde kararname ile Ankara, İstanbul ve İzmir illerinde Büyükşehir Belediyesi kurulmuştur. Temmuz 1984'te de Büyükşehir Belediyelerinin yönetimine ilişkin 3030 sayılı yasa çıkarılmıştır. İstanbul, Ankara ve İzmir'de birer Büyük Kent Belediyesi oluşturulmuştur. 19 Haziran 1986 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanan 3306 sayılı kanunla Adana'da Büyük Kent Belediyesi kurulması öngörülmüştür. Daha sonra 18 Haziran 1987'de 3391 sayılı kanunla Bursa, 20 Haziran

1987'de 3398 sayılı kanunla Gaziantep ve 3399 sayılı kanunla Konya illerinde de Büyük Kent Belediyesi kurulmuştur. Bu illere daha sonra Kayseri'nin de eklenmesi sonucu büyük kent sayısı 8'e yükselmiştir. 1993 Eylül'ünde 504 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Antalya, Eskişehir, Mersin, Samsun, İzmit, Erzurum ve Diyarbakır illerinde de Büyük Kent Belediyesi kurulmuş ve böylece bu sayı 15'e ulaşmıştır.

1984 yılı yerel seçimleri ile çoğunlukla iktidar partisine mensup belediyeler göreve gelmiştir. Sivilleşme ve demokrasiye yeniden dönme çabaları ile bir yandan belediye gelirlerinde daha büyük artışlar olmakta bir yandan da merkezi yönetimin belediyeler üzerindeki vesayet yetkilerinin azaltılmasına çalışılmıştır. Ancak merkezi yönetim, belediyeler üzerinde hem tüzel hem de fiili olarak kapsamlı denetim ve gözetim yetkilerini kullanarak, belediyelerin merkeze bağımlılığını devam ettirmiştir (Çevikbaş, 1995: 86).

1989 seçimleri sonucunda ise belediyelerde esaslı bir değişiklikle büyük küçük çoğu belediyenin başkan ve meclis üyelikleri muhalefet partilerinin adaylarınca kazanılmıştır. Halk, 1970'li yıllarda olduğu gibi belediyeleri bir siyasal kurum ve arena olarak görmeye başlamıştır. 1994 seçimleri de 1989 seçim sonucu gibi olmuştur, belediyeler uzun bir süre muhalefet yanlısı yerel yöneticiler tarafından idare edilerek siyasal içerikli bir yapı içinde görevlerini yerine getirmişlerdir.

Yapılan seçimler, değişen hükümetler, yeni bir yüzyıl ve gündemde olan Avrupa Birliği uyum paketleri de belediyecilik anlayışı değişmeye devam etmektedir. 1580 sayılı Belediye Kanunu 2004 yılında yapılan değişiklikle 5215 sayılı Belediye Kanunu iken 3.7.2005 tarihindeki değişiklikle 5393 sayılı Belediye Kanunu olarak yürürlükte olmaktadır.

ÜÇÜNCÜ KESİM

DEVLET ve KENT YÖNETİMİNE KATILIM

Katılım kavramı, günlük dilde oldukça çok kullanılan, ancak oldukça belirsiz bir kavramdır. Kimin, neye, nerede, ne zaman ve nasıl katılacağı gibi birçok soruya verilecek yanıtı göre katılım kavramını içeriği ve sınırları değişebilmektedir.

Yönetim kavramı; “Değişen çevrede sınırlı olan kaynakları kullanarak, organizasyon amaçlarına etkili ulaşmak için başkaları ile işbirliği yapmaktır” şeklinde tanımlanabilir (Gümüş, 2004: 1).

Yönetim kavramı ile ilgili olarak; bir grup faaliyeti olması, beşeri olması, işbirliği, işbölümü ve uzmanlaşmayı gerektirmesi, evrensel ve hiyerarşik özelliğe sahip olmasından söz edilebilir.

Yönetime katılma ise, sınırları özel mülkiyetle çizilmiş bir alanda ortak sorunları çözerek emek verimliliğinin artırılması amacıyla; çalışanlarla yöneticilerin işbirliği yapmalarını sağlayan mekanizma olmaktadır (Gümüş, 2004: 3).

Yönetime katılma, bir işletmede çalışanların temsilcileri aracılığı ile o işletmede alınan tüm kararlara söz ya da oy hakkı ile katılmalarıdır (Dicle, 1980).

Herhangi bir özel firmada çalışanların yönetsel kararların oluşumuna katılmaları, bir sendika ve dernekte görev alma, herhangi bir siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel olayın/ durumun protestosu, değişik ideolojiler ve toplumsal yansımalarına karşı takınılan tutumlar, yerel ve genel düzeyde siyasal kararları etkileme gibi birçok konu katılım kavramı içerisinde yer almaktadır.

Ayrıca, politikacılar dışındaki yurttaşların siyasal kararları etkilemeye çalışması durumunu da katılım sayılmaktadır.

Katılım, kişinin kendi başına ve kendi hareketiyle isteyerek yönetsel karar ve eylemleri etkilemek üzere hareket etmesi olarak tanımlanmaktadır. Katılım, özel kişilerin, siyasal kişileri ve etkinlikleri etkilemek üzere giriştikleri yasal davranışlardan oluşmaktadır (Çukurçayır, 2002: 26).

Katılım, çağdaş toplumları, geleneksel olanlardan ayıran önemli bir ölçüt olmaktadır. Siyasal sistem değerleri ile toplumsal bütünleşmenin sağlanması ve bireylerin de siyasal sistemi etkilemesine imkân sağlayacak bir araç olmaktadır.

Katılım, devlet yönetimine katılım, siyasal katılım, kavramları temelde aynı ortak ögeyi anlatmaktadır. Katılma kavramı, “yönetilenlerin yönetimde söz sahibi olmaları” şeklinde tanımlanmaktadır (Eroğul, 1999: 17).

İçerik ve yaklaşımlar bakımından bazı yazarlar farklı tanımlamalar yapmaktadır. Katılım, bireylerin kendileri ile ilgili, onları etkileyen fiziksel çevreler, programlar ve kurumlar düzeyinde üretilen kararlarda yer almaları; belirli bir çevrenin tasarlanması ve planlanmasında, bir program ya da sonucun oluşturulmasında kendileri ile işbirliğine gidilebilmesi olarak tanımlanmaktadır (Yalçındağ, 1999: 49).

Bireylerin, kamu politikalarının belirlenmesi, uygulanması ve denetlenmesi süreçlerinde yer alması katılım olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca iktidar kullanan kişi ve kurumları, kaynak dağılımını belirleyen süreçleri etkilemeye yönelik tüm eylem ve etkinlikler de katılma kapsamına girmektedir (Çitçi, 1999: 244).

Katılım olgusu artık küresel bir boyut kazanmaktadır. Bu gün demokratik yönetimlerin en önemli amaçları arasında yer almakta ve giderek hayati bir önem kazanmakta olduğu görülmektedir. Sağlıklı işleyen demokrasi için, seçimlere dayalı temsil sistemi zorunlu olmakta fakat yeterli olmamaktadır. Katılımcı demokrasi ile bireylerin kamu yönetiminde söz sahibi olmaları mümkün olmakta, sadece belirli aralıklarla yapılan seçimlerde oy kullanarak yapılan katılımın eksiklikleri de yok edilmektedir.

Kavram olarak katılımlı yönetim ya da yönetime katılma olgusu, birlikte belirleme(co- determination), ortak yönetim (cogestion), çoklu yönetim (democratik-participation management), çok aktörlü yönetim (yönetişim- governance) şeklinde de literatürde yer almaktadır.

Katılım, bireylerin kendileri ile ilgili, onları etkileyen fiziksel çevreler, programlar ve kurumlar düzeyinde üretilen kararlarda yer almaları veya belirli bir

çevrenin tasarlanması ve planlanmasında, bir program ya da sonucun oluşturulmasında kendileri ile işbirliğine gidilmesi anlamına gelmektedir. Bu çerçevede katılım, bazen yeterli sayıda insanın kendi huzurunu, gelirini, güvenliğini ve niteliğini arttırmak için bir hareket içinde bulunması, bazen ekonomik bir çıkar elde etme veya bu çıkarı sağlayacak makamlara gelme aracı, bazen de sadece karar ve uygulamalardan bilgi sahibi olma anlamında kullanılmaktadır (Bulut, 2003: 114).

Yerel düzeyde ve kent yönetimleri alanında katılım; yeni bir güç dağılımı, halkın kendisini yönetenlere yeni bir biçim vermesi, yine halkın ekonomik açıdan olduğu gibi iktidar ve karar alma aşamasına da katılabilmesi şeklinde değerlendirilebilmektedir. Kent yönetimlerinin, yönetme görevi ile ilgili olan bu kavram, etkili yönetim, hizmet dağılımı, büyüme gibi kent yönetimlerinin kendi meseleleri ile ilgili konuları yerine getirmede bir araç niteliği taşımaktadır.

4.1.Katılım Türleri

Katılım, çeşitli yol ve yöntemlerle gerçekleşmektedir. Belediye çalışmalarına hemşerilerin bireysel ya da örgütlü/örgütsüz gruplar biçiminde ilgi duymaları ve bu çalışmalarını etkileme çabasına girmeleri ile “aktif katılım” gerçekleşirken; halkın belediye işleri ile ilgilendirilmesine ilişkin girişimin belediyeden kaynaklanması ve sonrasında halk katılımının gerçekleşmesi ile de “pasif katılım” gerçekleşmektedir (Yalçındağ, 1999: 51- 52).

Bireyin kendisi tarafından gerçekleştirilen ve diğer birey ve kurumların olmadığı katılım türü, “gönüllü ya da özerk katılım” olarak nitelendirilmektedir. Bireyin bir başka kişi, grup ya da kurumun katılıma yöneltmesiyle de “mobilize katılma” meydana gelmektedir. Ayrıca, Siyasal katılma biçimleri, olağan siyasal katılma, protesto davranışı ve baskıcı eylem şeklinde gruplandırılmaktadır. Temelde olağan ve olağanüstü olmak üzere iki eylem biçimi olmaktadır. Olağan siyasal katılma, seçim süreciyle, siyasal rejim tarafından konulmuş kural ve normlara uygun eylemleri içermektedir. Yasal sınırlar içinde gelişmektedir. Olağandışı siyasal katılma ise, kurulu düzenin yasal normları dışında ve karşısında gelişmektedir. Bireyin siyasal amaçlarına erişmek için fiziksel güç kullanması ve bu amaçla çeşitli eylemler gerçekleştirilmesi gerekmektedir (Çukurçayır, 2002: 31- 50).

Katılma hareketinin ilgi ile başladığı, bilgilenme ile sürdüğü, eylem ya da etkinlikle noktalandığı görülmektedir. Etkinlik veya eylemler ise başvurudan temsile, oy

kullanmadan protestoya kadar olan geniş bir çerçevede gerçekleşmektedir. Siyasal katılımın en basit ve yaygın biçimi ise el kaldırmak yani oy kullanmak şeklinde olmaktadır.

Emre Erdoğan'a göre (2001: 13- 18) katılım ise üç şekilde olmaktadır:

a. Konvansiyonel Katılım; 19. yy sonlarına doğru Batı demokrasilerinde ortaya çıkan katılım türüdür. Sonuçta kitlesel siyasal talepler doğrultusunda kitle partileri, bazı dinsel kurumlar ve sendikalar gibi elitler tarafından yönetilen hiyerarşik yapılar oluşmaktadır.

b. Konvansiyonel Olmayan Siyasal Katılım; Elitlere meydan okuyan konu yönelimli olan, elitlerin kararını onaylayarak yerine bazı gruplarca farklı konularda tavır koyan bir katılım türüdür. Yasa dışı grevler, boykotlar ve siyasetin geleneksel tanımını dışında kalan her şey örnek olarak gösterilebilir. Dilekçe vermek de bu gruptaki siyasal bir katılım türüdür.

c. Post modern Katılım; Diğer katılım türlerinden farklı olarak, nesnesi direkt siyaset ya da siyasi kurumlar olmamaktadır. Fakat kolayca siyasallaşabilen bir katılım biçimidir. İnternet üzerinden protestolara katılmak, bir sivil toplum örgütüne üye olmak bu tür bir katılım türüdür.

4.1.1. Belediye Yönetimine Katılım

Belediyeler, yerel halkın temel ve ortak ihtiyaçlarını yerinde karşılamak amacıyla kurulan yerel yönetim birimleridir.

Belediyeler kuruluşunu 1580 Sayılı Belediye Yasası'ndan almaktadır. Bu yasaya göre, kurulan belediyeler yarı özerk, yarı resmi devlet kuruluşudur. Asli görevi, yerleşim merkezinde insanların ekonomik, toplumsal ve kültürel ihtiyaçlarını düzenlemek ve yürütmektir. Belediyeler bu tür ihtiyaçların sonucu ortaya çıkmıştır. Belediyeleri, devletin diğer kurum ve kuruluşlarından ayıran özelliği, üstlenmiş olduğu görevlerdir.

Belediyeler insan yaşamının, sosyal ve kültürel faaliyetlerinin, toplumsal gereksinmelerinin her alanında görev alırlar. Devletin il yönetimi, valilik, ilçe yönetimi, kaymakamlık gibi önemli kuruluşlarıyla belediyeyi ayıran özellik, vali ve kaymakamların devlet tarafından atanması ve devletin üst yöneticilerinin ve kurumlarının yasal düzenlemelerini yürütmekle görevli olmasıdır. Hizmet alanları kendilerine bağlı kurumların faaliyetlerini organize etmek ve denetlemektir. Daha öz bir

ifadeyle alt ve üst kurumlar arasında işleri devlet adına hiyerarşik bir yapı içerisinde yürütmesi başlıca özelliğidir.

Çağdaş demokrasi anlayışında öngörülen ve demokrasiyi karakterize eden unsurlardan biri olarak kabul edilen katılımın etkin bir biçimde uygulanabileceği en elverişli alan, yerel yönetim birimleri olmaktadır.

Yerel yönetimlerin karar ve yönetim organlarının(vali hariç) seçim yolu ile ve yerel halkın çoğunluk oyları ile işbaşına gelmiş olmaları, demokrasinin göstergelerinden olan özerklik için yeterli olmamaktadır. Kuralları ve koşulları önceden belirlenmiş olmak kaydı ile alınacak kararlara halkın katılımını ve yönetenlerin danışma yöntemini benimsemelerinin ve seçmene hesap vermelerinin sağlanması da gerekmektedir.

Yönetime katılmada yerel yönetimler ilk basamak olmaktadır. Katılım ile birlikte iş görme, dayanışma ve topluma ait olma duygusu, yerel-müşterek hizmetlerin seçiminde yerindelik ve etkinlik, dolayısıyla mali sömürünün giderilmesi sağlanabilmektedir (Öner, 1997: 196).

Yerel katılımın sağlanması ve yerel hizmetlerin karşılanmasında yerel yönetim kuruluşlarının içinde ayrı ve önemli bir yeri bulunan belediye yönetimlerinde halk katılımını genişletmenin bir yolu olarak meslek odaları, ticaret ve sanayi odaları danışma fonksiyonu icra etmek üzere kurulların oluşturulması önemli bir adım olmaktadır. Ayrıca Türkiye'ye yayılmış il düzeyinde şube ve temsilcilik şeklinde çalışmalarını sürdüren, belirli kıstaslar etrafında değerlendirilmek üzere dernekler kanunu hükümlerine göre faaliyet göstermek, üye sayısı, çalışmalarının kamu yararına yönelik olması şeklinde sivil toplum kuruluşlarının temsilcilerinin katılımı ile de önerilen danışma kurulu genişletilmiş olmaktadır. Bu sayede, amacı ve görevi, yerel halka yerinde ve etkin hizmet üretmek olan belediye yönetimleri, toplumun değişik kesimleri ile yakın temas içine girmiş olmakla, yerel halkın sorunlarını, taleplerini daha yakından bilmektedir. Yerel halkın, yönetime aktif katılımının sağlanması için yönetimlere, yöneticilere önemli görevler düşmektedir. Yöneticilerin aktif bir halk katılımından yana olup olmadıkları veya bu konuda bir ihtiyaç hissedip hissetmedikleri önemli olmaktadır. Yerel halkın bu yönde bir beklentisinin olup olmadığı, beldeye dair sorumlulukları paylaşmak isteyip istemedikleri yönetime ve sorunların çözümlerine olacak aktif katılımın düzeyini belirlemektedir.

Yerel yönetimler, yerel halka hizmet sunan anayasal kurumlar olduklarına ve demokratik kaygılardan yola çıktıklarına göre, yerel halkın düşüncelerini öğrenmek ve politikalarını bu düşünce ve gereksinimlere göre oluşturmak durumundadırlar.

Demokratik değerlere dayalı bir yerel yönetim yapılanması için, hizmet götürülecek kitlenin tanınması ve üretilecek siyasaların buna göre belirlenmesi, yerel yönetimlerin başarısını etkileyecek önemli bir konu olmaktadır (Yalçındağ, 1996: 103).

4.1.2. E- Belediye Sistemi İle Katılım

Günümüzde bilgi toplumu olgusunun varlığı, küresel yeniden yapılanma ile birlikte yerel yönetimlerin yapılarında da belirli değişimler gözlenmektedir. Bilgi çağının gerektirdiği kent hayatını kolaylaştıran planlı ve programlı faaliyetlerin yürütülmesinde belediye ve yerel yönetimlere büyük görev ve sorumluluklar düşmektedir. Katılımcı yerel yönetim anlayışında, herkesin etkin katılımı sayesinde hem çalışanların, hem de yerel halkın motivasyonu sağlanabilmektedir.

Yönetim metodu olarak uygulanabilirliği uluslararası olarak da test edilmiş olan, katılımcı yerel yönetim anlayışının benimsenmesini sağlayabilecek araçlardan biri de, e-belediyeciliktir (www.insanbilimleri.com. ;Henden, 2005).

Önemli bir katılım aracı ve yönetsel süreçleri kolaylaştırma aracı olarak görülen internetin, özellikle az gelişmiş ülkelerde, insanların ekonomik kaygılarının ilk ve öncelikli sorun olduğu toplumlarda bir lüks olduğunu kabul etmek gerekmektedir. Çünkü internet kullanımı, etkileyen ve etkilenen arasında minimum bir kültürel benzeşmenin varlığını kaçınılmaz kılmaktadır. Bireylerin, karar alma süreçlerine katılımı için gerekli kurumsal düzenlemelerin olmadığı siyasal sistemlerde, tartışılan ve eleştirilen yanlarına karşın internet gibi çağdaş bir olgunun demokratikleşmenin güçlendirilmesi için kullanılmasını beklemek yanılığara yol açmaktadır.

Gelişmiş ülkelerde ise internetin yönetsel etkinliklerde, özellikle de yerel yönetim etkinlikleriyle ilgili olarak yoğun bir biçimde kullanıldığı gözlemlenmektedir. İnternette yararlanılabilecek alanlar oldukça fazladır. Bunlardan birkaçını saymak gerekirse:

- Kent hakkında genel bilgiler(tarih, istatistiksel bilgiler, haritalar ve resimler),
- Belediye yöneticileri ve belediye meclisi hakkında bilgiler (ilgili birimlerin telefon numaraları ve yetkili kişilerin isimleri, çalışma saatleri v.b),
- Kentsel etkinliklerin duyurulması (çeşitli kuruluşların etkilikleri),
- Önemli günlerin takvimi (belediyenin temizlik günleri ve saatleri gibi),

- Belediyenin aktüel etkinliklerinin duyurulması,
- Spor ve boş zaman etkinliklerinin duyurulması,
- Ulaşım araçlarının çalışma planı ve resmi ve özel kuruluşların adresleri ve ulaşım kanallarının duyurulması

Bir yerel yönetim sınırları içinde oturan, çalışan yada okuyan insanların kendi bilgisayarlarından veya okul, kütüphane yada kamu terminallerinden, yerel yönetim ile ilgili her türlü bilgiye ulaşabilmesi; yerel yönetim çalışanları ve diğer vatandaşlarla iletişim kurabilmesi; sanal ortamdaki konferanslar ve sohbet kanalları aracılığı ile yerel yönetim sorunları hakkında etkileşimde bulunabilmesi; çeşitli form ve raporları yerel yönetim yetkililerine sunabilmesi, son derece önemli olmaktadır. Böylece vatandaşlar, akla gelebilecek her konuda birbirleriyle etkileşimde bulunup, ortak sorunlarını dile getirip, bu konularda fikir üretebilmektedir.

E-Belediye; “kente ilişkin verilerin güncel teknolojiye dayalı bilişim teknolojileri destekli çalışmalarla yönetilerek bu verilerden kent ve toplum yararına çeşitli bilgiler üretilmesi ve etkin bir biçimde vatandaşın hizmetine sunulmasıdır” (www.bilimsurasi.org.tr ;TBD, 2004).

En basit anlatımıyla e-belediyecilik ile yerel yönetimin, daha demokratik, kolay ulaşılabilir ve şeffaf olması amaçlanmaktadır. Daha geniş anlatımıyla, yerel yönetimler, e-belediye ile:

- Faaliyetlerinin kamuoyu tarafından sürekli ve güncel olarak izlenmesini,
- Belediyenin ulusal ve uluslararası ölçekte, en düşük maliyetle ve en etkin şekilde tanıtımını,
- Tüm basın ve yayın kuruluşlarına hızlı, doğru ve güvenilir şekilde bilgi ve veri aktarımı yapabilmesine imkân vermeyi; bu kuruluşlarla elektronik posta sistemine dayalı olarak hızlı iletişim gerçekleştirmeyi,
- İnternet teknolojileri kullanılarak belediye-vatandaş ilişkisini daha etkileşimli bir zemine taşımayı,
- Kent gündeminin çok yönlü ve güncel olarak web sitesinden izlenmesini sağlamayı,
- Kent verilerinden oluşan bilgi bankasının geliştirilmesine yönelik çalışmaları sürdürmeyi amaçlamaktadır.

E-belediye sistemi ile halkın yerel yönetimlerden beklentileri öğrenilmekte, halkın yerel hizmetler konusunda gerekli ve yeterli bilgiye sahip olması sağlanmakta,

belediyenin imajı artmakta, halkın yerel hizmetler konusundaki önerileri ve yürütülen etkinliklerden halkın ne kadar memnun olduğu öğrenilebilmektedir.

Yerel yönetim sistemi içinde en ağırlıklı yere sahip olan belediyelerde, diğer herhangi bir örgütte olduğu gibi, süreç beş aşamalı ilerlemektedir. Bunlar; Bilgisayarlaşma, otomasyon, internet kullanıcılığı, web site kurma, yönetimi internete taşıma (www.yerelnet.tr, 2004).

E-belediyecilikte temel alan, yönetsel ve gündelik bilgileri vatandaşlara iletmektir. İkinci alan, vatandaşların kamu hizmetlerini internet üzerinde elektronik olarak alabilecekleri interaktif hizmetlerdir. Buna da yerel yönetimlerin tüketici şikayetleri de dahil olmak üzere vatandaşların istek, şikayet ve önerilerini iletebileceği formları, vergi formlarını, iş başvurusu formlarını web sitelerine koymaları; vatandaşların yerel kütüphane kataloglarına ulaşarak istedikleri yayınları belirleyebilmeleri ve elektronik ortamda kütüphaneden istetebilmeleri örnek gösterilebilir. Üçüncü alan, ilk alan ile yani yönetsel bilgilerin halka iletilmesi ile doğrudan bağlantılı olan, halkla ilişkiler işlevi ve bunun yarattığı şeffaf yönetim olanağıdır. Yerel yönetim meclislerindeki görüşmelerin ve bu görüşmeler sonucunda çıkan kararların metninin, yerel yönetimin yaptığı satın almaların, ihale şartları ve tekliflerinin, yerel yönetim arşivlerinin, kentsel planlama ile ilgili projeler hakkında bilgilerin web sayfalarına konulması bu üçüncü işleve örnektir. Dördüncü alan demokratik uygulamaların şeffaflık ile teşvik edilmesi ve desteklenmesidir. Yerel seçimlerin, çeşitli konulardaki yerel halk oylamalarının ve sonuçlarının e-belediyecilik ortamında takip edilebilmesi de bu tür bir işleve örnek olmaktadır (www.edevlet.net; Yıldız, 2004).

E-belediyecilik anlayışı, etkin bir yönetim süreci olmasının zorunlu sonucu olarak, "her bir yurttaşa demokratik sürece katılmak için güçlendirilmiş fırsatlar sunmak" ve "hükümetin temsil ettiği halkın görüş, bilgi ve deneyimlerine ulaşması" için en iyi yol olarak görülmektedir (EDemocracy Team, 2001: 89)

Yukarıdaki tanımlardan da anlaşılacağı gibi, e-belediyecilik kavramının idari ve siyasi olmak üzere iki ana işlevi vardır. İdari işlevi olarak, yerel yönetimlerin vatandaşlara bilgi aktarımında ortaya çıkan; eşgüdüm, erişim kolaylığı, erişim hızı, bilgilendirilme olanakları; Siyasi işlev olarak ise, e-belediyecilik sayesinde halkın haberdarlığının arttığı, katılımcılık, şeffaflık, bilgi edinme hakkını bilme ve

kullanabilme, yetkili birimlerle iletişim imkânlarının arttığı, hesap verebilme mekanizmalarında yaratılan gelişim, saydamlık sıralanabilmektedir.

Yerel yönetimlerde, daha somut olarak belediyelerde internete taşınan unsur, yönetim olmaktadır. Hizmet, bir kurumun yetkileri arasında değil, görevleri arasında sayılmış işler demektir. Örneğin, su sağlamak belediyelerin görevidir; buna karşılık su sağlama hizmeti karşılığında su ücreti tahsil etmek, belediyelere yetki olarak tanınmıştır. Benzer biçimde, Emlak Vergisi almak yada İşyeri Açma Ruhsatı vermek görev değil, yetkidir. Bu yetkiler, belediyelerin kent planlama ve planı uygulama görevinden doğmaktadır.

İskenderun kent yönetimi, teknolojik yenilikler ışığında son yapılan değişikliklerle kendi web sitesini oluşturmuştur. Kaymakamlık ve belediye internet yolu ile yurttaşlara 24 saat kesintisiz ulaşabilmektedir. Katılımlı yönetim kapsamında Belediyenin hizmetlerini, etkinliklerini, aktivitelerini yurttaşların değerlendirebilmesi için iletişim yolları genişletilmektedir. Ayrıca belediyenin ne tür hizmetlerde aksama yaşandığını kısa sürede öğrenmesini sağlamaktadır. Hangi tür hizmetlerin verilmesi gerektiği, etkinlikleri düzenlemesi gerektiği de öğrenilmektedir. www.iskenderun.bel.tr ve www.iskenderun.gov.tr adresleri kente hizmet için oluşturulan sistemin parçalarından bir kaçıdır.

4.1.3. Yasal- Hukuksal Yönden Katılım

Günümüzde hemen hemen bütün ülkelerde yerel yönetimler, halkın kendi kendini yönetmesine olanak verebilecek kurumlar olması nedeniyle demokratik kurumların başı olarak kabul görmektedir. Halk, kendi oyuyla seçmiş olduğu organlar aracılığı ile yönetimde söz hakkına sahip olmaktadır. Yerel yönetim organlarının sadece seçim yolu ile seçilmesi, demokratik bir nitelik kazandırmamaktadır. Gerçek bir halk katılımının da sağlanması gerekmektedir. Bu da, toplumdaki farklı katmanlara katılım yollarının açılabilmesi ile sağlanabilmektedir (Keleş, 1991: 99).

Avrupa Konseyi organlarından Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Sürekli Toplantısı'nın 17- 19 Mart 1992'de Strasburg'da gerçekleştirdiği 27'nci oturumda "Kentte yaşayanların haklarının korunabilmesi amacıyla Avrupa Konseyi Kentli Hakları Deklarasyonu ve Avrupa Kentsel Şartı kabul ve ilan edilmiştir. Buna göre kentte yaşayanların güvenlik, kirletilmemiş sağlıklı bir çevre, istihdam, konut, dolaşım, sağlık, spor ve eğlence, kültürler arası kaynaşma, kaliteli bir mimari ve fiziksel bir çevre, katılım, ekonomik kalkınma, sürdürülebilir kalkınma, doğal zenginlikler ve kaynaklar,

belediyeler arası işbirliği, eşitlik gibi yaklaşık yirmiye yakın haklarının olduğu belirtilmektedir (www.tesev.org.tr).

Kentte, yönetim, halk katılımı ve kent planlaması konusunda Avrupa Kentsel Şartı ilkelerinde yer aldığı şekli ile bazı ilkelerin en kısa zamanda hayata geçirilmesi gerekmektedir. Bunlardan bazıları;

“1-Yerel politik yaşama halkın katılımını temin için halk temsilcilerini özgür ve demokratik olarak seçebilme hakkı,

2- Yerel politik yaşamda etkin bir katılım için halkın yerel politik ve idari yapılarda belirleyici olması gereği,

3- Toplum geleceğini etkileyecek her tür önemli projede halka danışma gereği,

4- Kent yönetimi ve planlamasının; kent karakteri ve özel niteliklerine ilişkin yeterli bilgiye dayandırılması,

5- Yerel politik kararların; uzmanlardan oluşan ekiplerce gerçekleştirilecek kentsel ve bölgesel planlara dayandırılması,

6- Karar verme süreci sonunda ortaya çıkan politik tercihlerin anlaşılabilirliği ve hayatiyeti,

7- Gençlerin toplum yaşamına katılımının yerel yönetimlerce sağlanması” (www.basinaciklamasi.htm, İHD, 2005).

Devlet yönetiminde olduğu gibi, devletin bir parçası olan kentin yönetiminde de idare edenlerle idare edilenler arasındaki ilişki dengesi hassas yapıda olmaktadır. İki taraf arasındaki ilişkinin sınırını belirlemek, otorite- menfaat dengesini sağlamak yönetim sanatının en zor yönünü oluşturmaktadır. Bu nedenle herkesin yönetime katılımı özellikle çok nüfuslu toplumlarda imkânsız hale gelmektedir. Çağdaş yerel yönetim, bir yerel topluluğu oluşturan insanların, yönetime yalnız oy vererek ve seçilerek değil, yerel düzeyde kaynak yaratarak da katılmalarını zorunlu kılmaktadır. Her şeyi devletten beklemek yerine, yerel girişimlerde bulunarak kaynak yaratmak gerekmektedir (İnan, 2002: 16).

5393 sayılı Belediye Kanunu'nun Kent Konseyleri Yönetmeliği'nde belediyelerin, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, üniversitelerin, sivil toplum örgütlerinin temsilcilerinin oluşturulan kent konseyleri aracılığıyla yönetimde etkili ve verimli olmaları gerektiği açıkça belirtilmektedir.

Buna göre; “ Kent konseyi, kent yaşamında kent vizyonunun ve hemşehrilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme,

katılım, yönetim ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışır” (5393 sayılı Belediye Kanunu- madde 76).

Kent Konseyinde toplantı gündeminin konuları, katılımcı bir platformda tartışılıp görüş oluşturulmakta ve sonucu da paylaşılmaktadır. Toplantılarda sorunları tartışarak birlikte çözüm bulmak ilkesi esas olmaktadır. Artık geleneksel “yönetim” anlayışının yerine, katılımcılığa ve ortaklıklara dayalı “çok aktörlü yönetim” olarak tanımlanan yeni bir yönetim anlayışı gerçekleşmektedir.

Kent konseyi kapsamında yer alan ilgi grupları şu şekilde belirtilmektedir;

1.*Hemşehriler:* (Özel Gruplar (kadınlar, gençler, yerel halk),topluluk liderleri, bireysel gönüllü katılımcılar, öğretmenler, emekliler)

2.*Topluluğa Dayalı Organizasyonlar:* (Koalisyonlar, dini gruplar, resmi kadın grupları, geleneksel sosyal gruplar, özel çıkar grupları)

3.*Bağımsız Sektör:* (Sivil toplum kuruluşları, akademik kurumlar, medya)

4.*Özel/Girişimci Sektör:* (Çevresel hizmet kurumları, kooperatifler, bankalar)

5.*Yerel Yönetim ve Birlikler:* (Seçilmiş görevliler, idari personel, yöresel personel çalışmaları, bölgesel birlikler)

6. *Merkezi Yönetim ve Taşra Teşkilatı:* (Planlama komisyonu, kolaylaştırıcı kurum ve kuruluşlar, hizmet kurumları, finans kurumları) şeklinde belirtilmektedir (www.tuketiciler.org/kentkonseyi.asp, 2003).

Yönetimden yönetişime geçiş süreci, hiyerarşik, emredici, bir yapılanma yerine, yönlendirici, destekleyici, “yapabilir kılıcı”, yatay, saydam, hesap vermeye ve demokratik denetime açık, tabana dayalı, gücünü halktan alan ve katılımcı politikalar, kurumlar ve hareketler üstüne oturan yeni bir ilişkiler sisteminin geliştirilmesini gerekli kılmaktadır.

Türkiye’de Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) 1997’den beri IULA- EMME’nin (Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği, Doğu Akdeniz Ortadoğu Bölge Teşkilatı) koordine ettiği ve yürüttüğü Yerel Gündem 21 Programı aracılığıyla yerel yönetişim alanında diğer ulusal mukabil kuruluşlarla işbirliği yapmaktadır. Programın ana hedefi, sivil toplumun karar alma süreçlerine katılması ve yerel yatırımları etkilemesi yoluyla, yerel yönetişimin güçlenmesini sağlamaktır. Halen 50’nin üzerinde kenti kapsayan program, eşit ortaklar arasında geliştirilen iletişim ağına ve birlikte çalışmaya dayalı, desantralize ve yapabilir kılan bir yaklaşım sergilemektedir. Başlıca karar alma ve uygulama mekanizmaları, çoğunlukla kent konseyleri şeklinde oluşturulan ve çalışma grupları, kadın ve gençlik konseyleri,

çocuklar, yaşlılar ve engelliler platformlarınca desteklenen yerel ilgi grupları olmaktadır. Yerel katılımcı platformlarla programın koordinatör birimleri arasındaki temel bağlantı, proje ortağı kentlerde oluşturulan Yerel Gündem 21 Genel Sekreterlikleri tarafından sürdürülmektedir. Bu program, kamu kuruluşları, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları üçgeninde yerel karar alma süreçlerini oluşturarak, Türkiye’de yeni bir yerel yönetim modelinin gelişmesini sağlamaktadır. Programın beş yıllık uygulama süreci, mevcut yapıyı ve demokratikleşme sürecini hızlandırmanın yanısıra, ülkenin AB’ye giriş sürecini de hızlandıran bir sosyal dönüşümü tetikleyecek güçte olduğunu ortaya koymaktadır (www.youthforhab.org.tr).

4.2. Katılımın Boyutları

Demokraside, katılma davranışı, bireyin kendini gerçekleştirme ve özgürlüğünü koruması için bir araç olmaktadır. Ayrıca bireye, siyasal erk karşısında güçsüz ve çaresiz olmadığı bilincini de kazandırmaktadır.

Birey yurttaş olabildiğinde katılım gerçekleşmektedir. Birey gürültü yaparken, yurttaş tartışmaktadır. Birey hareket ederken, yurttaş eylemde bulunmaktadır. Birey çarpışırken ve kesişirken; yurttaş bağ kurmakta, paylaşmakta ve katkıda bulunmaktadır (Çukurçayır, 2002: 14- 16).

Katılım, bireylerin inanç ve tutumlarının, bilişsel yapılarının katılım davranışına uygun bir öğrenme sürecine bağlı olarak geliştiği durumda söz konusu olabilen bir davranış türü olmaktadır. Bireylerin gelişimi, bizzat katılım süreci içinde gerçekleşmekte, katılım kendisi için gerekli nitelikleri üreterek teşvik etmektedir (Göregenli, 1996: 126).

Cem Eroğul’a göre, kişiler, katılma eylemine birey olarak, kümeler halinde, yığınlar oluşturarak ya da örgütler içine dahil olmaktadır. Bu katılma eylemini, ya doğrudan doğruya taraf kabul edilerek ya da kendilerini taraf olarak dayatmaya çalıştıkları dolaylı yollardan gerçekleştirmektedirler (Eroğul, 1999: 177- 178).

Ayrıca katılım çeşitli boyutlarda gerçekleşmektedir. Oy verme yolu ile, kamu hizmetlerine girerek, dava açma yoluyla ve birey kendini taraf kabul ettirerek dava açma şeklinde katılım sağlanmaktadır (Eroğul, 1999: 179- 181).

a) Oy Verme Yoluyla Katılım

Oy kullanma işlemi, geleneksel olarak ulusal yönetim ya da yerel yönetimde görev alacakları belirlemek için yapılmaktadır. Kişiler her oylama ile katılım ilişkisine resmen taraf olmaktadır. Oy verme hakkı kullanılmakla kendini tüketmemektedir. Türkiye tarihinde 1960 ihtilalinden sonra, anayasalar için yapılan halkoylamalarına da oy verme yoluyla katılım olmaktadır. Günümüzde anayasal konularda halkın oyuna başvurma eğilimi gittikçe artan düzeyde olmaktadır. Yerel düzeyde de oy kullanma yoluyla hem yönetenler belirlenmekte hem de yerel meclisler düzeyinde bazı kararlar alınmaktadır.

b) Kamu Hizmetlerine Girme Şeklinde Katılım(Seçimlerde Aday Olma)

Seçimlerde aday olarak katılma, hem merkezi yönetim için hem de yerel yönetim için bireyleri, resmen taraf haline getirmektedir. Sonuçta belirlenen kişinin yönetime doğrudan doğruya katılımı resmen gerçekleşmektedir.

Seçimle belirlenen bir yer veya yönetsel bir görev olsun, birey buralara aday olarak o yerlerin kimlerle doldurulacağı konusunda açıkça ve resmen görüşünü belirtmektedir. Oy verme şeklindeki katılımın aksine birey aday olarak seçildiğinde ya da atandığında artık devletin bir parçası durumuna gelmektedir. Ancak görevi şu ya da bu biçimde sona erdiğinde aday olma yoluyla katılım sona ermektedir.

c) Dava Açma Yoluyla Katılım

Dava açma yoluyla katılım ile birey, katılma ilişkisine resmen taraf olmaktadır. Herhangi bir mahkemede görülen davada kişi, kendisine uygulanacak bir yasa ya da kanun hükmünde kararname hükmünün anayasaya aykırı olduğunu görür ve yargıcı da bu görüşün ciddiliğine inandırabilirse, itiraz yoluyla o hükmün Anayasa Mahkemesinde incelenmesi sağlanabilmektedir. İnceleme iptalle sonuçlandığında kişi, devletin bir yasama işleminin kısmen ya da tamamen yürürlükten kaldırılmasına ön ayak olmaktadır. İdari Mahkeme yürütmenin bir düzenleyici işlemi ya da uygulaması bireysel girişim yoluyla iptal etmekte ya da engellemektedir. Kişi bireysel olarak mahkemede dava açarak devletin düzenini, kararlarını ve uygulamalarını doğrudan doğruya etkileme olanağına sahip olmaktadır.

d) Bireyin kendilerini taraf olarak kabul ettirerek, dolaylı yollardan katılımı:

Birey, devletin merkezdeki ya da yereldeki uygulamalarına ilişkin olarak ilgili makama dilekçe yazmakta, sorumlu yerlerde bulunanlara mektup yollamakta, telefon açmaktadır. Günümüzde ise e-devlet uygulamaları aracılığıyla mesaj iletebilmektedir veya bizzat yüz yüze görüşerek, ziyaret ederek derdini anlatma yolu seçmektedir. Kimi zamanda da devlet ya da özel kuruluşlarca hazırlanan anket formları, bireyin kamuyu ilgilendiren konularda kendi görüşünü yönetime duyurma olanağı bulmasını sağlamaktadır. Aynı yönde düşünenlerin oranı fazla olursa birey bu yolla yönetimi etkilemeyi başarmış olmaktadır. Sonuçların kamuoyuna duyurulması ile de bireyin sesi dalga dalga yayılarak yetkililerin faaliyette bulunması sağlanmaktadır. Günümüzde ise bireyler gelişen teknoloji sayesinde evlerinden, bilgisayarları aracılığıyla yönetime görüş belirtip, çeşitli konularda bilgi edinip, kararlarını belirtebilmektedir. Ayrıca basın aracılığıyla da dolaylı yollardan katılma sağlanmaktadır. Birey, fikirlerini makale olarak yayınlatabilir ise de mektup niteliğindeki yazıları ile gazete yazarlarını etkilemektedir

4.3. Katılım İçin Gerekli Unsurlar

Türkiye’de katılmayı gerçekleştirmek için katılma ortamının yaratılması ve katılmayı gerçekleştirecek, yaygınlaştıracak öznelerin de harekete geçirilmesi gerekmektedir. Ülkemizde bu davranıştan geleneksel olarak uzak kalmış toplum kümeleri; çalışan sınıflar, kadınlar, gençler bulunmaktadır.

4.3.1. Çalışan Sınıflar

Çalışan sınıflar, çıkarlarını tüzel bir çerçevede sonuna dek savunma imkânına sahip olduklarında, genel hoşgörü ortamı sağlayacak bir toplumsal uzlaşmaya taraf olmaktadır. Aksi halde sendika, grev ve siyasal eylem olanakları kısıtlanmış sınıfların gönüllü bir uzlaşmada özgürce yer almaları mümkün olmamaktadır.

4.3.2. Kadınlar

Toplumsal ve kamusal yaşamın her alanında erkeklerle tam bir eşitliğe kavuşturulmaktadır. Kadınların katılımcılığını her alanda desteklemek gerekmektedir. Ancak özgür ortamda, yönetimde söz sahibi olmaktadır. Hem aile hayatı hem de devlet hayatı için kadın katılımı önem taşımaktadır.

4.3.3.Gençler

Toplumların yarısını oluşturan gençlerin, katılım ortamlarında bulunmaları önemli olmaktadır. Gençlere güvenen, onları küçümsemeyen, dışlamayan bir yönetim anlayışı gerekmektedir. Yasal engeller kaldırılarak siyaset dâhil kamu ve toplum yaşamının her alanında gençlere yer verilmesi önemli olmaktadır (Eroğul, 1999: 280- 282).

4.3.4. Kentsel Örgütlenmeler

Kent, insanların yoğun biçimde yaşadıkları bir arazi parçasıdır. Kent, ortaya çıkışından başlayarak kentlilere özgü birtakım haklar ve yükümlülükler getirmekte, getirdikleriyle de halka kentsel iktidardan bazı isteklerde bulunma olanağı sunmaktadır. Zamanla bu durum, kent halkının siyasal toplum karşısında bir sivil toplum olarak belirmesini sağlamaktadır.

Sivil toplum, kent kültürüyle var olabilen ve kentlilere özgü bir toplum olarak tanımlanmaktadır (Karaca, 1995: 23- 24).

İnsanların kent denilen bu arazi parçası üzerinde yoğun biçimde yaşamalarının temelinde ise öncelikle, ekonomik çıkar beklentisi yatmaktadır. İnsanlar, para kazanabildikleri, büyüyüp gelişebildikleri, sağlıklı merkezlerde yaşamaktadır.

Kentsel örgütlenmelerin işlevleri oldukça geniş bir yelpazeden oluşmaktadır. Pazar ekonomisinin getirdiği sıkıntılara karşı “koruyucu tampon” olmak, temiz ve sağlıklı bir çevrede yaşama olanaklarının oluşması için çaba sarfetmek, demokrasinin yerleşmesi için projeler üretmek, yetişmiş insan kaynağı oluşturmak, sosyo-ekonomik konularda hükümet politikalarına alternatif yada uyumlu tavırlar ortaya koymak ve çoğulcu bir toplumsal yapılanma için etkin işlevler yüklenmek gibi birçok konu, kent örgütlenmelerinin ilgi alanını oluşturmaktadır (Yıldız, 1999: 34).

Örgütler aracılığıyla kentte bir yerel yönetim birimi olan belediyenin kararlarının, tercihlerinin ve uygulamalarının sorgulanmaya başlandığı ve hatta bazı konularda geliştirilen tavırların etkili olduğu görülmektedir. Kent yönetimi üzerinde sistemli ve sürekli etki ise, örgütlü yurttaş girişimleri aracılığı ile sağlanmaktadır. Kamu yönetiminin örgüt yapısı dışında kalmış, resmi ve resmi olmayan yurttaş örgütlenmeleri bu kesimi oluşturmaktadır (Yalçındağ, 1999: 57).

Kentte, kent için faaliyette bulunan merkezi, yerel, mesleki, sivil bütün hizmet kuruluşları, kent halkı (katılımda bulunarak yönetimi etkileyebilme gücüne sahip olması sebebiyle) kent yönetim birimleri olarak nitelendirilmektedir.

Yerelde kent kavramına en yakın olan birim olarak belediyeler temel alınmaktadır. Katılım araçlarını kullanarak halkın neler yapabildiği, belediyede nasıl söz sahibi olabildiği e- belediyeçilik kavramı ile açıklanmaktadır.

Çeşitli yurttaş grupları, yerel meclisler, yerel yurttaş girişimleri, dernekler, birlikler ve çeşitli sosyal oluşumlar da kent yönetiminde önemi olan örgütlenmelerdir.

İletişim teknolojisi ve televizyonlar, artık günlük hayatın önemli bir parçası haline gelmektedir. Yerel yönetimlerde demokratikleşme sürecine olduğu kadar yerel kamuoyunun oluşumunda ve mobilize edilmesinde önemli roller üstlenmektedirler. Kamuoyunu oluşturma, kamuoyunu bilgilendirme ve yönlendirme noktasında basın kuruluşlarına da önemli görevler düşmektedir.

Son yıllarda kurulan özel televizyon kanalları ile yerel sorunlara yönelik programlar hazırlanmaktadır. Yerel yöneticiler görüşlerini, projelerini, hedeflerini paylaşarak, halkın bilgilendirilmesi ve kamuoyunun yönlendirilmesi gibi görevleri yerine getirmektedir. Bu şekilde vatandaşların belirli alanlardaki yaklaşım ve tercihleri, çözüm önerilerini sunabilmesi ve yerel gündemin belirlenmesinde önemli katkıları söz konusu olmaktadır (Yıldırım, 1994: 139).

4.4. Katılımı Etkileyen Unsurlar

Katılma olabilmesi için, bağımsız bir devlet olmalıdır. Bağımsızlık devletin kurucu özelliklerinden biri olduğuna göre, zaten bağımsızlık yoksa devlet de olmamaktadır. Ama katılma olabilmesi için, ortada bağımsız bir devletin bulunması yeterli olmamaktadır. Buna ek olarak söz konusu devlete bağımlı bulunanların, bir takım asgari koşullara da sahip olması gerekmektedir. Bedensel varlığını sürdüremeyen insanların, hiç bir düzenli davranış şeklini de sürdüremeyecekleri açıktır. Öyleyse, katılmanın ikinci koşulu, **yönetilenlerin can güvenliğinin bulunması olmaktadır**. İnsanlar sadece bedensel varlıktan oluşmamaktadır. İnsanlaşmayı sağlayan şey 'toplumsallaşma' veya en geniş anlamıyla da 'eğitim' olmaktadır. Öyle ise üçüncü koşul, olarak da niteliği isterse son derece ilkel olsun, katılım olabilmesi için **belirli bir eğitim düzeyinin bulunması gerekmektedir**. Dördüncü koşul olarak, katılmaya imkân tanıyan **hukuki bir çerçevenin varlığı gerekmektedir**. Bunun yanında beşinci koşul

ise, katılmanın '**meşru**' olarak kabul edildiği bir anlayışın toplumda yerleşmesi gerekmektedir. Altıncı ve son koşul olarak da, katılma olabilmesi için, **iyi kötü bir iletişim düzeyinin varlığını** kabul etmek gerekmektedir. İnsanların yönetime katılabilmesi için, yönetimle ilgili işler hakkında çok az da olsa bilgi sahibi olmaları gerekmektedir. Bir toplumda hiçbir iletişim ağı yoksa katılma da olmamaktadır (www.2.turkstudent.net. ;Şahım, 2004).

İnsanların katılımcı bir yurttaş olabilmesi, **çocukluk dönemindeki yetişme koşullarına** bağlı olmaktadır. Baskının yoğun olduğu bir ortamda yetişen çocuğun gelecekte hoşgörülü ve katılımcı bir yurttaş olması güç olmaktadır. Korkular içinde yetiştirilen, tartışılmaz buyruklar içinde boğulan çocukların, yarınlarında özgür bir toplum oluşturmaları da güçleşmektedir. Baskı ve katılım aynı anda olmamaktadır (www.ufuktu.net.; Tarhan, 2003).

Katılmayı düzenleyen normlar ve kurallar anlamında siyasal katılımda **fırsat eşitliğinin olması** katılımı arttırıcı etki yapmaktadır. Kimin, ne düzeyde, nasıl katılım yapabileceğinin yasalar ve toplumsal normlar çerçevesinde eşit şekilde belirlenmesi önemlidir. Katılım için, bireylerin sahip olduğu **eğitim, meslek, statü, yaş, cinsiyet, servet, aile**, vb kaynakların da önemli etkisi olmaktadır. Toplumsal hiyerarşide üst düzeydeki katılım fazla olurken tabanda yer alanlar için katılım çok düşük seviyede kalmaktadır. Bireylerde katılma güdüsünün olması da katılımı arttırıcı etki yapmaktadır (Çitci, 1999: 244- 245).

Katılımı belirleyen ölçütler, ayrıca **katılımcıların özellikleri** ile de ilişkili olmaktadır. Kişilik özellikleri, bedensel özellikler, karakter, anlayış, gereksinimler, motivasyon ve değer yargılarını da kapsayan nitelikler bu anlamda önem arz etmektedir. Ayrıca bireyin siyasal nitelikleri, bir topluluğa ait olma, çevre ile olan ilişkilerin niteliği, çocukluk ve yetişkinlikteki sosyalleşme deneyimleri, bireyin siyasal tutum ve davranışlarını belirlemede önemli rol oynamaktadır. Gelir, yaş, meslek, eğitim, cinsiyet ve bulunulan toplumsal konum gibi etmenler de katılımı etkilemektedir. Bu etkenler temel başlıklar halinde açıklanmaktadır.

4.4.1. Cinsiyetin Etkisi

Kimi toplumlarda kadına özgü ve erkeğe özgü davranışları belirlemeye çalışan araştırmalar sonucunda eğitim, başarı, çalışkanlık, kontrollü saldırganlık, girişkenlik gibi öğelerin daha çok erkekler için; aile, ev, akrabalık grubuna yönelik bütünleştirici ve

uyarlamacı eğilimlerin de daha çok kadınlar ile birlikte düşünüldüğü ortaya çıkmaktadır. Kadınlar, erkeklere oranla daha düşük sosyo- ekonomik statüleri nedeniyle, kitle iletişim araçlarından yararlanma imkânına daha az sahip olmaktadır. Böylece de siyasal ilgi, siyasal bilgi, siyasal etkinlik ve örgütsel üyelik konularında hep daha yetersiz durumda olmaktadır. Hükümet ve bürokrasi ile ilgili konularda daha çekingen bir davranış göstermektedirler. Sonuçta da yönetime katılma konusunda, **erkeklerin, kadınlara göre daha ileri durumda oldukları** görülmektedir. Kadını siyasal alanın dışında tutma anlayışı, daha çok geleneksel toplumlara özgü ve çağdaşlaşma ile birlikte değişmesi gereken bir anlayış olmaktadır. Kadınların eğitim düzeyinin yükselmesi, çalışan kadın sayısının artması ile toplumda kadının toplumsal rollerinin değişmesi kolaylaşmaktadır. Kadınlar artık siyasal yaşamla daha çok ilgilenmekte ve haklarını savunabilmektedirler (Çukurçayır, 2002: 64- 65).

Dar anlamda siyasal haklar bakımından, geniş anlamda katılma hakları bakımından, genellikle erkekler ön sıraları işgal etmektedirler. Kadınların da toplumda hak ettikleri yeri alabilmeleri için hukuk alanındaki eşitsizliklerin kaldırılması gerekmektedir (www.2.turkstudent.net. ;Şahım, 2004).

Kadınların, düşüncelerini geliştirmesi, düşüncelerini birleşerek ya da örgütlenerek açıklayabilmesi, yayabilmesi için eğitim imkânlarından yeterince yararlanmaları gerekmektedir (Eroğul, 1999: 109).

Ülkemizde, Atatürk döneminde, kadın- erkek eşitliğini sağlamak için hem tüze, hem de uygulama alanında önemli adımlar atılmıştır. 1926'da kabul edilen Medeni Kanun ile kadınlar, toplumsal haklar bakımından erkeklerle eşit duruma getirilmişlerdir. 1930 yılında kadınlara, belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır. 5 Aralık 1934'te yapılan bir anayasa değişikliği ile kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakları verilmiştir. 1935 yılında da, ilk kadın temsilciler TBMM'de yer almıştır.

Gelecek nesilleri yetiştiren Türk kadını, aldığı her sorumluluğun üstesinden gelebilen, iyi ve kötü her durumda erkeği ile omuz omuza olabilen yapısıyla artık çalışma hayatında da yer alabilmekte, sahip olduğu hakları sonuna kadar kullanabilmektedir.

4.4.2. Eğitimin Etkisi

Bireyin kendiliğinden bir siyasal davranışta bulunabilmesi, onun günlük yaşamını nasıl biçimlendirdiğine bağlı olarak değişmektedir. Görev duygusu, kişisel ilişkileri, yaşama çevresiyle ilişkileri, alınan eğitimin sağladığı bilinçli davranışları, bireyi siyasal davranış için cesaretlendirmektedir.

Eğitim, bireylerin siyasal yaşama katılmasını kolaylaştırmakta ve katılmanın ön koşullarını hazırlamaktadır. Eğitimli yurttaş, konuşmakta ve kendi zihinsel kapasitesine güvenerek düşünmektedir. Dışsal etkilerden bağımsız olmaktadır. Eğitim düzeyi, bireyin siyasal tercihlerini daha bilinçli olarak yapmasında önemli rol oynamaktadır. Siyasal içeriklerin daha iyi kavranmasını, yorumlanmasını ve iletilmesini sağlamaktadır.

Eğitim düzeyi arttıkça birey için katılma bir yurttaşlık görevine dönüşmektedir. Eğitim, bireye çevresini değiştirme becerisi kazandırmakta, bireye gelir ve statü sağlamakta, bireyin soyut ve genel kavramlarla düşünmesini sağlamakta, bireye grup içinde davranma alışkanlığı kazandırmakta, ayrıca birey yalnız bir grubun ya da sınıfın değil birçok grubun üyeleri ile iletişime geçebilmektedir (Çukurçayır, 2002: 69- 70).

Türkiye'de, siyasal katılmada eşitsizlik yaratan en önemli etmenlerden biri de eğitim olmaktadır. Eğitim, hem dar, hem de geniş anlamda siyasal hakların kullanımını etkilemektedir.

Ülkemizde seçmen olabilmek için bir eğitim koşulu yoktur. Milletvekili seçilebilmek için ise en az ilkokul mezunu olmak gerekmektedir. Eğitim, yalnızca seçilme hakkı bakımından değil, tüm siyasal haklar bakımından önemli olmaktadır. Kamu hizmetlerine girebilmek için ilkokul mezunu olmak şart olunca, toplumumuzun yaklaşık yarısı bu en düşük dereceye bile talip olamamaktadır. Üstelik hizmetin üst kademelerinde yüksek öğrenim de aranınca toplumumuzun çok büyük bir kısmı da bunun dışında kalmaktadır.

Ülkemizde okur-yazar nüfusun yüzde üçünden azı, siyasal katılmada gerçekten etken bir rol oynama olanağına sahiptir. Nüfusun yüzde doksan yedisinden fazlası, salt eğitim yetersizliği nedeniyle, bu hakkı kullanamamaktadır. Kullanabilenlerin de tam anlamıyla demokratik kültürle donanmış oldukları söylenememektedir (www.2.turkstudent.net. ;Şahım, 2004).

4.4.3. Yaşın Etkisi

Bireyin, çeşitli değerler, inançlar, yönelimler ve beklentilerle donanması, siyasal sistem içinde etkinlik gösterebilmesi için belirli bir yaş sınırını aşması gerekmektedir. Bu sınır, bireyin denetimi dışında belirlenmektedir.

Geleneksel siyasal katılma türlerine gençler daha az ilgi duymaktadırlar. Buna karşılık güçlü ve geleneksel yapılara karşı olan ideojilere daha yakın olmaktadır. İlerleyen yaşla birlikte siyasal tercihler sağlamlaşmakta ve etkilenebilirliği azalmaktadır. Yani yaş ilerledikçe siyasal katılım da artmaktadır. Yaşın ayrıca diğer siyasal kaynaklardan olan meslek statüsü, sosyo-ekonomik statü üzerinde de etkisi olmaktadır (Çukurçayır, 2002: 66).

Katılma için yaş sınırının düşük ya da yüksek tutulması, gençliğin katılımını doğrudan etkilemektedir. Katılım konusunda yaş sınırının alçak ya da yüksek tutulması, gençliğin siyasal yaşama katılması ya da siyasal yaşamdan dışlanması sonucunu doğurmaktadır (Eroğul, 1999:115).

Ülke nüfusunun yarısından çoğunu gençlerin oluşturduğu ülkelerde bu unsur büyük önem kazanmaktadır. Yine gençliğin katılımının kısıtlanması, onları olumsuz, negatif katılmaya itebilmektedir. Yarının yöneticileri olarak büyük sorumluluklar yüklenecek gençlerin, siyasi sorunlar üzerinde serbestçe düşünebilmesi ve kanaatlerini açıklamaları gerekmektedir. Ancak bunu ölçüyü kaçırmadan yapmaları önemli olmaktadır. Gençlerin siyasetle aktif ilgisi, öğrencilerin asıl görevleri olan öğrencilik faaliyetleri aksatılmadan yapılması en doğru uygulama olmaktadır.

Yalnızca bugünkü gerçeklere göre, tıpkı kadınlar gibi, Türkiye'de gençler de siyasal katılma içerisinde yer alamamaktadırlar. 1982 Anayasamıza göre, (mad.68) siyasal partilere gençlik kolları kurma yolu kapatıldığından, siyasal partilerde aktif çalışma gençliğe yasaklanmaktadır. Demokratikleşme ve devlet yönetimine katılma da, gençler de söz sahibi olmamakta ve yaşlarıyla birlikte hukuki durumları da müsait olduğunda da siyasal katılımları topluma pahalıya mal olacak hâle gelmektedir (www.2.turkstudent.net. ;Şahım, 2004).

Son yapılan değişiklikle Meclis Anayasa Komisyonu, milletvekili seçilme yaşını 25 olarak kabul etmiştir. Avrupa Birliği ve aday ülkelerde seçilme yaşı ise 19 ile 25 arasında değişmektedir. Avrupa birliği üyesi ve aday ülkelerin 19'unda seçilme yaşı 18, 4 ülkede 21, 1 ülkede 23 ve 3 ülkede ise 25 olmaktadır. Ülkemizde ise 546 milletvekilinden sadece % 6,4' ü (35 milletvekili), 40 yaşın altındaki milletvekillerinden oluşmaktadır (www.tbmm.gov.tr).

Olumlu yöndeki bu kararın sonuçlarının da olumlu olabilmesi için sadece yaşın 25 olmasından öte milletvekilliği görevini yapabilme liyakat ve ehliyetine de sahip olmak gerekmektedir. Seçilme yaşının 25 olması, gençlerimizin demokratik katılımını sağlaması açısından ve temsil açısından olumlu bir gelişme ise de Mecliste milletvekillerinin yaşı gençleştikçe, yasama da, tecrübe açısından birtakım eksikliklerin yaşanabilmesi muhtemeldir.

Diğer ülkelerin, temsilciler meclisindeki seçilme yaşının 25'e, 18'e indirilmiş olması, orada, aynı zamanda, bir senatonun bulunması ve meclisten çıkan yasanın senatonun onayından geçtikten sonra yürürlüğe girmesi gibi bir durum da söz konusudur. Ülkemizde ise böyle bir senato olmadığı için en azından Meclis Adalet Komisyonunda ve Anayasa Komisyonunda görev yapacak milletvekilleri için senatolarda aranan en az 40 yaş ve hukuk fakültesini bitirmek gibi- bir yeterlik ve uzmanlık olmasının daha uygun olacaktır.

4.4.4. Yerleşme Yerin Etkisi

Cinsiyet, eğitim ve yaş yanında, ülkemizde siyasal katılımın uygulamadaki durumunu belirleyen diğer bir etmen de yerleşme yeri olmaktadır.

Kır hayatından koparak kent hayatına doğru yaşanan kentleşme olgusu, siyasal katılmayı önemli ölçüde etkileyen değişkenlerden biri olmaktadır. Kent kültürünün oluşması, siyasal kültürün oluşmasında ve gelişmesinde oldukça etkili olmaktadır. Yani kente özgü, bireysel niteliklerin ön plana çıktığı bu kültür demokratik gelişmeler bakımından da önemlidir (Çukurçayır, 2002: 69).

Yurdun şu ya da bu bölgesinde oturmak, köy veya kentte yaşamak nedeniyle, yurttaşların siyasal davranışlarında farklılıklar olmaktadır. İnsanların yaşadıkları yörelerin gelişmişlik düzeyi ile siyasal katılma arasında doğrudan bir ilişki olmaktadır. Genelde teorik olarak doğru kabul edilebilecek bu durum Türkiye'de pek geçerli olmamaktadır. Eğer bu teori doğru kabul edilecek olursa katılım açısından ülkenin doğusunun batısından geri kalması gerekmektedir. Oysa bu görüşün tamamen desteklenmesi de mümkün olmamaktadır. Öyle ki, en azından siyasal hakların en önde geleni olan seçme hakkı bakımından beklentilerin aksine doğulu seçmen, batılı seçmenden daha katılımcı konumda görünmektedir. Siyaset bilimcilere göre kentlerde yüksek bir katılma beklenirken, gerçeklerin bunun da aksine olduğu görülmektedir. Bütün illerde en düşük katılma oranını şehirli seçmenler verirken, kasabalılar onlardan

biraz daha yüksek oranda seçime katılmakta, en yüksek orana ise köylüler ulaşmaktadır. Sonuçta da yerleşme biçiminin, batılı ülkelerin çoğunda görülenin aksine siyasal katılmayı etkilediği görülmektedir. Doğudaki katılma serbest iradeyle değil, genellikle güçlü birimlerin etkili olması, kültür ve dini etkilerin siyasi parti çalışmalarına yansımalarıyla değişmektedir. Batıdaki seçmenler ise daha fazla özgür iradelerini kullanabildiklerinden, zaman zaman siyasi düzene olan tepkilerini, gerektiğinde oy vermeme şeklinde gösterebilmektedirler. Bu da bize Türkiye'de, Batı'nın tam tersine katılmama, siyasete ilgisizlik değil, bilinçli bir ilgiyi göstermektedir (Eroğul, 1999: 119-121).

4.4.5. Sınıfın Etkisi

Bireyin yaşadığı çevre ve almış olduğu eğitim gibi değişkenler, bireyin ilerdeki mesleğini dolayısıyla da hangi sınıfa dâhil olacağını belirlemektedir. Bireyin toplumsal statüsü yükseldikçe kamusal politikalara ilgisi de artmaktadır. Oy verme, siyasal ve toplumsal sorunları tartışma gibi etkinlikleri daha kolay ve daha sık yapmaktadırlar. Birey kariyer yaptıkça, örgüt üyeliği ve etkinliği artmakta, siyasal bilgisi ve ilgisi de siyasal etkinliklerle pekişmektedir (Çukurçayır, 2002: 70- 71).

Toplumda meydana gelen sınıflaşmaların katılımı etkileyeceği gerçeği, tarihte olduğu gibi günümüzde de geçerliliğini korumaktadır. Sınıfların davranış biçimleri, zamana ve zemine göre değişerek ortaya çıkmaktadır. Halk, siyasal hakları kullanmak yada güçlü bir baskı grubu şeklinde ortaya çıkabilmek için, birlikte hareket etmeli ve teşkilâtlı olmalıdır. İşçi sınıfı da genellikle sendikalaşma hareketi ile haklarını kullanabilmektedir. Dünya ve Türkiye uygulamalarına bakıldığında ise işverenlerin de bu yolu kullandıklarını görmek mümkün olmaktadır.

Kanuni sınırlamalar yanında, sınıf sınırlarının çizilememesi ve grupların kimi zaman kalabalıkları kapsıyor olması, bunların siyasal davranışlarını izleme şansını ortadan kaldırmaktadır. Bu nedenle siyasal bilimciler, sınıfların siyasal davranışlarını siyasi partiler ve baskı grupları açısından incelemeyi tercih etmektedirler. Siyasal partiler, siyasi güce sahip olmak ya da hiç değilse bu güce söz dinletebilmek için hemen her kesime gitmektedirler. Türkiye' de, siyasal güçlerin, baskı grupları içinde en çok Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), çeşitli sanayi ve ticaret odaları, işveren sendikaları, işçi ve memur sendikaları, Türkiye Sanayici ve İşadamları Derneği

(TÜSİAD) ve Türk-İş'le diyalog içinde bulunduğu da kamuoyunca bilinen bir durum olmaktadır (www.2.turkstudent.net. ;Şahım, 2004).

4.4.6. Kitle İletişim Araçlarının Etkisi

Günümüzde oldukça farklılaşan ve giderek daha çok bireyin kullanmasıyla günlük yaşamın önemli bir parçası haline gelen kitle iletişim araçları, toplumu açık hale getirmekte, yönetim ve siyaseti daha kavranabilir kılmaktadır.

Kitle iletişim araçlarını izleyebilen birey, çevresindeki olaylar hakkında bilgilenmekte, siyasal yaşama daha yoğun katılmakta, ilgilenmekte, siyasal yaşam hakkında tartışmaktadır. Siyasal kontrol ve eleştiriye de katkı sağlamaktadır.

Kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması ile yüz yüze propagandanın etkisinin azaldığı düşünülmektedir. Türkiye’de ise bu etki hem tarımsal kesimde hem de kentsel kesimde devam etmektedir. Siyasal haberlerin artması bağlı olunan siyasal düşüncüyü daha da güçlendirmekte, siyasal tercihlerin değişmesine etkisi daha az olmaktadır (Çukurçayır, 2002: 73).

4.4.7. Gelirin Etkisi

Eğitim, yaş, cinsiyet ve meslek gibi gelir de bireyin siyasal katılımını etkileyen unsurlardan biri olmaktadır. Ekonomik bakımdan güçlü olanlar, eğitim düzeyi yeterli olmadığında dahi siyasal bakımdan etkin olmaktadır.

Köylerde en yoğun görülen seçimlere katılım, gelir düzeyi yüksek kentlerde daha az olmaktadır. Bu durum, gelir- katılım ilişkisinde tam belirleyici olmamaktadır. Nedeni seçimlere katılma eyleminin en alt düzeyde ve edilgen bir katılma şekli olmasıdır. Gelir düzeyi yükseldikçe, daha üst düzeydeki katılma türlerine doğru kayma olmaktadır.

Siyaset, gelir düzeyi yüksek olanlar yurttaşlar tarafından daha kolay yönlendirilmektedir. Ancak siyasetin tabana yayılması ile geniş kesimlerin siyaset ve yönetim üzerinde etkili olması, katılım süreçlerinin sağlıklı şekilde işlemesi sağlanmaktadır (Çukurçayır, 2002: 74).

4.5. Katılımı Engelleyen Unsurlar

Siyasal sistem, birey için bir anlam ifade etmediğinde, gerçek gereksinimlerine yanıt veremediğinde yabancılaşma davranışı olarak nitelendirilen bir davranış ortaya çıkmaktadır. Bireyin kendisini gerçekleştirmesinin engellendiği durumlarda, siyasal sistemden önce yavaş yavaş uzaklaşmak sonrasında da sistemden tamamen kopuş şeklinde bir davranış kalıbı karşımıza çıkmaktadır.

Ayrıca, yaşanan olaylar üzerinde etkili olma ümidinin tamamen kaybedilmesi durumu güçsüzlük ve normsuzluk durumları ile birleşince de genel bir değer ve inanç eksikliği yada karışıklığı yaşanmaktadır.

Eğitim eksikliğinden kaynaklanan olumsuzluklar, sosyal ve ekonomik şartlardaki yetersizlik, kişisel isteksizlik, bazı hukuki engellemeler...vb durumlar ile olumsuzların getirdiği dışlanmışlık düşüncesi de birleşince katılım gerçekleşmemektedir.

Yönetime katılım davranışını olumsuz yönde etkileyen bazı durumlar bulunmaktadır. Örneğin;

- a- Yurttaşın toplumsal konularla ilgilenme düzeyinin oldukça düşük olması,
- b- Yöneticilerin, katılımı işleri zorlaştırıcı ve etkenliği azaltıcı bir etki olarak görmeleri,
- c- Temsilcilerin, yurttaşla olan dönemsel ilişkilerini yurttaşla yakınlık ve demokratiklik için yeterli saymaları,
- d- Yönetenlerin tavrına karşı halkın çekingen olması,

şeklindeki durumlar hem yerel yönetimde, hem de ülke yönetiminde katılımın sınırlı düzeyde kalmasına etkisi olmaktadır. Bu gibi durumlar nedeniyle bazen de katılım gerçekleşmemektedir (Çukurçayır, 2002: 59- 60).

Yöneticiler, demokratik yönetim anlayışının temel savunucuları ve uygulayıcıları olarak yönetilenler ile birlikte katılımcı yönetim ilkelerine uygun bazı prensipler geliştirmektedirler. Örneğin, sistemin çağdaş ve demokratik ilkelerle yürütüldüğünü, demokrasinin bütün kurumları ile gerçekleşmesi için çaba gösterdiklerini her fırsatta kamuoyuna yansıtmaktadırlar. Yasal açıdan da engellemelerin önünü açan düzenlemeler yapmaktadırlar. Bazı eksikliklerin giderilmesi için de eğitici- öğretici programlar ve projeler yürütmektedirler.

DÖRDÜNCÜ KESİM

ARAŞTIRMA ALANI VE ANKET VERİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu bölümde İskenderun'daki mahalle muhtarları, sivil toplum kurum (dernek, kulüp, sendika, vakıf, oda vs) temsilcileri ile yapılan anket çalışmasının sonuçları yer almaktadır.

Veriler, anket uygulanarak elde edilmiştir. Ankette yer alan sorular, 2007 Şubat ve Mart ayları içerisinde İskenderun'daki mahalle muhtarlarına ve kentsel örgütlenme temsilcilerine (dernek, vakıf, sendika, oda, kulüp...vb) uygulanmıştır. Uygulamada hedeflenen 150 anketten yalnızca 102'si yanıtlanmış ve değerlendirmeler bu 102 anket üzerinden yapılmıştır. Anket, otuz üç sorudan oluşmaktadır. Sorular, katılanların yönetim ile ilişkilerini belirtme, talep ve beklentilerini ortaya koyabilme, katılım ile ilgili durum tespiti yapabilme amaçlı olduğu kadar katılanların bireysel özelliklerini de saptama amacına yönelik hazırlanmıştır. Ancak burada katılım açısından önemli olan soruların değerlendirmelerine yer verilmiştir.

5. ARAŞTIRMA ALANININ SOSYO- EKONOMİK ÖZELLİKLERİ

Hatay'ın en büyük ve en önemli ilçesi olan İskenderun'un kuruluşu tarih öncesi devirlere kadar dayanmaktadır. Bazı bölgelerinde antik çağ öncesinde yerleşime

açıldığını gösteren kalıntılara rastlanılmaktadır. M.Ö. 2000 yıllarında günümüz İskenderun topraklarında Hititlere bağlı Kadu Beyliğinin kurulduğu bilinmektedir. M.Ö. 1200'lü yıllardan önce Fenikeliler bu bölgede Myriaydus adıyla koloni kurmuşlardır. M.Ö. 1200'den sonra ise Hattini Krallığı, Reyhanlıyı merkez yaparak bu bölgede yaşamışlardır. M.Ö. 7.yüzyılda Türk asıllı Hurrilerin eline geçen İskenderun ve çevresi M.Ö. 6.yüzyılda Perslerin eline geçmiştir. M.Ö. 333 yılında, Asya seferi sonrasında Büyük İskender tarafından kurulmuştur. O zamanlar adı "Alexandria" şeklindedir. Roma hâkimiyeti başladıktan sonra İranlıların istilası ile kalesi tahrip edilmiştir. Sonrasında yeni inşa edilen şehrin adı "Alexandria Scabiosa" olarak geçmektedir. 4. yüzyıldan itibaren ise Alexandria Scabiosa ismi "Küçük İskenderiye" olarak değiştirilmiştir. İslam kaynaklarında ismi İskenderiye, İskenderuna şeklindedir (www.iskenderun.bel.tr/statik_sayfalar/tarihi.php).

Doğu Roma- İslam rekabeti sırasında defalarca el değiştirmiştir. Büyük Selçuklu Devletine, sonra Eyyubilere geçmiştir. 1. Haçlı seferi sırasında Tancrede tarafından zapt edilmiştir. (1097) Antakya Dukalığının, Mısır Memluk Devleti tarafından ortadan kaldırılması üzerine 14. ve 15. yüzyılda bu bölge Memlukların Halep valileri ve bazen de Dulkadirliler Emirliğinin nüfuz sahasında kalmıştır. Nihayet 16. yüzyılın ilk yarısında Osmanlı hâkimiyetine girmiştir (Kara, 2005: 18- 22).

İskenderun ve çevresinde, Osmanlı yönetimi zamanında, 1607 yılında Sadrazam Kuyucu Murat Paşa ile Celali Canbolatoğlu arasında Oruç Ovasında bir savaş yaşanmıştır. Osmanlı İmparatorluğu zamanında ticari ve stratejik özelliği nedeniyle, Doğu Akdeniz ticaretinde önemli bir liman şehri olmuştur. Liman, özellikle 19. yüzyıldan itibaren Avrupalı sömürgeci devletlerin ilgi odağı haline gelmiştir. 1832 yılında Kavalalı Mehmet Ali Paşanın oğlu İbrahim Paşa komutasındaki Mısır ordusunun, Ağa Hüseyin Paşa komutasındaki Osmanlı ordusunu Belen geçidinde ağır bir yenilgiye uğratması sonucunda İskenderun kısa bir süre için Mısır Valisi yönetimine geçmiştir. 1839'da Tanzimat ile birlikte yapılan idari düzenleme ile İskenderun, Payas ve Belen ile birlikte Adana eyaletine bağlanmıştır (www.iskenderun.gov.tr).

1872'de hasara sebep olan bir deprem yaşanmıştır. 1881 yılında maliye müfettişi Mesut Bey'in hazırladığı detaylı bayındırlık raporu sayesinde demiryolunun İskenderun'a bağlanması kararlaştırılmış, liman genişletilmiştir. 1912 yılında Bağdat demiryolunun tali bir hattı olarak Toprakkale-İskenderun demiryolu işletmeye açılmış ve şehrin Anadolu ile olan ulaşımı yoğunluk kazanmıştır (<http://tr.wikipedia.org>).

Mondros Ateşkes Antlaşmasından sonra 12 Kasım 1918 günü İskenderun Fransızlar tarafından işgal edilmiştir. İşgalin ardından oluşturulan Türk çeteleri ile Fransızlar ve onların desteklediği Ermenilerle, kanlı çarpışmalar yaşanmıştır. 20 Ekim 1921'de Fransızlarla imzalanan Ankara Antlaşması doğrultusunda Hatay'da, İskenderun sancak idaresi kurulmuştur. Fransa'nın Suriye'ye bağımsızlık tanınması için yapılan çalışmalar üzerine Türk Hükümeti'nin müdahalesi ile bağımsız Hatay Devleti kurulmuştur. Aynı gün Hatay Meclisi yasama çalışmalarına başlamıştır. Sonrasında da aynı meclis Hatay'ın Anavatana katılması kararını almıştır. İskenderun Türkiye sınırlarına dâhil olmuştur. 5 Temmuz 1938 günü Türk ordusu İskenderun'a girmiştir. Kent için önemli olan 5 Temmuz günü çeşitli etkinliklerle her yıl kutlanmaktadır (Mursaloğlu, 2000: 1).

5.1. Coğrafi Konum

İskenderun Akdeniz Körfez kıyısının kıvrıldığı yerde batıdan hafif bir çıkıntı ile korunmuş Doğu Akdeniz bölgesinde 37 Kuzey enlemi ve 36- 37 Doğu meridyenleri arasında yer almaktadır. Amanos Dağlarının eteğinde, 5 kilometreyi bulan ova üzerinde kurulmuştur. Yüzölçümü yaklaşık 743 kilometrekareyi bulmaktadır. Kent Halep - Belen yolu bitiminde yer almaktadır. Güney ve doğudan dağların koruduğu İskenderun, batıdan da körfezin karşı yakasını oluşturan Misis Tepeleri ile Ceyhan'ın Yumurtalık kısmının oluşturduğu çıkıntılarla korunmaktadır. Akdeniz'de zaman zaman esen ve denizleri altüst eden Lodos rüzgarından bu şekilde korunan İskenderun, ticari hinterlandı geniş olan bir liman şehridir (www.iskenderun.gov.tr).

5.2. Nüfus

İskenderun, nüfus itibarıyla Hatay ilinin en büyük ilçesi durumundadır. Nüfus yoğunluğu bakımından ve nüfus yapısı itibarıyla dikkatleri üzerinde toplamaktadır. Nüfusu 292.097 olmakla birlikte bunun 159.650 kadarı kent merkezinde 132.447 kadarı da belde ve köylerde yaşamaktadır. İskenderun Demir Çelik Fabrikası'nın 1970 yılında faaliyete geçmesi ile birlikte, kentte yaklaşık 50 bin nüfusluk bir artış olmuştur.

Nüfusun dinsel yapısına bakıldığında ise Hıristiyan, Ermeni ve Müslüman nüfus birlik ve dayanışma içinde yaşamlarını sürdürmektedir (www.iskenderun.gov.tr).

5.3. İstihdam

İskenderun, Demir Çelik Fabrikası'nın yarattığı istihdam ve ihracat geliri ile önemli bir konumdadır. İskenderun'da başta demir- çelik olmak üzere gübre ve çimento ile birlikte, resmi ve özel sektöre ait 50 kadar küçük- büyük fabrika bulunmaktadır. Küçük sanayi sitesinden ayrı olarak kurulmakta olan organize sanayi bölgesinde yer alacak 54 fabrika, yabancı sermaye yatırımı olan doğalgaz ve petrol boru fabrikası ile Türkiye'nin de en önemli sanayi bölgelerinden biri olması hedeflenmektedir. İskenderun Demir Çelik Fabrikası (İSDEMİR) sekiz bin kişiye istihdam yaratan ve özelleştirme kapsamında geçen yıllarda ERDEMİR' devredilen İSDEMİR, Türkiye'nin en büyük demir- çelik fabrikası konumundadır. İskenderun'da diğer önemli firma ise, 1966'da kurulan ve İSO 9002 Kalite belgeli İskenderun Filtre ve Sanayi Ticaret A.Ş. olmaktadır. 37 milyon adetlik üretim kapasitesi ile her yıl 10 milyon dolar civarında ihracat geliri yaratarak Türkiye'nin en önemli filtre üretim merkezi kabul edilmektedir. İskenderun Limanı sayesinde kent, önemli bir ticaret merkezi olarak Akdeniz'in Ortadoğu'ya açılan en önemli kapılarından biri kabul edilmektedir. 1400 metre uzunluğundaki liman demiryolu, karayolu bağlantıları ile İran, Irak, Suriye'nin ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin ithalat ve ihracatında büyük öneme sahiptir.

Turizm alanında ise 968 yatak kapasiteli 10 otel ve pek çok pansiyon kentte hizmet vermektedir. Özellikle plajları ve denizi ile ünlü, Gülcihan ve Arsuz yöreleri, tatil cenneti olarak turistlere hizmet vermektedir (www.iskenderun.gov.tr).

5.4. Eğitim

İskenderun, eğitim alanında da önemli bir yere sahiptir. Kentte, Milli Eğitime bağlı, 23 Lise, 92 İlköğretim Okulu, 8 Özel Okul, 2 Anaokulu, 18 Dershane, bulunmaktadır (http://iskenderun-meb.gov.tr/modules.php?name=GA_Okullarimiz).

2001 ÖSS sınavında Türkiye birincisi ve 2002 ÖSS sınavında da Türkiye ikincisinin İskenderun'dan çıkması geniş çaplı eğitim veren büyük dershanelerin kentte şube açmasında etkisi olmuştur.

İskenderun'da ayrıca Mustafa Kemal Üniversitesi'ne bağlı, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, Sivil Havacılık Yüksekokulu ve Meslek Yüksekokulu bulunmaktadır (www.mku.edu.tr).

6. ANKETE KATILANLARIN KİŞİSEL ÖZELLİKLERİ

Burada, ankete katılanların kişisel özellikleri belirtilmektedir. Bu bağlamda cinsiyet, eğitim, yaş, meslek durumları hakkında durum tespiti yapılmaktadır.

6.1.Cinsiyet

Ankete katılan kişilerin cinsiyete göre dağılımları, mahalle muhtarları ve kentsel örgüt temsilcileri şeklinde gruplandırılmış şekli ile Tablo 1'de görülmektedir.

Tablo 1- Ankete Katılanların Cinsiyete Göre Dağılımı

Görüşler		Sayı	Oran
Mahalle Muhtarları	Erkek	32	97,0
	Kadın	1	3,0

Kentsel Örgüt Temsilcileri	Erkek	61	88,4
	Kadın	8	11,6
Toplam	Erkek	93	91,2
	Kadın	9	8,8
Genel Toplam	Erkek ve Kadın	102	100,0

Tablo 1’de görüldüğü gibi ankete katılan mahalle muhtarlarının, % 97’si erkek, % 3’ü kadındır. İskenderun’da mahalle muhtarlığı görevinde erkek hakimiyeti görülmektedir. Öyle ki muhtarlardan sadece biri kadındır. Bu tür görevlerde erkek başarısının daha yüksek olacağı düşünülerek, yönetilenler tercihlerini erkeklerden yana kullanmaktadırlar. Ataerkil toplum yapısı nedeniyle kadınların, bu tür görevlere talip olma istekleri de pasif olmaktadır. Ayrıca kentteki örgütlenmelerde, yönetici- başkan konumunda olan kişilerin % 88,4’ünün erkek, % 11,6’sının da kadın olduğu görülmektedir. Dernek, vakıf, sendika..vs başkanlığı görevlerinde de erkek hakimiyeti söz konusu olmaktadır.

Ankete katılan kişilerin genel toplamına baktığımızda ise, % 91,2 oranında erkek, % 8,8 oranında ise kadın katılımcı olduğu görülmektedir. Dolayısıyla İskenderun’da alt örgütlenmelerde görev alanların, çoğunlukla erkekler olduğu, kadınların sınırlı sayıda kaldığı söylenebilmektedir.

6.2. Eğitim Durumu

Ankete katılan kişilerin eğitim durumları Tablo 2’de görülmektedir.

Tablo 2- Ankete Katılan Kişilerin Mezun Oldukları Okullar

Görüşler	Sayı	Oran
İlköğretim	49	48,0
Lise	46	45,1

Üniversite	7	6,9
Toplam	102	100,0

***İlkokul ve ortaokul mezunları, ilköğretim mezunu olarak belirtilmiştir.**

Tablo 2’de görüldüğü gibi, ankete katılanların % 48’i ilköğretim, % 45,1’i Lise, % 6,9’u da Üniversite mezunu olduklarını belirtmişlerdir. Buna göre, ilköğretim mezunu olarak mahalle muhtarlığında ve kent örgütlerinde başkanlık görevinde bulunanların çoğunlukta olduğu, lise mezunlarının da azımsanmayacak oranda (% 45,1) olduğu görülmektedir. Üniversite eğitimi alarak bu görevi yapanların da az sayıda olduğu tablodan anlaşılmaktadır. İskenderun kent yönetiminde görevli, mahalle muhtarı ve kentsel örgüt temsilcilerinin eğitim profillerinin yüksek olmadığı sonucu ortaya çıkmaktadır.

6.3. Yaş Durumu

Ankete katılanların, yaşlarına ilişkin veriler Tablo 3’de görülmektedir.

Tablo 3- Ankete Katılanların Yaş Durumu

Görüşler	Sayı	Oran
25- 30 arası	1	1,0
31-40 arası	44	44,9
41-50 arası	47	48,0
51 ve sonrası	6	6,1
Toplam	98	100,0

*** 4 kişi soruya cevap vermemiştir.**

Tablo 3’te görüldüğü gibi, ankete katılanların % 1’i 25- 30 yaş, % 44,9’u 31- 40 yaş, % 48’i 41-50 yaş, % 6,1’i de 51 ve daha ileri yaştadır. İskenderun’daki kentsel örgütlerde çalışanların, % 48’i 41-50 yaş aralığında, % 44,9’u ise 31-40 yaş aralığında yer almaktadır. İskenderun’daki kentsel örgütlenmelerde görevli kişilerin orta yaş üstü grup olarak nitelendirilen 41- 50 yaşlarında oldukları görülmektedir.

6.4. Meslek Türü

Ankete katılanların mesleklerine ilişkin veriler Tablo 4’te görülmektedir.

Tablo 4- Ankete Katılan Kişilerin Meslek Türleri

Görüşler	Sayı	Oran
Esnaf	47	49,0
Emekli	31	32,3
Serbest Çalışan	18	18,8

Diğer	--	--
Toplam	96	100,0

***6 kişi soruya cevap vermemiştir.**

Tablo 4'te görüldüğü gibi ankete katılan kişilerin % 49'u esnaf, % 32,3'ü emekli, % 18,8'i de serbest olarak çalışmaktadır. Bu kişilerden büyük çoğunluğu, kentsel örgütlenmelerdeki görevlerini esnaflık göreviyle birlikte yürütmektedirler. Ankete katılanların % 32,3'ü de herhangi bir kurum ve kuruluştan emekli olarak örgütlenmelerdeki görevlerini yürütmektedirler. Özel mekanlarında doktor, avukat, emlakçı, organizasyon sahibi vs olarak çalışan kişiler, ankette serbest çalışan olarak nitelendirilmişlerdir.

7. İSKENDERUN KENT YÖNETİMİNE İLİŞKİN VERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Burada ankete katılanların yönetime katılım ile ilgili anket sorularına verdiği yanıtlar değerlendirilmektedir.

7. 1. Belediye Hizmetlerinin Yeterlilik Düzeyinin Tespiti

İskenderun Belediye'sinin, yaptığı hizmetleri yerine getirebilmesi açısından değerlendirilmesi ile ilgili görüşler Tablo 5'te görülmektedir.

Tablo 5- Belediye Hizmetlerinin Yeterlilik Durumu

Görüşler	Sayı	Oran
Yeterli Buluyorum	47	46,1
Yetersiz Buluyorum	14	13,7
Kısmen Yeterli Buluyorum	31	30,4
Kısmen Yetersiz Buluyorum	10	9,8
Toplam	102	100,0

Tablo 5'te görüldüğü gibi ankete katılanların % 46,1'i hizmetleri yeterli bulmakta, % 30,4'ünün kısmen bazı konularda yeterli bulmakta, % 13,7'si hizmetleri yetersiz bulmakta, % 9,8'i de kısmen yetersiz bulmaktadır. Çevre, imar, elektrik, su, çöp, temizlik vs. gibi hizmetlerin yerine getirilmesinde İskenderun Belediyesi yeterli

olarak görülmektedir. Ancak belediyenin kısmen yeterli olduğunu belirten görüşlerin de yaklaşık %30 gibi bir oranda olması bazı hizmetlerin yerine getirilmesinde eksikliklerin yaşandığını göstermektedir.

7. 2. Örgütlenmelerin Belediye Çalışmalarını Etkileyebilme Düzeyi

İskenderun Belediyesi'nin çalışmalarını, kentte faaliyet gösteren mahalle muhtarları ve sivil toplum örgütlerinin etkileyip etkileyemedikleri ile ilgili görüşler Tablo 6'da görülmektedir.

Tablo 6- Belediye Çalışmalarını Etkileyebilme Düzeyi

Görüşler	Sayı	Oran
Evet, her zaman etkileyebiliyorum	22	21,6
Hayır, hiçbir zaman etkileyemiyorum	70	68,6
Kısmen belli konularda etkileyebiliyorum	10	9,8
Toplam	102	100,0

Tablo 6'da görüldüğü gibi, ankete katılan mahalle muhtarları ve sivil toplum temsilcilerine, yöneltilen “Kentsel Bir Birim olarak İskenderun Belediyesi'nin çalışmalarını etkileyebiliyor musunuz?” sorusuna büyük oranda (% 68,6) olumsuz yanıt verilmiştir. Belediyeden kaynaklanan bazı durumlar nedeniyle yönetiminde etkilerinin olmadıkları belirtilmiştir. Diğer yandan ankete katılanlardan % 21,6'sı da her zaman etkileyebildiklerini her fırsatta görüşme imkanlarının bulunduğunu vurgulamışlardır. Ayrıca ankete katılanların % 9,8'i de kısmen belli konularda etkileyebiliyorum şeklinde görüşler belirtilmiştir. Örgütlenmelerin etki gücünün olması biraz da yönetimin herkese fırsat eşitliği verebilmesi ile olmaktadır. Yönetimde katılımın sağlanabilmesi için, belediye çalışmalarının başarılı ve sürekli olabilmesi için açık, şeffaf, hesap verebilir, saygılı, hoşgörülü ortamlar yaratılmalıdır.

7. 3. Belediye Yönetiminde Etkili Olanlar

İskenderun Belediyesi'ni, çalışmalarını en çok kimlerin etkilediği konusundaki görüşler Tablo 7'da görülmektedir.

Tablo 7- Belediye Yönetiminde Kimlerin Etkisi Söz Konusu

Görüşler	Sayı	Oran
Esnaf- Ekonomik Seçkinler	41	40,2
Halk	28	27,5
Mahalle Muhtarları	11	10,8
Siyasi Parti Temsilcileri	14	13,7
Sivil Toplum Kurumları	4	3,9
Mafya Grupları	4	3,9
Toplam	102	100,0

Tablo 7'de görüldüğü gibi, ankete katılanların % 40,2'si belediye yönetiminde esnafların ve ekonomik seçkinlerin etkili olduğunu, % 27,5'i halkın etkili olduğunu, % 13,7'si siyasi parti temsilcilerinin etkili olduğunu, % 10,8'i mahalle muhtarlarının etkili olduğunu, % 3,9'u da sivil toplum kurumlarının etkili olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca mafya gruplarının belediye yönetiminde etkili olduğunu belirten görüşlerin, sivil toplum kurumlarının etkisini belirten görüşler ile aynı oranda (% 3,9) olduğu görülmektedir.

Belediyenin çalışmalarında, esnaf ve ekonomik seçkinlerle yakın olmaması, onlardan maddi manevi yardım almaması mümkün değildir. Ancak, belediyenin halkın ihtiyaçları için kurulduğu ve çalışmalar yürüttüğü düşünüldüğünde, bu konuda halkın etkisinin fazla olmaması dikkat çekici bir durum olarak görülmektedir.

7.4. Kent Sorunlarını Dile Getirmek İçin Toplantı Yapılma Düzeyi

Kentteki, mahalledeki sorunları dile getirip çözüm bulmak için belediye ile bilgi ve görüşme toplantıları yapılıp yapılmadığı konusundaki görüşler Tablo 8'de görülmektedir.

Tablo 8- Belediye İle Toplantı Yapılıp Yapılmaması Durumu

Görüşler	Sayı	Oran
Evet, yapılıyor	15	14,7
Hayır, yapılmıyor	45	44,1
Her fırsatta yapılıyor	5	4,9
Çok nadir olarak yapılıyor	37	36,3
Toplam	102	100,0

Tablo 8’de görüldüğü gibi, ankete katılanların % 44,1’i sorunları dile getirmek amacıyla İskenderun Belediyesi ile toplantı yapılmadığını belirtmektedir. %36,3’ü de çok nadir olarak toplantı yapıldığını, % 14,7’si toplantı yapıldığını, %4,9’u da hemen her fırsatta toplantı yapıldığını belirtmektedirler. Sorunların çözümü için her fırsatta bilgi ve görüşme toplantıları yapılmalı, karşılıklı çözüm yolları bulunmalıdır. İskenderun Belediyesi’nin bu konuda pasif davrandığı görülmektedir. Ayrıca, ankete katılan kişiler soruyu cevaplarken toplantı isteklerinin çoğu zaman reddedildiği yönünde açıklamalarda da bulunmuşlardır.

7.5. Kentsel Örgütlenmelerin Çeşitli Durumlarda Bir Araya Geldiklerinde Görüştükları Konular

Kentteki örgütlenmelerin, çeşitli durumlarda bir araya geldiklerinde hangi konuları görüştükları ile ilgili görüşler Tablo 9’de görülmektedir.

Tablo 9- Kentsel Örgütlenmelerin Görüştükları Konular

Görüşler	Sayı	Oran
Kent ve mahalle sorunlarına ilişkin konular	43	42,2
İşsizlik	30	29,4
Demokrasi, katılım, yönetimle ilgili konular	24	23,5

Terör	5	4,9
Ekonomik Paketler	--	--
Toplam	102	100,0

Tablo 9’da görüldüğü gibi, ankete katılanların % 42,2’si bir araya geldiklerinde veya toplantı yaptıklarında kent ve mahalle sorunlarına ilişkin konuları, % 29,4’ü işsizlik konusunu, % 23,5’i demokrasi- katılım- yönetimle ilgili konuları, % 4,9’u da terör konusunu görüştiklerini belirtmişlerdir. Toplantılarda ülkede uygulanmakta olan ekonomik paketler görüşülmemektedir. Dolayısıyla kent ve mahalle sorunları kentte yaşayanlar için dile getirilmesi gereken bir konu olmaktadır. Bu da kentsel duyarlılığın giderek arttığını göstermektedir.

7.6. Kentsel Örgütlenmelerin Belediye İle İlişkileri

Kentsel örgütlenmelerin İskenderun Belediyesi ile ne zaman daha sıkı bir ilişki içinde olduğuna yönelik görüşler Tablo 10’da görülmektedir.

Tablo 10- Belediye İle İlişkilerin Durumu

Görüşler	Sayı	Oran
Seçim dönemlerinde	29	28,4
Doğal felaketler olunca	20	19,6
Kentin bir yerine hizmet yapılacağı zaman	32	31,4
Hiçbir ilişki kurulmamakta	21	20,6
Toplam	102	100,0

Tablo 10’da görüldüğü gibi ankete katılanların % 31,4’ü kentin bir yerine hizmet yapılacağı zaman, % 28,4’ü seçim dönemlerinde, % 19,6’sı doğal felaketler olduğunda belediye ile ilişkilerin arttığını belirtmişlerdir. % 20,6’sı da belediye ile ilişki kuramadıkları yönünde görüş belirtmişlerdir. Kente yapılacak bir hizmet için belediyenin öncülüğünde her kesimden destek beklenmektedir. Maddi, manevi, fiili her türlü yardım destek gerektiğinden belediyenin kentteki her birimle yakın işbirliği içinde olması gerekmektedir. Ankette bu işbirliğinin göreceli de olsa yüksek gözükmesi, yakın zamanda İskenderun’da yaşanan sel felaketidir. Nitekim belediye ve kentteki örgütlenmelerin birlik ve beraberlik içinde çalışmaları sonucunda sorunların çözümü kolaylaşmıştır.

7.7. Kent Belediyesi İle İşbirliği İçinde Olmanın Faydaları

Kentteki örgütlenmelerin, kent belediyesi ile karşılıklı görüş alışverişinde bulunmasının, yakın ilişki içerisinde olmasının, yapılacak hizmetler için ne gibi faydalarının olacağı konusundaki görüşler Tablo 11’de görülmektedir.

Tablo 11- Belediye İle İşbirliği İçinde Olmanın Faydaları

Görüşler	Sayı	Oran
Yönetimde tekelcilik kalmaz	26	25,5
Sizin de görüşünüz alınır	38	37,3
Zayıf ve güçsüz kesim korunur	16	15,7
Çevre düzenlemesi daha iyi olur	22	21,6
Kentteki yabancılaşmış azınlık grupları yakınlaşır	--	--
Toplam	102	100,0

Tablo 11’de, örgütlenmelerin belediye ile yakın ilişki içinde olmalarının ne gibi faydalar sağlayacağı sorusunun yanıtları görülmektedir. Buna göre, ankete katılanların % 37,3’ü kendi görüşlerinin de alınacağı, % 25,5’i yönetimde tekelciliğin kalmayacağı, % 21,6’sı yapılacak çevre düzenlemelerinin daha iyi sonuçlar vereceği, % 15,7’si de kentteki zayıf ve güçsüz kesimin korunacağı yönünde görüş belirtmişlerdir. Çoğunluğun görüşlerine başvurulması önemli görülmektedir. Aslında bu durum kenti tek kişi yönetmiyor, kent birlikte yönetiliyor düşüncesini az da olsa desteklemektedir.

7.8. Katılım Kavramının Algılanması

Katılım kavramı ile ankete katılan kişilerin yönetimde ne anladıkları ile ilgili görüşler Tablo 12’de görülmektedir.

Tablo 12- Katılım Kavramının Algılanması

Görüşler	Sayı	Oran
Genel-yerel seçimlere katılmak	33	32,4
Faaliyet düzenleyip katılmak	21	20,6
Kamuoyu oluşturmak	29	28,4
Yöneticilere baskı yapmak	16	15,7
Rapor hazırlayıp-hazırlatmak	3	2,9
Toplam	102	100,0

Tablo 12’de görüldüğü gibi ankete katılanların % 32,4’ü katılım denilince sadece yerel ve genel seçimlerde oy kullanmak, % 28,4’ü kamuoyu oluşturmak, %20,6’sı faaliyet düzenleyip katılmak, % 15,7’si yöneticilere baskı yapmak, % 2,9’u da rapor hazırlayıp- hazırlatmak şeklinde görüş belirtmişlerdir. Seçimlerde oy kullanmanın katılım için yeterli olacağı fikri İskenderun’daki örgütlenmelerin büyük çoğunluğunda genel kabul görmüştür. Geleneksel yönetim anlayışına göre uygun olan bu davranış artık günümüz koşullarında gücünü kaybetmektedir. Karşılıklı, birlikte, ortak yönetim ilkeleri ile katılımı bir adım daha ileriye düşünmek gerekmekte, her an her fırsatta yönetimde yer almak gerekmektedir. Olumsuzluklara karşı kamuoyu oluşturmak, gerektiğinde yöneticilere baskı yapmak, faaliyetlerin içinde yer almak ...vs gibi faaliyetler ile katılım tam anlamıyla gerçekleşmektedir. Ancak katılımın hala önemli ölçüde ‘oyla katılım’ çerçevesinde görünmesi dikkat çekicidir.

7.9. Olumsuz Durumlarda Yapılan Davranışlar

Kentsel örgütlenmelerin, belediye tarafından yapılan bir icraatı olumsuz bulmaları halinde nasıl bir davranış sergiledikleri konusundaki görüşler Tablo 13’te görülmektedir.

Tablo 13- Olumsuz Durumlarda Yapılan Davranışlar

Görüşler	Sayı	Oran
Kentsel örgütlenmelerin ileri gelenleri ile konuyu görüşürüm	6	5,9
Kent sakinlerinin görüşlerini dile getiren dilekçeler toplarım	17	16,7
Basın yayın organları veya internet ile tepkimi belirtirim	44	43,1
Afiş,pankart ve duyurularla tepkimi ortaya koyarım	4	3,9
Protesto yürüyüşleri düzenlerim	4	3,9
Hiçbir şey yapmıyorum	27	26,5
Toplam	102	100,0

Tablo 13’te görüldüğü gibi, ankete katılanların % 43,1’i belediyenin olumsuz yaptığı herhangi bir icraata karşı tepkilerini basın- yayın organları ve internet

aracılığıyla ortaya koymaktadır. Böylece anında ve her yere tepkilerini ulaştırabilmektedirler. Kentteki basın ve televizyon bu konuda etkili olmaktadır. Ankete katılanların % 26,5'i de olumsuzluklar karşısında hiçbir tepki göstermediklerini belirtmişlerdir. Kişilerin % 16,7'si kendisiyle hem fikir olanların görüşlerini sözle değil yazılı şekilde dilekçeler aracılığıyla, % 5,9'u kendi içinde örgütlenme temsilcileri ile toplantılarda görüşerek, % 3,9'u afişler, pankartlar ile yine aynı oranda (%3,9) kişide protesto yürüyüşleri ile tepkisini ortaya koymaktadır. Demokratik yönetimde güç, yönetilenler ile paylaşılmaktadır. Bununla beraber örgütlü bir katılım ve diyalogdan ziyade yöneticilerle yüz yüze gelmeden tepki ve eleştirilerin aktarıldığı görülmektedir.

7. 10. Kentte Yapılacak Hizmet İçin Katkı Durumu

Örgütlenmelerin, kentte yapılacak bir hizmete (çocuk yuvası, huzur evi, okul, cami... vs) katkılarının, katılımlarının nasıl ve ne şekilde olacağına ilişkin görüşler Tablo 14'te görülmektedir.

Tablo 14- Kentte Yapılacak Hizmet İçin Katkı Durumu

Görüşler	Sayı	Oran
Maddi yardımda bulunurum	17	16,7
Araç-gereç yardımında bulunurum	6	5,9
Fiili olarak çalışırım	16	15,7
Gelir düzeyi yüksek kişileri bağışta bulunmaya teşvik ederim	45	44,1
Bir dernek veya komite oluşturarak bağış toplarım	17	16,7
Toplam	102	100,0

Tablo 14'te görüldüğü gibi, ankete katılan kişilerin % 44,1'i kentte yapılacak bir hizmetin faydasını herkese anlatarak, gelir düzeyi yüksek olanları bağışta bulunmak için teşvik edeceklerini, % 16,7'si maddi yardımda bulunacaklarını, yine aynı oranda (% 16,7) kişi de bir yardım derneği- komitesi oluşturarak bağış toplayacağını, % 15,7'si elinden geldiği gücünün yettiği kadarıyla, hizmet için fiili olarak çalışacağını, % 5,9 gibi düşük orandaki bir gurup da gerekli araç ve gereçleri sağlayacağını belirtmişlerdir. Teşvik etme yönündeki bir yardım şekli yapılabilecek en kolay yardım şekli olduğu dikkate alınırda daha çok 'kendi dışında başkasının katılması' bir yol olarak algılanmaktadır.

7.11. Kentsel Çalışmalara Katılım ve Olumsuzlukları Belirtme Durumu

Kentsel çalışmalara, örgütlenmelerin katkısının olup olmadığı konusundaki görüşler Tablo 15’te görülmektedir.

Tablo 15- Kentsel Çalışmalara Katılım ve Olumsuzlukları Belirtme Durumu

Görüşler	Sayı	Oran
İlgili davranmıyoruz	7	6,9
İlgili davranıp katkıda bulunuyoruz	34	33,3
Sadece bizi ilgilendiren konularda ilgiliniz	50	49,0
Nasıl katkıda bulunuruz bilmiyoruz	11	10,8
Toplam	102	100,0

Tablo 15’te görüldüğü gibi, kentsel örgütlenmelerin % 49’u sadece kendilerini ilgilendiren belli konularında yapılan çalışmalara katılmaktalar, olumlu yada olumsuz durumları belirtmekte ilgili davranmaktadırlar. Diğer yandan ankete katılanların % 33,3’ü de konu ve durum ayrımı yapmadan her zaman ilgili davrandıklarını belirtmişlerdir. İlgili davranmayanların oranı % 6,9 iken, nasıl ve ne şekilde katkı sağlayıp, olumsuzlukları dile getireceklerini bilmeyen kişilerin hiç de az sayılmayacak oranda (%10,8) var olduğu dikkati çekmektedir.

7.12. Çalışmalara Katkı Sağlamada En Etkili Yöntemin Belirlenmesi

Kentte yapılacak çalışmalara katkı sağlamak ve ilgi düzeyini yükseltmek için hangi yöntemlerin uygulanması gerektiği konusunda, kentsel örgütlenmelerin ilgili görüş ve önerilerini belirlemek amacı ile yöneltilen soruya verilen yanıtların değerlendirilmesi yapılmaktadır.

Bu konudaki görüşler Tablo 16’da görülmektedir.

Tablo 16- Çalışmalara Katkı Sağlamada En Etkili Yöntem

Görüşler	Sayı	Oran
Halkla ilişkiler çerçevesinde katılımı özendirici birim kurulmalı	12	11,8
Konferans ve paneller düzenlenmeli	19	18,6
Belediye halkın katılımını sağlayacak halk günleri düzenlenmeli	35	34,3
Yerel basın- yayın organları katılımı ilişkin programlar hazırlamalı	31	30,4
Kent yönetimine katılımı sağlayacak yasal düzenlemeler yapılmalı	5	4,9
Toplam	102	100,0

Tablo 16’da görüldüğü gibi, ankete katılanlardan çalışmalara katılımı sağlayabilmek için en uygun yöntemi belirlemeleri istenmiştir. Buna göre; kentsel örgütlenmeler, katılımın sağlanması için düzenlenecek halk günlerinin en uygun yöntem

olduğunu % 34,3'lük bir oran ile belirtmektedirler. Yönetimin kendilerine zaman ayırması ile düzenlenecek bir halk, dernek, sendika...vs günü ile dilek ve şikayetler dinlenecek, sorunlara çözümler ortak bir paydada bulunacak, birlikte- ortak- katılımlı yönetim uygulamaya geçirilecektir.

Ayrıca % 30,4 ile yerel basın- yayın organlarında programların hazırlanması, % 18,6 oranında da katılım ile ilgili konferans ve panellerin düzenlenmesi istenmektedir. Belediye içinde halkla ilişkiler çerçevesinde ayrı bir katılım biriminin oluşturulması fikrini belirtenlerin oranı da %11,8'dir. Yapılan değişikliklerle yasal düzenlemelerle katılım için gerekli ortam sağlanmasına rağmen yine de % 4,9 oranında bir grup da bu konuda düzenleme yapılması konusundaki isteklerini belirtmişlerdir.

7.13. Hizmetlere İlişkin Kararların İstenip İstenmediğinin Tespitinde Kullanılacak Yöntemler

Kentte yapılan temizlik, imar, çöp, elektrik, su, kanalizasyon...vb zorunlu hizmetler yanında çocuk parkı, alışveriş merkezi, oyun ve spor alanları gibi sosyal amaçlı hizmetlerin de yapılması gerekmektedir. Bu tür hizmetlerin kentte yaşayanlar tarafından istenip istenmediğinin nasıl ve ne şekilde belirtilmesinin uygun bir yöntem olacağı ile ilgili görüşler Tablo 17'de görülmektedir.

Tablo 17- Halkın Belediye Hizmetlerine İlişkin Görüşlerinin Tespiti

Görüşler	Sayı	Oran
Kentin belirli yerlerine şikayet kutusu konulmalı	44	43,1
Toplantılar düzenlenmeli, görüşler alınmalı	31	30,4
Referandum yapılmalı	14	13,7
Danışma ve bilgi verme merkezleri oluşturulmalı	13	12,7
Toplam	102	100,0

Tablo 17'ye göre, hizmetlerin olumlu yada olumsuz bulunduğu durumlarda, ankete katılan kişilerin % 43,1'i kentin belirli yerlerine şikayet ve dileklerini belirtebilecekleri kutular yerleştirilmeli, % 30,4'üne göre ise, aralıklı olarak toplantılar düzenlenmeli görüşler alınmalı, % 12,7'si de belediye kapsamında danışma ve bilgi verme merkezleri oluşturulmalı şeklinde görüş belirtmişlerdir. %13,7'lik bir grup da referandum yapılmak suretiyle durum tespiti yapılabileceğini belirtmişlerdir. Katılımlı yönetim anlayışı çerçevesinde, bu yöntemlerin hepsinin bir bütün halinde uygulanması ile kent yönetiminde hem halkın hem de kentte faaliyette bulunan kentsel

örgütlenmelerin yönetim hakkındaki görüş ve düşünceleri tespit edilmektedir. Dolayısıyla belediye yönetimi kentsel örgütlenmelerin görüş ve düşüncelerine başvurmak istiyorsa, “şikayet kutuları” ve toplantılar düzenlenmesi önemli araçlar olarak görülmektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

2000’li yıllarda yönetim sistemleri, sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçen, teknoloji gelişmişliğini yaşayan, merkez ağırlıklı yönetimden yerel yönetime doğru yoğunlaşan, temsili demokrasinin katılımcı yerel demokrasiye dönüştüğü bir dönemi yaşadığı görülmektedir.

Son çeyrek yüzyılda kentte yaşayan ve kentlileşenlerin eğitim düzeyleri, kentlerine karşı duyarlılıkları, iletişim ve bilgi edinme kolaylıkları, bilgi edinme beklentileri, kentten ve kent yönetiminden beklentileri giderek daha nitelikli hale gelmektedir.

Yerel düzeyde önceleri belediye meclislerine sadece katılma imkânı varken günümüzde artık bilgi edinme ve meclise katılıp görüş bildirebilme imkânları da bulunmaktadır. Artık yönetim, katılımcı-ortak yönetim tanımlamalarına kavuşmaktadır. Yönetişim ile birey yönetime, yönetenler de bireye yakınlaşmaktadır.

Yerel yönetimler, ülke yönetimi ile ülke kalkınmasında merkezi yönetim ile birlikte işlev gören bir sivil toplum kurumu gibi olmaktadır. Ayrıca demokratikleşme sürecinin başlangıcı ve en önemli adımlarından biri olarak kabul edilmektedir.

Yerel nitelikli kamusal hizmetlerin yerine getirilmesi, demokratik ve katılımcı işleyişin uygulanması şeklindeki faaliyetleri nedeni ile yerel yönetimler “özellikle belediyeler”, yerel düzeyde halkın temel ve ortak ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için var olduklarının farkına varmaktadır.

Günümüzde yurttaşların, kamu yönetimi ile bütünleştirilmesi ve karşılıklı ilişkilerin geliştirilmesine yönelik mekanizmalar önem kazanmaktadır. Hesap verme mekanizmalarının güçlendirilmesi, saydamlık, bilgi edinme hakkı, hizmet kalitesinin iyileştirilmesi, halk memnuniyeti ve yönetime katılmaya önem verilmesi gerekmektedir.

Yurttaş yurttaş yapan temel değerlerin her alanda hak ettiği yeri bulabileceği güzel günler için değişime, evrensel yönetim ilkelerini yönetime uygulamaya halkın en yakınından, yerelden işe başlamak en doğrusu olmaktadır. Bu nedenle, yerel düzeyde halkın yanında, yakınında bulunan belediye örgütlenmesi, konunun incelendiği temel birim olmaktadır.

Modern çağın, değişen insan hakları ve demokrasi kavramlarının gerçekleşmesi için yönetimde katılım, açıklık, hesap verebilirlik ve temsil kavramlarının uygulanması gerekmektedir.

Katılımlı yönetimin başarılı olabilmesi için; yurttaş yönetimde etkili kılınmalı, yerel yönetimler ve adem-i merkeziyet güçlendirilmeli, kültürel çoğulculuğa saygı ve farklılıklara hoşgörü geliştirilmeli, otoriter yönetim uygulamalarından katılımcı yönetim biçimlerine geçilmeli, cinsiyetler ve gelir grupları arasındaki fark kapatılmalı, sivil toplumun kapasitesi arttırılmalı, kamu yönetiminde açıklık sağlanmalıdır.

Günümüzde iletişim ve teknolojiye paralel olarak insanların, toplumların, yönetimlerin ihtiyaçları da değişmektedir. Yeniden yapılanma, birlikte yönetim, ortak yönetim, yönetişim gibi kavramlar önem kazanmaktadır. Merkezi ve yereldeki kuruluşlar da değişimden etkilenerek çağdaş koşullara uyum sağlayabilmek için gerekli tedbirleri almaktadırlar.

Yerel yönetimler, ülke yönetimi ile ülke kalkınmasında merkezi genel yönetim ile birlikte işlev gören yönetsel ve siyasal bir sivil toplum kurumu olmaktadır. Demokratikleşme sürecinin başlangıcı ve en önemli adımlarından biri olarak kabul edilmektedir.

Yenilenen yerel yönetim sistemi, aktif yurttaşlığı geliştirmekte, yerel temsil ve katılımı sağlamakta, yerel kimliğin oluşması ve geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Yerel topluluk içinde birliktelik, bütünlük, aidiyet ve dayanışma duygusunu da geliştirmektedir (Yıldırım, 1994).

Yerel nitelikli kamusal hizmetlerin yerine getirilmesi, demokratik ve katılımcı işleyişin uygulanması ile ilgili faaliyetleri dolayısıyla yerel yönetimler (özellikle de belediyeler) önem kazanmaktadır. Belediye yönetimleri, yerel halkın yaşamsal

ihtiyaçlarını karşılayan ve kolaylaştıran tedbirleri alarak bunları gerçekleştirmeye çalışan kentin yönetsel bir birimi olmaktadır.

İskenderun Yönetimi'nin temel birimi olarak belediyenin seçilmesi de bu nedenle olmaktadır.

Yurttaşı yurttaş yapan temel değerlerin her alanda hak ettiği yeri bulması için yönetim birimlerinin halk ve sivil örgütlenmelerle işbirliği içerisinde olması gerekmektedir.

İskenderun Kenti'ne yönelik gerçekleştirilen araştırmalar sonucunda, katılımlı yönetim anlayışının tam anlamıyla uygulanmamakta olduğu tespit edilmiştir. Kentsel örgütlenmeler ile yakın ilişkilerin de belediyenin tercihleri konusunda olduğu görülmektedir. Buna karşılık İskenderun Belediyesi teknolojik gelişmelere paralel olarak bilgisayar- internet ortamında, kendisine ait siteler aracılığıyla, halka yakınlaşmayı amaçlamaktadır. Belediyenin faaliyet raporlarına, ihale bilgilerine...vs kolayca ulaşılabilmektedir. Çeşitli istek ve Şikayetler için de ilgili birimler görevlendirilmektedir. Sorunların çözümünde, kentte belirli zamanlarda düzenlenecek toplantıların, görüşmelerin faydalı olacağı; ayrıca da örgütlenmeler arasındaki yakınlığın artacağı, işbirliğinin güçleneceği sonucu ortaya çıkmaktadır.

Araştırmanın uygulama kısmı dikkate alındığında elde edilen sonuçları ve çeşitli nerileri belli başlıklar altında sıralamak mümkündür:

*Kentte faaliyet gösteren gerek siyasi, gerekse de sosyal amaçlı örgütlenmelerde erkek hakimiyetinin olduğu görülmektedir.

*rgtlenmelerin başkan, yönetici konumundaki kişilerin ilköğretim mezunu olarak 41 ile 50 yaşları arasında, esnaflık ile ilgili de görev yaptıkları görülmektedir.

*Genel anlamda düşünüldüğünde, İskenderun Belediyesi'nin hizmetleri yeterli bulunmaktadır.

*Kentteki rgtlenmelerin, İskenderun Belediyesi'nin çalışmalarını etkileyebilme gücü zayıf düzeydedir. Yönetimde hakim gücü ynetendedir.

*Belediye yönetiminde esnafların ve ekonomik seçkinlerin etkili olduğu görülmektedir.

*Kent ve mahalle sorunlarının çözümü için toplantılar aralıklarla da olsa yapılmaktadır.

*Çeşitli sebeplerle bir araya gelen kentsel örgütlenmeler, kentin, mahallenin sorunlarının görüşülmesine öncelik vermektedirler.

*Belediye yönetimi, kentin bir yerine hizmet yapacağı zaman kentsel örgütlenmelerle işbirliği içinde olmaktadır. Kentsel örgütlenmelerin kendileri ile ilgili konularda belediye ile çalışmalar yaptığı görülmektedir.

*Yönetim ile ilişkilerini iyi ilerleten örgütlenmelerin yönetimde görüş ve düşüncelerini belirtme imkanı olmaktadır.

*Kentsel örgütlenmeler, büyük oranda yerel ve genel seçimlerde oy kullanarak, kent yönetimine katılımı gerçekleştirmektedirler.

*Kentteki örgütlenmeler, belediyenin icraatlarını olumsuz bulduğunda yerel basın, televizyon ve radyo kanallarını kullanmaktadır. Ayrıca bilgisayar ağı ve internet aracılığıyla da görüş ve düşüncelerini belirtmektedirler.

*Örgütlenmelerin yöneticisi konumunda bulunan kişiler, kente yapılacak çocuk yuvası, hastane, okul, yol ...vs hizmetler için, faydasını gerekliliğini herkese anlatma ve gelir düzeyi yüksek olanları maddi yardımda bulunmaya teşvik etmektedirler.

*Katılımın sağlanabilmesi için belli zamanlarda, belli mekanlarda halk, dernek, sendika, vakıf...vs günleri, konferanslar düzenlemesinin gerektiği görülmektedir.

*Belediye yönetimi, kentsel örgütlenmelerin görüş ve düşüncelerine başvururken şikayet kutularından faydalanabilmektedir.

*İskenderun Kent Yönetimi'nde katılımlı yönetim anlayışının, yeterli düzeyde gerçekleşmediği görülmektedir.

Katılımlı Yönetim Anlayışının Kentsel Örgütlenmelerde uygulanması ile ilgili şu öneriler dikkate alınmalıdır:

- Kentsel örgütlenmelerin yönetici- başkan kadroları belirlenirken cinsiyet unsuru ön planda olmadan, nitelik ve iş yapabilme yeteneğine göre tercih yapılmalıdır.
- Kent yönetiminde, halk ve kentsel örgütlenmelerin etkisini arttıracak çalışmalar ön planda tutulmalıdır. Alınacak kararlara ekonomik seçkinlerin etkisi halkın etkisini geçmemelidir.
- Kent ve mahalle sorunlarının çözümü için ilgili taraflar, düzenli aralıklarla mutlaka bir araya gelmelidir. Bu konuda düzenlenecek toplantılara halkın da katılımı sağlanmalıdır. Ortak kalıcı çözümler üretilmelidir.
- Kentsel örgütlenmeler yönetime katılım için sadece genel ve yerel seçimlerde oy kullanmamalı. Yönetişim anlayışının gerçekleştirilebilmesi için diğer katılım kanalları da kullanılmalıdır. Gerektiğinde yöneticilere baskı yaparak, faaliyetler düzenleyerek, kamuoyu oluşturulmalı; yönetimde halkın ve örgütlenmelerin gücü hissedilebilmelidir.
- Sonuç olarak; katılımlı yönetim anlayışında temel olan bazı ilkelerin (açıklık, katılımcılık, hesap verebilirlik...vs), de her alanda uygulanması ile kentin daha farklı bir yapıya kavuşacağıının da herkes tarafından bilinmesi gerekmektedir.

EKLER

Ek.1:Anket Soruları

Sayın Mahalle Muhtarları, Kulüp, Dernek, Vakıf, Sendika, Oda Başkanları;

Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi bölümünde yüksek lisans yapmaktayım. Yüksek lisans tezimin konusu, son dönemlerde yönetimde genel kabul gören '**katımlı yönetim**' kavramının kentimizde uygulanabilme düzeyini tespit edebilmektir. Bu doğrultuda ankette yer alan sorulara, düşüncelerinize en yakın cevabı vermeniz araştırma için gerçek katkıyı sağlayacaktır. İşbirliğiniz ve yardımlarınız için şimdiden teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

SİBEL BAĞRIAÇIK

Anket uygulanan kişiye ilişkin bilgiler:

- 1- Adı ve Soyadı:.....
- 2- Cinsiyeti:
- 3- Doğum yeri ve yılı:
- 4- Öğrenim durumu:
- 5- Mesleği:

Genel Sorular

1-Genel olarak düşünüldüğünde İskenderun Belediyesi'nin hizmetlerini yeterli buluyor musunuz?

- Yeterli buluyorum.
- Yetersiz buluyorum.
- Kısmen Yeterli buluyorum.
- Kısmen Yetersiz buluyorum.
- Diğer (belirtiniz).....

2-Kentinizin ve mahallenizin sorunlarını dile getirmek amacıyla İskenderun Belediyesi ile bilgi ve görüşme toplantıları yapmakta mısınız?

- Evet.
- Hayır.
- Her fırsatta.
- Çok nadir olarak
- Diğer (belirtiniz).....

3-En son ne zaman böyle bir toplantı yaptınız, toplantıda hangi konu görüşüldü?

.....

4-Bu toplantılara diğer örgütlenmelerden(dernek, kulüp, cemiyet yetkilisi) katılanlar olur mu?

- Evet.
- Hayır.
- Diğer (belirtiniz).....

5-Bir kent yönetim birimi olarak kentinizin sorunlarını paylaşmak için halka açıklamalarda bulunur musunuz?

- Evet.
- Hayır.

6-Cevabınız,

"evet" ise en son ne zaman ve hangi konuda konuştunuz?.....

.....

"hayır" ise sizce bu tür uygulamaların yapılması gerekli midir?.....

.....

7- Kentsel örgütlenmeler olarak bir araya geldiğiniz zaman veya toplantı yaptığınızda **en çok** hangi konuları görüşürsünüz?

- Kent ve mahalle sorunlarına ilişkin konular
- İşsizlik konusu.
- Demokrasi, katılım ve yönetimle ilgili konular.
- Terör.
- Ekonomik paketler.

8-Kentsel bir birim olarak İskenderun Belediyesi'ni ve çalışmalarını etkileyebiliyor musunuz?

- Evet, her zaman etkileyebiliyorum.
- Hayır, etkileyemiyorum.
- Diğer (belirtiniz).....

9-Sizce, kentinizde İskenderun Belediyesini etkileme konusunda **en çok** kimler etkili olmaktadır?

- Esnaflar- Ekonomik seçkinler.
- Halk.
- Siyasi parti temsilcileri.
- Sivil toplum kurumları.
- Mafya grupları.
- Mahalle muhtarları

10-Sizce, İskenderun Belediyesi vatandaşlara eşit davranma konusunda, onların hak ve hukuklarının korunmasında ve hoşgörülü davranmakta yeterli düzeyde midir?

- Yeterlidir.
- Kısmen yeterlidir.
- Yetersizdir.
- Kısmen yetersizdir.
- Diğer (belirtiniz).....

İlişki Kurma İle İlgili Sorular

1-Sizce Kentsel örgütlenmeler İskenderun Belediyesi ile ne zaman daha sıkı bir ilişki kuruyor?

- Seçim dönemlerinde.
- Doğal felaketler olduğunda.
- Kentın bir yerine hizmet yapılacağı zaman.
- Hiçbir ilişki kurulmamakta.
- Diğer(belirtiniz).....

2-Siz daha çok ne zaman ve hangi konuda ilişki kurmak istiyorsunuz?.....

3-İlişki kurduğunuz konular genellikle belediyenin hangi birimleriyle ilgili olmaktadır?

- Belediye başkanı ile.
- Meclis üyeleri ile.
- Belediye encümeni ile.
- Halkla ilişkiler ile
- Diğer (belirtiniz).....

4-Sizce Kent Belediyesi ile daha yakın bir ilişki ve işbirliği içinde olmanızın faydası ne olacaktır?

- Yönetimde tekelcilik kalmayacak.
- Kent halkına önerilen programlar, projeler konusunda sizin de görüş ve onayınız alınacak.

- Kentteki yabancılaşmış azınlık gurupları yakınlaşacak.
 Zayıf ve güçsüz kesim korunacak.
 Çevre düzenlenmesinde ve planlanmasında daha sağlıklı faaliyetler olacak.
 Diğer (Belirtiniz).....

Talepler ve Beklentiler

1-İskenderun Kent Yönetiminden daha çok hangi konularda talep ve beklentileriniz var?

2- Kentteki bir örgütlenme olmanız nedeniyle halkın sizden ne gibi talep ve beklentileri olmaktadır?

3-Bu talep ve beklentileri size nasıl iletiyorlar?.....

4-Bu talep ve beklentilerde İskenderun Belediye hizmetleri ile ilgili olanlar var mı?

5-Siz bu tür talep ve beklentileri çözümleyebilmek için en çok kimler ile ilişkide bulunursunuz?

- Belediye Meclis üyeleri ile.
 Parti temsilcileri ile.
 Sivil Toplum Kurumları ile.
 Bizzat kendim çözüm ararım.
 Basın- yayın kuruluşları ile
 Diğer (Belirtiniz).....

6-Kent Yönetim Birimlerine ilettiğiniz talep ve beklentileriniz sizce dikkate alınıyor mu?

- Evet alınıyor.
 Hayır alınmıyor.
 Kısmen Belli konularda
 Diğer (belirtiniz).....

7-Cevabınız,

"hayır" ise sizce sebebi ne olabilir?.....

"evet" ise daha çok hangi talepleriniz dikkate alınmaktadır?.....

8-Taleplerinizi ve beklentilerinizi İskenderun Belediyesi'ne iletecek bir **halk meclisi** oluşturulsa bu mecliste sizce kimler yer almalıdır?

Kentte var olan bütün sivil toplum kurumu (dernek, vakıf, sendika, oda vs.) temsilcileri.

- Kentte faaliyette bulunan sivil toplum kurumlarının başkanları
 Din görevlileri.
 Mahalle muhtarları ile azalar.

- Sadece muhtarlar ve mahalle derneklerinin temsilcileri.
- Esnaftan ve işçilerden oluşan bir komite.
- Yerel basın ve televizyon temsilcilerinden oluşan bir komite.

Oy ile Katılım

1-Yerel seçimlerde sizce seçmen hangi kritere göre oy veriyor?

- Siyasi parti sempatisine göre.
- Belediyenin icraatlarına göre.
- Akrafa eş dost hemşerilik bağlarına göre.
- Merkezi hükümetin icraatlarına göre.
- Diğer (belirtiniz).....

2-Yerel seçimlerden önce meclis üyeliğine aday kişilerin size tanıtılması kararınızı etkiler mi?

- Evet etkiler.
- Hayır etkilemez.

3-Cevabınız "evet" ise nasıl şekilde yapılması sizce daha uygundur?

- Meclis üyelerinin isimlerini taşıyan bir liste bütün kent halkına gönderilmeli.
- Yerel basın ve yayın organlarında tanıtımları yapılmalıdır.
- Aday kişiler kendi gayretleri ile kendilerini halka tanıtmalıdır.
- Diğer.....

4-Belediye Başkanı ve meclis üyeleri görevlerini gereği gibi yapmadıklarında görev süreleri dolmadan görevlerine halk oylaması (referandum) yoluyla son verilmeli midir?

- Evet.
- Hayır.

Genel Katılım Türlerine İlişkin Sorular

1-Katılım denilince ne anlıyorsunuz?

- Genel- yerel seçimlerde oy kullanmak
- Faaliyetler düzenlemek/ katılmak
- Kamuoyu oluşturmak
- Rapor hazırlamak/hazırlatmak
- Yöneticilere baskı yapmak
- Diğer.....

2-Kent Belediyesi'nce yapılan bir uygulamayı veya icraatı olumsuz bulduğunuzda ne yapıyorsunuz?

Kentsel örgütlenmelerin ileri gelenleri ile bir toplantı düzenleyip konuyu görüşüyorum.

Kent sakinlerinin görüşlerini dile getiren dilekçeler topluyorum.

Basın yayın organları veya internet aracılığıyla tepkimi dile getiriyorum.

Afiş, pankart ve duyurularla tepkimi dile getiriyorum.

Protesto yürüyüşleri düzenliyorum.

Hiç bir şey yapmıyorum.

3-Kentinizde yapılacak bir hizmete (Çocuk yuvası, huzur evi, okul, cami... vs) katkınız nasıl olmaktadır?

Maddi yardımda bulunurum.

Araç gereç yardımında bulunurum.

Fili olarak çalışırım.

Bu hizmetin faydalı ve gerekli olduğunu herkese anlatarak, gelir düzeyi yüksek olanları bağışta bulunmaya çağırırım.

Bir dernek veya komite oluşturarak bağış toplarım.

Diğer (belirtiniz).....

4-Kentsel örgütlenmeler olarak, kentsel çalışmalara katkıda bulunmak ve çalışmaların olumlu yada olumsuzluğunu dile getirmek için ilgili davranıyor musunuz?

Hayır, ilgili davranmıyoruz.

İlgili davranıyor ve katkıda bulunuyoruz.

Sadece bizi ilgilendiren konularda ilgi duyuyoruz

Bu amaçla nasıl katkıda bulunacağımızı bilmiyoruz.

Diğer (belirtiniz).....

5-Sizce, yapılan çalışmalara katkı sağlamak ve ilgi düzeyini yükseltmek için hangi yöntem seçilmelidir?

Halkla ilişkiler çerçevesinde katılımı özendirici birimler kurulmalı.

Konferans ve paneller düzenlenmeli.

Kentteki Belediye, yerel halkın katılımını sağlayacak toplantılar, halk günleri düzenlemeli.

Yerel ve ulusal basın- yayın organları katılıma ilişkin bilinçlendirici programlar hazırlamalı.

Kent yönetimine katılımı sağlayacak yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

Diğer (belirtiniz).....

6-Hizmetlere ilişkin kararların istenip istenmediğini tespit etmek için sizce neler yapılması gerekir?

- Kentin belirli yerlerine şikayet kutuları konulmalıdır.
 Toplantılar düzenlenmeli ve görüşler alınmalıdır.
 Referandum yapılmalıdır.
 Danışma ve bilgi verme merkezleri oluşturulmalıdır.
 Diğer.....

Görüş Bildirmeye İlişkin

1- Kentsel örgütlenmelerin kent yönetimine katılımı konusunda eklemek istediğiniz başka görüşleriniz ve düşünceleriniz var mı?

.....

.....

Bu anket soruları, Yakup BULUT'UN "Kentsel Alt Örgütlenmelerin Büyük Şehir Yönetimine Katılımı: Gaziantep Örneği" konulu tezinden alınarak uygulanmıştır.

KAYNAKÇA

AKINCI, Müslüm, (1999), **Bağımsız İdari Otoriteler ve Ombudsman**, 1. Basım,
İstanbul: Beta Yayınları.

BEYDİLLİ, Zülfü (2004), "Katkılar, Yönetişim, Ekonomi ve siyaset İlişkisi",
<http://www.sendika.org> , Erişim Tarihi: 21 Ekim 2006.

BİLGİN, Nuri-GÖREGENLİ, Melek (1996), Kentsel Katılım ve Çoğulculuk, Kentte
Birlikte Yaşamak Üstüne, İstanbul: WALD Yayını.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı,(2006) "Demokratik Yönetişim", İndirilme
Tarihi:3 Ocak 2007 <http://www.undp.org.tr/Gozlem3.aspx?WebSayfaNo=318>

BULUT, Yakup (2003), "Şehir Yönetimlerinde Katılımlı Yönetimin(Yönetişim)
Hayata Geçirilmesinde Etkili Olan Araçlar", **Kamu Yönetiminde Kalite 3.**
Ulusal Kongresi, TODAİE, s.113- 124.

COŞKUN, Recai (2007), "İyi Yönetişim Her Derde Deva Mı?",
<http://www.pendik.bel.tr> (20 Nisan 2007)

ÇEVİKBAŞ, Rafet (1995), “Yerel Yönetimler”, **Türk İdare Dergisi**, Yıl:67, Sayı:407, Haziran 1995, s.81- 96.

ÇİTCİ, Oya (1999), “Yerel Sivil Toplum İçin Kent”, **Yerel Siyaset ve Demokrasi Seminerleri**, Demokrasi Kitaplığı, s. 244- 245.

ÇUKURÇAYIR, M. Akif (2000), “Yeni Yönetim Modeli Arayışları Çerçevesinde Halkın Yönetim Süreçlerine Katılım Olanakları” Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yerel Yönetimler Sempozyumu, Kasım 2000.

ÇUKURÇAYIR, M. Akif (2002), **Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi**, Konya: Çizgi Kitabevi.

DEMİR, Ömer- ACAR, Mustafa (1997), Sosyal Bilimler Sözlüğü, Ankara: Vadi Yayınları.

DİCLE, Atilla (1980), “Endüstriyel Demokrasi ve Yönetime Katılma”, Ankara: ODTÜ Yayını.

E-DEMOCRACY TEAM, (2001), The Office Of The E-Envoy (İngiltere), "E-Government In The Service Of Democracy", International Council For Information Technology In Government Administration, ICA Information No:74, Haziran 2001, s. 88-103.

ERDOĞAN, Emre (2001), “Türk Gençliği ve Katılım” **Türk Gençliği ve Siyasal Katılım Boyutları, Bir Katılım Endeksi Denemesi**, Mayıs 2001, No 121, s. 13- 18.

EROĞUL, Cem (1999), **Devlet Yönetimine Katılma Hakkı**, Ankara: İmge Kitabevi

FINDIKLI, Remzi (1996), “Yönetimde Açıklık -Açık Yönetim”, **Türk İdare Dergisi**, Sayı: 412, Eylül 1996, s.106-107.

GİRİTLİ, İsmet (1983), **Kamu Yönetimi Teşkilatı ve Personeli**, İstanbul: Filiz Kitabevi.

GÖREGENLİ, Melek (1996), “Yerleşimlerde Sosyal Psikolojik Boyutlar ve Katılım”, **İzmir Kentinde Gündem 21’e Doğru**, İzmir: İzmir Büyükşehir Yayını.

GÖRMEZ, Kemal (1997), **Yerel Demokrasi ve Türkiye**, Ankara: Vadi Yayınları.

GÖYMEN, Korel (1997), **Türkiye’de Kent Yönetimi**, İstanbul: Boyut Kitapları Araştırma Dizisi, 6.

GÜMÜŞ, Koray (2004) “Yakın Tarihimizde STK Hareketinin Gelişimi ve Kamu Sivil Toplum Kuruluşları İlişkisi”, **Savunuculuk ve Politikaları Etkileme Konferans Yazıları**, No: 3, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi STK Eğitim ve Araştırma Birimi Yayını, s, 1- 36.

HENDEN, H. Burçin (2005), “ Katılımcı Yerel Yönetim Anlayışında E-Belediyeciliğin Yeri ve Önemi”, [http:// www.insanbilimleri.com](http://www.insanbilimleri.com). (3 Kasım 2006)

İNAN, Kamran (2002), **Devlet Yönetimi**, İstanbul: Timaş Yayınları.

İnsan Hakları Derneği Basın Açıklaması, (2004), “Yerel Yönetim Seçimlerinde İHD’nin Tutumu”, <http://www.basinciklamasi.htm>. (09 Kasım 2005)

İSBİR, Eyüp (1991), **Şehirleşme ve Meseleleri**, Ankara: Gazi Büro Yayınları

İskenderun Web Sitesi, (2007), [http:// www.iskenderun.gov.tr](http://www.iskenderun.gov.tr). (10 Mart 2007)

İskenderun Web Sitesi, (2007), <http://www.iskenderun.bel.tr>. (8 Mart 2007)

İskenderun Web Sitesi, (2007), <http://iskenderun-meb.gov.tr>. (22 Mayıs 2007)

KARA, Adem (2005), **19.Yüzyılda Bir Osmanlı Şehri, Antakya**, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık

KARACA, Ayça (1995), “Kent- Kentleşme ve Siyasal Yapı”, Türkiye’de Kentleşme ve Siyasal Yapı, **TDV**, Ankara, s. 23- 24.

KELEŞ, Ruşen (1991), **Kentsel Katılım Nedir? Ne Değildir?**, Ankara: Ankara Üniversitesi Yayını, s. 99-102.

KELEŞ, Ruşen (1998a), **Yerinden Yönetim ve Siyaset**, Ankara: Cem Yayınevi.

KELEŞ, Ruşen (1998b), **Türkiye’de Kent Yönetimi**, Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları.

MALKOÇ, M. Nihat (2006), “Yönetişim Nedir? ”, <http://www.antoloji.com>.
(03 Aralık 2006)

MURSALOĞLU, Mehmet (2000). **Zaman İçerisinde İskenderun**, İskenderun: İskenderun Belediyesi Kültür Yayınları 2.

ORTAYLI, İlber (1979), **Türkiye İdare Tarihi**, Ankara: TODAİE Yayınları.

ORTAYLI, İlber (1982), “Osmanlı Devleti’nde Laiklik Hareketleri Üzerine”,
İstanbul: İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayını.

ÖNER, Şerif (1997), “Belediye Yönetimlerinde Kamuoyu Denetimi ve Katılım”,
Türk İdare Dergisi Yıl: 69, Sayı: 415, Haziran 1997, s.189- 201.

ÖNER, Şerif (2000), “Belediye Meclis Üyelerinin Yerel Katılım Algılaması”, **Türk İdare Dergisi**, Yıl:72, Sayı: 428, Eylül 2000.

ÖZDEMİR, Hüseyin (2006), “Osmanlıda Kamu Yönetimi ve Memuriyet”, **Sızıntı**,
Yıl: 28, Sayı: 330, Temmuz 2006, s.13- 17.

PARLAK, Bekir (2007), “Osmanlı Devleti’nin Son Yüzyılında Taşra Yönetimine

İlişkin Anayasal- Yasal Gelişmeler ve Cumhuriyete Yansımalar”,
[http://www.academical.org/dergi/MAKALE/11sayi/ParlakBOsmanliDevletininS
on.doc](http://www.academical.org/dergi/MAKALE/11sayi/ParlakBOsmanliDevletininSon.doc). (1 Mayıs 2007)

SARITI, A.W (2000), “From the Editor”, **Accountability in Government**, (Ed.
A.W. Sariti), Washington: Issues of Democracy Democracy and Human Rights-
U.S. Department of State Pres.

ŞAHİM, Zeki Tarık (2004), “Siyasi Katılım ve Baskı Grupları”,
<http://www2.turkstudent.net/papers/viewpaper.php?paper=350>.
(04 Ekim 2006)

TARHAN, Neşet (2003), “Belediye Yönetimine Yurttaş Katılımı”,
<http://www.ufukturu.net>. (25 Ekim 2005)

TBD, Türkiye Bilişim Derneği (2004), “e-Belediye TASLAK RAPOR- I, II. Türkiye
BilişimŞurası”,[http://www.bilisimsurasi.org.tr/eturkiye/docs/ebelediye_taslak_ra
poru](http://www.bilisimsurasi.org.tr/eturkiye/docs/ebelediye_taslak_raporu). (27 Ocak 2004)

TBMM Web Sitesi, (2007), [http:// www.tbmm.gov.tr](http://www.tbmm.gov.tr). (10 Mart 2007)

TOSUN, Mustafa (1970), **Türkiye’de Valilik Sistemi**, Ankara: TODAİE Yayınları

TÜKETİCİLER Birliği, “Kent Konseyi”,
<http://www.tuketiciler.org/kentkonseyi.asp>. (01 Kasım 2006)

Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV) Web Sitesi, (2006),
<http://www.tesev.org.tr>. (08 Kasım 2006)

UYSAL, Birkan (1984), **Siyasal Katılma Davranışına Ailenin Etkisi**, Ankara:
TODAİE Yayını.

ÜNLÜ, Halil (1993), **Yönetimler Arası İlişkiler**, İstanbul: T.C. Başbakanlık Toplu
Konut İdaresi Başkanlığı, Uluslararası Yerel Yönetimlere Birliği Yayını.

VAUGHN, R.G (2000), “Tranparency-the Mechanisms: Open Government and Accountability”, **Accountability in Government**, (Ed. A.W. Sariti), Washington: Issues of Democracy Democracy and Human Rights-U.S. Department of State Press, s. 10- 15.

YALÇINDAĞ, Selçuk (1996) “Belediyelerimiz ve Halkla İlişkileri ”, Ankara: TODAİE Yayını.

YALÇIDAĞ, Selçuk (1999), “ Belediyelerde Halk Katılımı”, **Türk İdare Dergisi** Yıl:71, Sayı: 424, Eylül 1999, s.49- 71.

YEREL GÜNDEM 21, Web Sitesi, [http:// www.youthforhab.org.tr](http://www.youthforhab.org.tr). (4 Aralık 2006)

YERELNET, (2004), [http:// www.yerelnet.org.tr/yerelbilgi](http://www.yerelnet.org.tr/yerelbilgi). (2 Şubat 2004)

YILDIRIM, Selahattin (1994), “Yerel Yönetim ve Demokrasi”, T.C Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, IULA-EMME, Yerel Yönetimin Geliştirilmesi Programı El Kitapları Dizisi.

YILDIZ, Ayşe (1999), “Temsili Demokrasiden Doğrudan (Ortaklık) Demokrasiye Geçiş Sürecinde; Kamu Yönetiminde Açıklık ve Katılım Boyutuyla Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü”, **YGD**, Sayı: 6, Ankara, 1999, s. 34.

YILDIZ, Mete (2004), “Yerel Yönetimde Yeni Bir Katılım Kanalı: İnternet, ABD’de ve Türkiye’de Elektronik Kamu Bilgi Ağları”, <http://www.edevlet.net/raporveyayinlar/YerelYonetim.pdf>. (20 Ekim 2004)

Web sitesi, (2007), http://tr.wikipedia.org/wiki/Ana_Sayfa/iskenderun. (18 Mayıs 2007)

Web Sitesi, (2007), <http://www.mku.edu.tr>. (10 Mayıs 2007)

Web Sitesi, (2007), <http://www.ibb.gov.tr/tr-TR/Kurumsal/BelediyeTarihcesi>.
(3 Nisan 2007)

Web Sitesi, (2007), <http://www.belge.net.tr>.,(3 Nisan 2007)